

O gozdu in nekaterih njegovih ljudeh.

Načrtal dr. H. Dolenec.

Neke posebnost naše domovine mineva, posebnost naših gozdov. Ne rečem, da gozdove pri nas uničujejo, ne; bolj skrbe sedaj zanje nego nekdej. Skrbe tudi, da se popravi, kar je uničila neskrbnost prebivalcev in nemarnost oblastev. Posebno lepo napreduje pogozdovanje kraških tal in bi lahko še bolj, ko bi se potrošilo toliko za potrebne reči kakor se za nepotrebne.

Posebnost, o kateri hočem govoriti, se tiče minolih časov, ko gozd pri nas še ni imel določenih postav, ko je bil še bolj skupen gospodarju in številu upravičenih in neupravičenih užitkarjev. Ravno o poslednjih, ki jim je doba domalega minila, hočem zabeležiti, kar sem sam doživel in kar sem rad poslušal in si zapomnil, ko sem prišel ž njimi v dotiko.

Še pred petdesetimi leti so se pri nas nahajala pragozdna tla. Jelenov, mogočnih kakor malokje v Evropi, je bilo kar trumoma po gozdih. Zimska doba je izgnala iz njih krdela volkov, in zgodilo se je večkrat, da je medved preplašil otroke, ko so šli jagod nabirat. Pa še bolj nego ti mogočnjaki gozdnih tal ostanejo zanimivi za našo domovino posebne vrste gozdarji, kakor polharji, gobarji in kunarji. Nikar pa ne mislite, da so se vrste teh gozdarjev druga od druge ločile. Pravi gozdar, ki se je znal ob gozdu živiti po zimi in po leti, je bil pravi »magister omnium bonorum silvae«. Znal je rabiti tudi pušo in raznovrstne pasti, ki si jih je večinoma sam napravljaj. S takim možakom po gozdu pohajati, je bila prava slast prijatelju narave. Nemogoče bi bilo, da se nisi kratkočasil ž njim, ako se nisi nameraval pomenkovati o Linéjevem sistemu ali o prirodoznanstvu s kemičnega stališča. Vsako drevo, vsako večje zelišče, tudi prav male cvetice, vse je poznal po imenu in po pomenu za gozdno življenje. Nobene stopinjice v snegu ali še tako malo znatne v blatu ali v prahu in še celo po listju ni preztlo njegovo oko. Ravno tako natanko so bili registrovani tudi vsi glasovi, ki se v gozdu čujejo, bodisi po dnevi ali po noči.

Gozd vedno govori,
po zimi
in kadar zeleni!

Naši gozdovi, ki stoje na kraških tleh, nimajo studenčin, zato se je v letnem času silno bati hude žeje. Gozdar pa ve v velikem krogu za vsako skalbo, ki hrani vodo, za vsako votlo drevo, ki vodo »drži«, in za vsako podzemsko jamo, v kateri se nahajata tudi v poletni dobi sneg in led.

Neizogibni za vsakega gozdarja pa sta bili in sta dve reči: ogenj in tobak. Ogenj slovi med gozdarji za najboljšega prijatelja, in če se mu pridruži še tobak, potem je mogoče vendar še prestajati glad in žejo. Ponavljam besedo tobak, pod katero ne spada kako drugo kadivo, na primer smodke. Prigodilo se mi je, da sem imel, ko sem šel na petelinji lov, osem veržink s seboj. Ko smo se prvi večer najedli in tudi zadostno zalili, sem dal trem svojim spremljevalcem vsakemu po eno veržinko, pa niti eden je ni prižgal, ampak je z menoj vred posegel po svoji lulici, jo natlačil, prijel za glavnjico, odkrhnul ogeljček na tobak in vzdihnil, kakor kadar se človeku izpolni najboljša želja in se za kratek čas počuti tako, da si ne želi nikake izpremembe. Ko smo šli tretji dan iz gozda, sem imel s seboj še pet veržink, spremljevalci pa še vsak svojo, eden jo je pa po poti zrezal, da jo je iz lule pokadil.

Brez ognja pa v gozdu ni biti. Eno samo noč sem domalega prebil brez njega v gozdu, pa ne bi si želel tega nikdar več doživeti.

Imel sem opravke drugega dne visoko nad dolino. Odpravil sem se opoldne od doma, pa nisem mogel dobiti spremljevalca. Šel sem na Javorje, kjer je še stala koliba, v kateri je dalje časa nočeval zemljemerec. Pušo in psa sem imel s seboj, živeža in pijače dovolj in torej vsega zadosti. Toda, še predno sem dospel na Vrh, je jel pihati jug in kmalu potem je začelo tudi deževati. Psa sem zgrešil že sredi pota, pa misleč, da je šel za kako srno, sem se nadejal, da pride h kolibi za menoj. Ni ga bilo, pač pa je padal dež gost in vedno bolj izdaten; bil sem skoro že premočen, ko sem prilezel do kolibe. Toda malo sem se zmenil za vse to, ker sem le mislil na dobrega prijatelja, ki me bo osušil in kratkočasil. Nekoliko drv in suhih ogorkov je bilo še v kolibi in hitro je zagorel prijazni ogeljček. Kadilo se je pač, ali menil sem, da takoj poneha, ko se koliba razgreje. No, motil sem se! Zmerom silnejši jug je udrihal ravno proti vhodu kolibe in tlačil dim nazaj. Preložil sem ognjišče, ali pomagalo ni nič. Prepričal sem se, da v kolibi ni moči prebivati z ognjem, in stopil sem pod veliko, gosto hojo, ki je rasla tik kolibe, iščoč si prostorčka, kjer bi zakuril. Nemogoče; kapalo je skozi vejveje kakor s strehe. Da sem imel sekiro s seboj, odbil bi bil par

desk od kolibe, da jih vprem proti deblu in postavim na kole. Tudi tega pomočka ni bilo in vrnil sem se v kolibo.

Še je bilo nekoliko dneva, še sem se nadejal, da pride pes za menoj in da z mrakom vred poneha dež, ali varal sem se docela. Noč se je zagrnila, jug je bučal, veje so škripale in koliba se je stresala. Zopet sem zakuril, da bi imel vsaj toliko svetlobe, da bi mogel použiti, kar sem s seboj prinesel, pa tudi to sem storil le stoje, ker me je dim preganjal iz kota v kot. Da ni bilo take teme, da roke pred očmi ni bilo videti, vrnil bi se bil v dolino k ljudem, ali še misliti ni bilo, da bi pri belem dnevi poldrugo uro dolgo pot v taki noči premagal in ne zašel.

Strašna noč je to bila. Ako sem hotel biti miren, jelo me je zebsti, ker sem bil že od hoje poten in domalega premočen, utrujen pa tudi toliko, da sem že težko stal in po kolibi prestajal. Sreča je bila, da sem imel obilo vžigalic pri sebi, kajti vsako četrto ure sem zopet zakuril. Enkrat me je celo popadla misel, da bi požgal kolibo, da bi se vsaj ogrel. Marsikdo, ki sem mu to pravil, mi je že rekel: »Priatelj, vsaj si imel tobak pri sebi!« Da, tobak sem imel pri sebi, pa jaz spadam v tisto vrsto ljudi, katerim ne diši tobak, ako dima ne vidijo, in torej v temi ne kadijo.

Bilo je okolo polnoči, ko sem se dodobrega utrujen stisnil v kot kolibe in zadremal. Predramil me je silni občutek mraza in bobnenje. Skočim pokoncu. Strah in groza se me poloti, kar de-roče je dež udrihal po kolibi. Posvetim si z vžigalico, da pogledam na uro. V tem trenutku se zablisne, da je bilo kar jasno po kolibi, in potem zagrmi, da se je vse streslo. Na mah sem bil zopet ves pri sebi, blisk in grom sta me oživila. Takoj sem spoznal, da se je sapa obrnila; skozi vhod ni več bučal jug. Kar sicer človeka potre in ga stori malodušnega, to je bilo zame znak odrešenja. Spoznal sem, da bom mogel zakuriti in s tem si premeniti neprijetni položaj. Za par minut pa je žarel bister ogenjček po kolibi. Kar je še bilo drv v kolibi, pometal sem jih na ogenj. Potem pa parkrat, ko je blisk posvetil, sem se zapodil po drva pred kolibo, da sem si napravil dober ogenj in imel kaj pokladati. Joj, kako dobro je dela gorkota! Kadilo se je od moje obleke kakor iz meglene jame in zmerom bolj me je obhajala gorkota. Tudi pipico sem potegnil iz torbe in si jo prižgal. Ali še predno sem jo izkadil, sem se iztegnil po tleh poleg ognja, in ko sem se prebudil, je sijalo solnce in ptički so se glasili.

Torej brez ognja ni življenja v gozdu, to ve in pove vsak gozdar. Ne samo, da ogenj greje in služi za pripravljanje hrane, kot

dober prijatelj služi tudi za kratek čas v gozdu. Kot najhujše zlo bo omenil gozdar to, da takrat, ko je bil s pušo ali sekiro v gozdu in se je moral umikati pred nadležnimi logarji, še ognja ni smel kuriti, da bi ga dim ne ovadil. Kjer se ogenj naredi, tam je takoj dom in bivališče v gozdu. Kar je na poti, vse se požge. Prostorček postane mahoma suh in posnažen. Po bližnjih drevesih se hitro napravijo kljuge po odsekanih vejah, po katerih se povesejo puše, torbice in druga prtljaga. Posebno varno se hrani, kar je steklenega, kajti vsaka kapljica postane tem imenitnejša in, dejal bi, dragocenejša, kolikor dalje je prinesena od doma.

Središče naših gozdov je, bi rekel, Snežnik na Notranjskem. Od postojinskega Javornika in daleč doli v Hrvaško in nekdanjo Granico je zmerom gozd, ki se razteza po severnih in južnih rebrih. Kot jelovina premaguje hoja; smreke so bolj redke in si navadno delajo krajevno ime, na pr. Smrekovec, Smrekova dolina i. t. d. Prevladovala pa je vse drugo drevje, posebno v prejšnjih časih, bukev. Okolo tega drevesa se suče, rekel bi, vsa gozdna romantika, kajti nje sad, žir, živi medveda, polha in na njej raste goba. Seveda mora biti med bukovimi mogočnjaki tudi kaka starodavna hoja, ki košata in mogočna tudi debelemu snegu ne pusti do tal in je tudi pri hudih nalivih precej časa dober dežnik. Ako si ni kak dogar ali ogljar stesal in napravil kolibice, ki se je, ako je na primernem kraju, poslužuje potem vsak gozdar, se navadno opro štirje koli na košato hojo. Ti koli se zvežejo s povprečnimi koli in vrh teh se zložijo široke treske in . . . dom je ustanovljen. Ako si bil le noč in dan pod tako strešino, nikdar več ne pozabiš mirnega ognja, ki te je grel, sladkega spanja, ki te je okrepčalo, in ptičkov, ki so te prvi ob dnevi pozdravili.

Ne morem si kaj, da bi pri tej priliki ne izpregovoril nekoliko več o ptičih. Te živalce so mi pravzaprav obudile misel, da sem pred svoje črtice postavil moto. Prvikrat sem prenočil na visočini v debelem gozdu, ko sem bil star okolo 18 let. Bil sem na lovu za divjim petelinom in že pred dnevom na nogah. Vodil me je star lovec, ki pa ni več dobro slišal in, kakor sem se pozneje prepričal, ko sem se za ta lov dodobrega izuril, tudi ni bil prav kos svoji nalogi. Petelina sva preplašila že ob zori. Toda, ko se je jelo daniti, sem se kar zavzel ptičjih glasov. Od mladih nog sem bil na deželi ter kakor vsak otrok na kmetih ptiče zalezoval in lovil, jih poslušal zgodaj na jutro in tudi na večer; ali dokler nisem bil prvokrat po dnevi v debelem gozdu, nisem vedel, koliko teh živalc je na svetu

in kako različno se glasijo. Seveda slavčkov in penic ni bilo med njimi, toda drozgov, ščinkavcev, raznovrstnih sinic, detlov, žoln, taščic, kukavic, lešnikaric in nad vse veselih kraljičkov pa toliko, da se je čivkanje in žvrgolenje, kukanje in žvižganje kar mešalo in sem, ker tega še nikdar nisem slišal, starega spremljevalca povprašal, kaj da to pomeni. Mož je bil sploh proti mladini osoren in tisti dan še posebno slabe volje, ker sva petelina preplašila, in odrezal se je na kratko: »E kaj, ptiči so, v gozdu imajo mir, ker ni otrok!«

In bil sem čez 20 let zopet na istem kraju nad petelinom. Kar sem med tem časom opazoval, o tem sem se tudi tukaj prepričal. Ptiči minevajo. Kolikor jaz pomnim, jih je komaj petino nekdanjih, (in to so mi priznali tudi možje, o katerih nameravam pripovedovati. Gotovo je ptičev po leti, ko so se že izlegli, več v gozdu nego na spomlad, toda v letni dobi zanje ne veš toliko, ker so bolj mirni in ne pojejo, mladiči pa tudi tega še ne znajo; vendar bi vsak, ki je to izkušal, trdil, da je ptičje zborovanje v gozdu spomladi, da jih je takrat več zbranih nego pozneje, ko so se že pomnožili. Ko je jasna noč in polna luna, se ti oglašča kukavica še po noči. Kosa sem v taki noči že večkrat slišal, ko je med enajsto uro in polnočjo žvižgal kakor fant na vasi, in tudi taščici se večkrat na glas sanja. Gozdarji, ki se ne dajo prepričati, da se za gozd in drevje dandanes bolj skrbi nego nekdanj, pravijo, da z gozdom minevajo tudi ptiči in da svet ni več »ta pravi«.

Razen kosa in zajca je bil polh med gozdnimi živalmi ena prvih, ki me je zanimala. Nekdanj je imela tudi Senožeška loza — tako se imenuje gozd, ki pripada k senožeški grajščini — svoje velike bukve in take, da je samo ena dala pet voz drv brez vej! Polha je bilo torej v tem gozdu dovolj. Vendar jaz ne pomnim, ko so ondod polhe lovili še na stave. Za mojega časa se je po tem gozdu le »duplalo«. Temu smo se bili privadili tudi otroci. Okrog tega gozda in po lazih je bilo še obilo starih bukev in hrastov, ki so imeli votline, in take votline so bile, kadar je bil polh, malokdaj brez njega. Rekel sem, kadar je bil polh; zakaj? To razložim pozneje. Ako si v tako votlino ali duplo z ravno ali nekoliko zakrivljeno šibico ali paličico podrezal, odzval se ti je prebivalec takoj: »drgen, drgen«. Ako si ga le nadlegoval in, ako je bilo treba, tudi s kljukico nase vlekel, dobil si ga iz dupla. Pravi duplarji, ki so se v jesenskem času pečali z lovom, so pa imeli s seboj tudi sekirico in železno žico in s to pripravo so hodili po gozdu in po lazih in so polhe duplali. Sekirica je služila prvič v to, da se je ž

njo, ako drugače ni bilo mogoče polha izgnati, luknja povečala, drugič pa tudi za to, da se je ž njo po drevesu, v katerem se je bilo polha nadejati, spodaj dobro potolklo, potem pa uho na deblo naslonilo in poslušalo, ako se je že vsled potresa polh oglasil. Za duplanje sta se zedinila navadno po dva lovca. Prvi je drezal, drugi je imel roko pred izhodom nastavljeno, da je polha takoj zgrabil, ali bolje rečeno, stisnil, ko je z naglim skokom hotel pobegniti. V ta namen je obkrožil luknjo s palcem in kazalcem, da je takoj stisnil za glavico ali vrat; kajti kdor je polha bolj zadaj prijel, tega je neusmiljeno ugriznil. Pravi nastavljači rok so bili imenitni tudi radi tega, da niso izpustili polha, ako jih je še tako v prst ugriznil. Tak lov seveda ni bil izdaten, pa vendar si v jesenskem času, posebno ob nedeljah nahajal obilo polharjev, ki so prehajali po gozdu in lazih.

Gozdov in starih dreves ni več po Krasu in tudi polharstvo je v teh krajih že domalega ponehalo. Silno dosti polha je bilo nekdanj na Nanosu in v Vipavskem gozdu. V kolikor sem jaz poskušal ta lov, najbogatejši plen sem domov prinesel iz tega kraja; mogoče, da radi tega, ker Vipavci se s polharstvom niso nikdar pečali. Na Nanos in v Vipavski gozd pa je speljal mene in mojega tovariša mlinar, ki se je bil preselil iz Ribniške doline v naše kraje.

Polhovo leto ali »kadar je bil polh« ni bilo in še sedaj ni brez pomena za naše gozdne kraje. Polh daje dober živež, dosti masti in s kožicami dober zaslužek. Polh je pa le takrat, kadar bukev rodi, to je, kadar ima žir. Polh gre tudi za sadjem, posebno za kostanjem in za lešniki; ali to ni merodajno za množico, kakršne je treba za polhovo leto.

Polh se pokaže kasno spomladi, kadar se drevje in posebno bukev muži. Takrat objeda lubje, da pride do soka in ga liže. Kakor hitro pa bukev jame cvesti, onda je polh za poletje preskrbljen: cvet in sad bukovega drevesa ga preživita. Ako pa cveta ni na bukvi, potem polh izgine. Kam? O tem ne vedo naravoslovci ničesar povedati. Čital sem več naravoslovnih knjig, posebno Brehma, in izreči moram trdo obsodbo, da ti gospodje vedo dosti več povedati o ameriških in avstralskih živalih nego o nekaterih domačih, med katere spadata tudi polh in medved.

Spomladi pridejo na dan izprva sami samci, kasneje pa samice, a oboji tako tolsti, kakor so jeseni, ko izginejo. Ko se pokaže cvet, se začne ženitev in polhi mahoma shujšajo. Bukev pa rodi komaj vsako tretje leto. Vprašanje torej nastane: Kje so pa polhi dve in tudi tri leta in kako, da ves ta čas ohranijo svojo tolščo? Dosti sem

povpraševal in govoril o tem tudi s knezom šneperškim, ki ga je stvar zelo zanimala. On je trdil, da se polhi umičejo, kadar ne najdejo živeža v kakem kraju, vedno naprej, dokler ne pridejo do cvetočih bukev in tako do svoje hrane.

Sam sem bil dosti po gozdu in povpraševal sem najstarejše in izurjene gozdarje, ali nihče ni vedel povedati, da bi bil on kdaj zapazil kako selitev polhov, bodisi že po dnevi ali po noči. In to bi se moralo opaziti, kajti selile bi se trume in to ne le par ur daleč, ampak iz cele Kranjske in še sosednje Hrvaške. Kajti žir, kadar je, je navadno povsod, le po posameznih krajih je malokdaj. Kaj je torej s polhi, kadar ni žira, in odkod se zopet prikažejo, kadar je žir? Ali se plodijo ali ne, kadar ni žira, in kako je to, da so vselej tolsti, kadar se zopet prikažejo?

Ker se bomo z medvedom večkrat srečali, ko bomo hodili za našimi gozdarji, hočem tudi o tej živali staviti uganko našim prirodoslovcem. Medvedka rodi že meseca februarja in tudi še poprej. Ni pa res, da bi si medved kaj živeža v brlog nanosil. Bil sem že v dosti brlogih, pa niti najmanjšega znaka ni bilo opaziti nikjer o kakem živežu ali njegovih ostankih. Medvedka pa pride s svojimi mladiči šele v začetku aprila na dan; o tem sem prepričan, ker poprej ni nikdar videti sledov te živali po gozdu. Vprašanje torej nastane, kako je mogoče medvedki preživiti svoje mladiče približno dva meseca, ne da bi sama kaj uživala? Res je, da proti svoji velikosti nima nobena žival tako malo zaroda kakor medved, vendar se vidi zagonetno, da bi dojila žival, ki sama nič ne uživa, posebno, ko je dokazano, da medvedka rodi po več mladičev. Vem, da so jih našli petero pri medvedki, ki so jo iz brloga pri učeborskem Jarrovcu pregnali in ubili. Jaz bi menil, da jih precej veliko pogine lakote, posebno v dolgi zimi, ko medvedka ne more do tal. Kajti prva nje hrana so samo mravljišča. Da bi medved sneg razkopaval ali drugo divjačino lovil, nisem nikdar slišal, dasi sem o tem dosti poizvedoval.

No, naj bo dovolj te modrosti. Naši gozdarji, o katerih hočem govoriti, so pač bolj ali manj častilci narave in nje krasote. Filozofov pa, ako ne v šaljivem pomenu, sem med njimi našel malo, tem več pa vernikov vraž in gozdnih prikazni, ki jih jim pa ne bo nihče izgovoril.

(Dalje prihodnjič.)

O gozdu in nekaterih njegovih ljudeh.

Načrtal dr. H. Dolenec.

(Dalje.)

Polhi postanejo godni meseca septembra. Polhar se potruzi, da za kvatrni teden tega meseca vse pospravi s polja, potem pa poišče v podstrešju večjidel zelo okajene skrinjice ali samostrele, se prepriča, ali so zmeti prav gibčne, in ako ni drugače, izdolbe in sestavi še novih pasti. Vžigalic v dobri shrambi in še posebe povitih, teh sosebno ne sme pozabiti. Te, lula in meh s tobakom pridejo na život, pasti, koruzna moka, lonec ali kotliček in kos slanine v vrečo in sekirica v roko.

Ako je obrodila tudi leskovina, prične se lov bolj za krajem gozda, kajti na ta sad so polhi kaj lakomni in se ob njem tudi poprej zrede. Ta lov pa ni posebno izdaten in polhar se ga loti bolj iz začetka tudi radi tega, ker lahko odide proti večeru in se povrne zjutraj domov. Po kvatrnem tednu in dokler polhi ne izginejo, pa ne opravi v eni noči, takrat je že treba zgodaj po dnevi od doma, da še ob času poišče pravega prostora, si napravi prenočišče in uredi stave.

Pravi prostor ali dober kraj za uspešen lov se presodi po tem, kako polhi mečejo. Koder ni dosti izdolbenega žira po tleh, tam ni pravi kraj. Kjer so goste dorasle šibe, kakor navadno imenujejo bukev, bolj v zatišju, v kaki obširni, skaloviti dolini, tam je pravi prostor ali kraj. Da je še kaj vode kje blizu, potem je le še treba ugodnega vremena.

Lejte si! Kakor smo bili previdni, odhajaje od doma, vendar bi bili kmalu pozabili ene najpotrebnejših reči: vade. Za vado služijo dobro dišeča jabolka, suhe hruške, kutine, rožiči, tudi smokve, zlasti pa si je treba omisliti stekleničico lepo dišečega olja, n. pr. pergamotnega ali rožnatega. S tem se pribeli vada, da prvič polhu že od daleč zadiši in drugič pa tudi zato, ker je žival slastna za to posebnost; kajti ako ti kane kaj takega olja na stavo in je v njej že polh ujet, obgrize za njim došli polh vendar še oslaščeno mesto na stavi.

Prva skrb, ko je prostor odbran, so drva. Drv mora biti dosti in dobrih, ne jelovih, kajti jelova pokajo in mečejo iskre in torej

ni varno ležati blizu ognja. Drv je sicer obilo v gozdu, ali pri rokah morajo biti. Noč je že dolga jeseni in po noči ni, da bi človek okoli lazil in drva znašal. Še tako ima polhar dovolj opravka, ako se lov speši, in proti jutru je mraz kaj občuten. Dober in izdaten ogenj je treba takoj tudi radi tega napraviti, da se pri njem svečava ali luč osuši. Za luč se izcepijo debele leskove ali javorove palice, za silo tudi bukove. Da ne razpadejo, se tudi s trticami potisnejo in zložijo na kljuke preko ognja, da se dodobrega osuše in opalijo.

Hitro, hitro, zmerom bolj se mudi! Kje so pa ražnji za stave? Za ražnje je treba dolgih, bolj tenkih palic liki fižolove prekle. Nanje se natikajo stave, ki se nastavljajo od tal po drevju. Tudi ražnji so napravljeni. Zdaj pa stave v roko, da se naprožijo. To delo tudi ne gre kar tako od rok, kakor bi kdo mislil. Zmeti morajo biti trdne, vendar pa prav na rahlo naprožene. Stave, skrinjice ali samostreli so kvadratni, po pol črevlja dolgi in nekoliko manj široki leseni zlogi. Sprednja deščica nosi jekleno zmet in steka po razah ob kraju. Na klinček se dene z oljem pribeljena vada in se vtakne v votlino stave tako, da mora polh z glavo poseči vanjo, da doseže vado. Ko pa jo poprime, klinček popusti in pade na dno stave, zmet pa stisne sprednjo deščico navzgor in polha za vrat. Ako zmet ni silna, zamudi, in torej treba krepkih prstov in dobre vaje, da se pravilno proži. Recimo, da je 30 stav, pa je treba dodobrega pol-drugo uro, da so vse naprožene. Sprednji deščici nasprotna je daljša ter ima na podaljšku luknjo za raženj. Vsako naproženo past nese polhar v roki do mesta, kjer jo misli nastaviti. Tam jo dene na raženj in potem skrbno od tal v rogovilo, kjer ima stati. Ako se stave pokladajo bolj na daleč od ognja, se prožijo vsaka na svojem mestu, in to je tem bolj mučno.

Ko bi ti, ljubi bralec, mogel sedaj predstaviti četvero ali petero dobro izvežbanih polharjev in bi potem jaz sprožil debato o pravilnosti mesta, na katero je skrinjice postavljati, slišal bi dosti besed in tudi ostrih, kajti o tem debata še ni končana in menim, da ne bo nekdar dognana, dokler bo še kaj polha in polharjev. Temu pritrdi vsak, da polh ne pleza rad po gladki šibi navzgor, in tudi to velja vobče, da ga baje ni boljšega mesta za stave, nego na nizki hojici ali smrečici ali tudi na drugem mladem drevesu, ki raste ob visoki šibi. Kjer sega vejevje mladega drevesa ob prve veje šibe, tja postavi ali obesi skrinjico, in gotovo bo večkrat v eni noči držala. Kaj pa potem, ako ni takih drevesc? Kam staviti, ako je sapa, kam pred polnočjo, kam po polnoči, kam o deževju, kam spričetka lova,

kam kasneje, ko postanejo polhi že bolj debeli? Kdor si upa največ starcev ujeti, ta je bolj premeten, kajti le-ti odločujejo dober plen pri štetvi.

»Vidiš, Miha,« poreče stari Luka, »jaz sem lovil nekoč že kasno jeseni, ko so drugi le še par repov prinesli domov, pa sem jih privlekel domov celo butaro, pa kakšnih, pa niti ene stave nisem imel od tal, le po skladah sem jih pokladal pa po prelazih. Ali to treba znati, živali treba vedeti navado!« — »Kaj boš govoril,« ga zavrne Miha, »enkrat se ti je ravno posrečilo. Kadar polh že po tleh pobira, takrat je boljše, da doma ostaneš pri svoji stari. Skoraj bi ti tudi ne verjel, da je bilo v butari, kakor ti praviš, kaj mastnih; kake zakasnele pritlikavce si pobiral.« — Vmes posegne potem še Hlepov Janez in ni ga več konca celo nedeljsko popoldne in tudi, ko so mati gostilničarica že luč postavili na mizo in voščili dober večer, ne prenehajo veščaki. Ko je kaj cvenka, pokliče si ga še vsak eno merico in čim dalje v noč, tem debelejši postajajo polhi in tem več jih je. Mati gostilničarica morajo tudi še eno škatlico vžigalic postaviti na mizo.

No, pa kaj se bomo sedaj razgovarjali, mrak se že dela in mi smo že dodobrega utrujeni, lačni pa, kar se da. Pot v gozd je bila dolga. V reber smo hodili in še precej nesli in dobrih šest in tudi sedem ur nismo ničesar užili. Prav prileže se nekoliko počitka in še bolj to, kar se dene pod zob. Požirek takega, ki nekoliko strese, tudi ne škoduje, in na vse to pa nekoliko dima iz lulice, ki smo jo najprvo osnažili še za celo noč. Prve zvezde se prikažejo in najbolj radovedna sova se oglasi ne daleč od nas. »O, kaj si že vstala?« ji odzdravi kak zgovornež. »Le drugam pojdi, tukaj bomo mi lovili!« Čprav ni najmanjše sapice, vendar jame po listju šumeti. Vežbano uho to sliši.

Ne traja več dolgo in od dreves in tudi prav tik ognja prične kapljati. Ne! niso vodene kaplje, polhi so že po drevju in mečejo žir. Ne vemo, ali se mu je od ognja pokadilo ali ima nahod, eden je tudi že pričel kihati. No, sedaj se pa nisem motil: en klinček je že padel v skrinjico, ta drži. Kdor je nestrpen, kakor sem bil jaz za svojih mladih dni, bi šel kar pobirat, pa izkušen polhar ne dopusti tega, češ, žival se ne sme oplašiti in do jutra bomo še pobirali, da se bomo naveličali. Da je jasna noč in je tudi brez luči videti, kam naj se stopi, je pobiranje do polnoči prav kratkočasno. Toda po polnoči in ko si že dobro zadremal, je pa precej hudo stopiti zopet na noge, ko te tovariš dregne in reče: »No, pojdimo zopet!«

Ako so stave na pravih mestih, je prvo pobiranje navadno najbolj izdatno, pa tudi zelo zamudno. Noč in tema vse predrugačita. Ko si staviš, si dobro pazil na vrsto in na krog stav, zato meniš, da ni mogoče, da bi kako zgrešil. Toda, ko stopiš od bleščečega ognja in jameš previdno stopati naprej, je hitro podnevna slika izpremenjena. Slabo je, ako luči niso dobro osušene in je treba večkrat ž njimi mahati, da se zopet ogore.

Stopimo do prvega ražnja. Z lučjo posvetimo kvišku. Rep visi doli po stavi; ta že drži. Doli z ražnjem, polha v malho! To je dobro mesto. Zopet se stava naproži in postavi na isto mesto. Naprej! Ne toliko na levo, bolj na desno je druga. Oh, kaj še! Vidiš, tukaj je druga, ta tudi drži. Dober pričetek! Danes pa bo, danes! Zopet naprej in naprej okolo vseh stav!

Vzemimo, da jih je trideset in da se nismo nič motili, pa je potekla dobra ura, da se vračaš z ostankom luči zopet k ognju. Ako si pa zabredel in jameš po stavah iztikati, ako jih dosti ne drži in jim poiščeš drugo mesto, ako luč ni prava in moraš čakati, da se ti zopet ogori, ako ti pri postavljanju še klinček pade iz rok in se ti zameša v listje, lazil si tudi dve uri, predno si zopet pri ognju.

Ako si dosti nabral in plen prešteješ in se pri tej priliki s težkanjem vsakegu komada posebej prepričaš, da so polhi dobro godni in da je tudi še par starcev vmes, ne čutiš nič truda, ogenj popraviš in naložiš drv, poprimeš za lulo in tobak in prične se gost razgovor. Vse živo je okrog tebe. Do tleh šumlja, pogostoma kaplja od dreves. Ko se ogenj razgori in osvetljuje bližnje drevje, zagledaš še kakega polha, ki se je že napasel in se guglje na koncu kake veje. Tudi kihajo že bolj pogostoma in semtertja se po dva tudi spoprime, ko se srečata na povprečni veji, ki služi za stečino od drevesa do drevesa. Lop, eden je celo doli padel! Kar mahoma vse utihne in ne bi vedel, zakaj da se ti ravno nad glavo na visoki šibi ne oglasi ukajoča sova. To je polbov strah. »Boš šla!« zavpiješ. Ona se pa malo zmeni za to in kakor bi se hotela s teboj prepirati, postane še glasnejša in na pomoč ji prihite še druge. »Ne boste nič opravile!« jim poveš. »Polhi niso samo za vas; razgrajate, ker ste že site.« Kakor došle, tako prošle; niti ko so priletele, niti ko zopet odletijo, ne čuješ niti najmanjšega fofota. To so prave coprnice in noč jim daje vso oblast. Ah, kaj pa to? Ta pa ne pride tolikanj blizu ognja in je bolj stanovitna na svojem mestu. »To je velika sova; ta se jih je že naužila in sedaj pa poje,« pristavi kak šaljivec.

Čuj! Kaj pa je to? Po robu doli šumi; še pes, ako ga imaš pri sebi, in ki leži v kolač zavit za ognjem, privzdigne izprva samo glavo in mahoma celi prvi konec in voha proti kraju, od koder prihaja šum. Srne so. Sedaj so zapazile ogenj in za trenotek obstanejo. Takoj zašumi in v dolgih skokih odlete od tega kraja. Kakih sto korakov pa se zopet pristavijo in koza voditeljica jame rjuti. Ako še nisi slišal tega, menil bi, da je to glas strašanske zveri.

Čas je, pojdemo zopet okoli stav! Ogenj popravimo, luč prižgemo in zopet je treba hoditi, plaziti se, s kake stene tudi poskočiti, da preidemo okolo vseh stav. Glej no, kaj pa je to, stava je sprožena, polha pa ni! Raženj in stavo deneš k tlom, deščica ni stisnjena do kraja. Ko jo odprožiš, najdeš le polhovo glavico. Sova je polha odščipnila pri vratu. Ne doni ji slava radi tega, ampak slišala bi hude psovke, ko bi bila v obližju; tatica še ni najhujša beseda, ki se ji privošči. Deščico moraš dobro osnažiti, kajti krvava je in krvi se polh umiče. Pravili so mi polharji, da so sovo na ta način tudi že ujeli, ko je krempelj vteknila v votlino stave, odključevala vrat ter je život polhov doli padel, glavica v skrinjico, zmet pa je deščico obenem potisnila še više. In konec te pripovedke je bil navadno ta, da ob polhah prav debela sova je dala drugi dan prav dobro juho in mehko, okusno meso kakor vsake kokoši.

Recimo, da greš ob treh ali štirih zadnjikrat pobirat, potem pa imaš tudi povsem zadosti, in ko prideš zopet do ognja, se še toliko potrudiš, da zložiš še ostala debela drva vrh oglja in ogorkov, se iztegneš po tleh in odeneš, ako imaš kaj takega pri sebi, in zaspiš. To spanje je »spanje poštenjaka«. Kdor tega ni poskusil, ta za vse sladkosti tega sveta še ne ve. Že mogoče, da se enkrat nekoliko odmakneš, ko se ogenj preveč razgori in te preveč greje, ali da se enkrat preobrneš, ko te jame po eni strani preveč zebsti, toda ti presledki blaženega počitka in spanja so pravi navržek dobrega počutja, in da teh ni, niti vedel ne bi bil, kako dobro se ti je godilo.

Solnce je že posijalo in ogenj je pogorel do tal, ko si ti ali kateri tvojih tovarišev prvi oglasi in pove, da je že skrajnji čas vstati, da se kaj pospravi po »hiši«. In kako hitro je vse opravljeno! Enkrat se dobro pretegneš, poprimeš se, kjer te je kak kamenček ali kaka vejica nekoliko obtiščala, poprasneš se po glavi, potegneš roki črez obraz, in odpravljen, umit in počesan si do kraja. Ako si pravi tobakar, sežeš po lulici, ako si pa bolj potrpežljiv, se pa pridružiš tistemu, ki se ogleduje po tem, da pride kaj pod zob. Šele

potem, ko se ti je tudi želodec pomiril in si se pri boljšem in popravljenem ognju dodobrega ogrel, pa pride na vrsto vse oslajšujoči dim in razgovor o nočnih dogodkih, vmes pa se tudi plen prešteje in ukrepa in ukrene, kako in kaj za prihodnjo noč, ako se bo treba daleč ali le malo premestiti. Če so lovci združeni za plen, vlada lepa složnost, ako pa lovijo vsak zase, je pa složnost morda tudi nekoliko kaljena po lovski zavisti, vendar ne pride med izkušenimi lovci do pravega nasprotja. Skoraj bi bil pozabil omeniti, da med tem, ko se prvi ali drugi pobrine za ogenj in zajutrek, stopi tretji še za stavami in jih znese skupaj, seveda tudi tisto, kar se je še nalovilo. Ako je tudi ta navržek še izdaten, je to odločilno, da se dosti ni premakniti od tega mesta.

Že smo se dodobrega razmajali in dela je dovolj, da se še bolj pripravimo za prihodnjo noč. Ako že vemo za polšine v tem kraju, si jih ogledamo. Ako so uglajene, nastavimo pred nje tulec. To so izdolbene ali zbite lesene votline z luknjo, ki se postavijo ravno pred polšine. Ako ni svet trd in kamenit pred polšino, treba ga je utrditi in povsod okoli pregledati, ako nima več odduškov ali izhodov. Kajti predno poleze polh iz polšine v tulec, se vendar nekoliko premisli o tej nenavadni poti, in prav je, ako ima tulec na nasprotni strani k polšini pridejane votline tudi nekoliko z debelo žico preprežene svetlobe, pri kateri meni priti na prosto. Oddušek pri polšini pa mora liki mišnica na notranjo stran imeti žice, ki zabranjujejo izhod. Da se tulec pravilno nastavi, ako ni svet ugoden, za to treba več ur časa, pa se še prigodi, da je drugo jutro tulec prazen, tik njega ali v njegovem okrožju pa na novo izdolben izhod. Ako se je pa tulec sponesel, mrgoli v njem 20 in še več polhov, po katerih drugo jutro lahko grabiš in jih preobračaš, kakor ti drago, ne da bi te kateri ugriznil. Ali gorje ti, ako bi par zadavljenih ne pustil v tulcu, predno se zadnjega še živega lotiš! Poprime te in makari skozi prst ti potisne ostre zobe.

Ako čas dopušča, se po dnevi tudi dupla in nastavljaajo zboji. V to svrhu se naproži ploščat, precej težek kamen z vado. Ako se polh vade poloti, pade težki kamen nanj in ga ubije.

(Dalje prihodnjič.)

O gozdu in nekaterih njegovih ljudeh.

Načrtal dr. H. Dolenec.

(Dalje.)

oldne je, predno bi si to mislili, in želodec se oglasi. Po jedi zopet sladek počitek z lulico v ustih in dobro urico spanja tudi ne škoduje. Popoldne je treba zopet nanositi drv in se za polno malenkosti pobrniti, in ko se mrak stisne, morajo biti že stave na svojih mestih. Dan ti je minil, sam ne veš kdaj, in giblješ se v dobri nadi, da ta noč bo še izdatnejša nego prva. Ne za trenotek v celem dnevi ti ni bilo dolgčas. Vseh duhomornih vsakdanjosti pozabiš v gozdu. Ko se solnce poslavlja, odpravljajo se k počitku tudi ptiči. Šoje so najbolj glasne, kaka mična taščica zapoje še jeseni. Žolne in pa lešnikarice — te pa te hodijo ogledovat in se nekako tako glasijo, kakor bi te hotele pobarati, kaj da imaš v gozdu opraviti. Ako imaš ogenj in prenočišče blizu kake žolnine, lahko se ti dogodi to, kar se je meni pripetilo, da se vélika, črna žolna z glasnim vriščanjem zakadi proti tebi in do trdnega mraka jadikuje nad teboj, da si ji posegel v njeno že od staršev podedovano posest.

Še predno se vse pomiri, nastane že nočno življenje. Miši so še prej na nogah nego polhi in sova čvinkarica je danes prehitela še navadno uharico. Oj, da je vreme ugodno, jasna noč in tiha, sprejme in odene te gozdna moč narave tako rahlo in toliko se ti prikupi, da jo nosiš s seboj v spominu morda še dalje nego mesečni sijaj nad tiho vasico, v kateri prebiva prelepo dekle!

No, pa za polharja niso take misli. Do prvega pobiranja je še dve uri časa, med tem se rajši kaj pomenimo o lovu! Redkokdaj mine tak razgovor, da bi v njem ne prišel na vrsto »stric Jakob«, »opankar«, »kosmatin«, ako te je hudo prestrašil, »grdoba« — in kdo bi pomnil vsa imena in vse pridevke, katere prenaša medved po gozdu. Najstarejši polharji vedo tudi še katero povedati o jelenih in ne zabijo nikdar pristaviti, da je bilo takrat, ko je ta žival še prehajala po naših gozdih, na svetu še vse drugače, da so takrat po gozdu prehajali tudi še roparji in tolovaji, katerih se je bilo dosti bolj bati nego medveda; da je tudi redkokdaj noč minila, da ne bi bili slišali volka tuliti in risa lajati. Pri takih pripovedkah bi te zamalo še obšla groza, da se beseda ne zakroži nazaj na medveda,

o katerem pa je razgovor vedno bolj dobrohoten, kajti gozdar te živali ne sovraži, ampak jo smatra le bolj za nekakega nepovabljenega gosta. Dosti sem sam prehodil gozdov, prišel tudi v ožjo dotiko z medvedom, slišal pa sila dosti pripovedk o njem, toda niti enega slučaja ne vem povedati, da bi bil kdaj medved kaj žalega storil človeku. Toliko pove vsak gozdar, da se ogni medvedke, ako se snideš ž njo, ko ima mladiče pri sebi, sicer poskočiš pred njo kakor pes pred koklo, vendar o tem pa je složna sodba, da je medved ogrožen, ko človek naleti nanj, in da bi bilo težko reči, se li medved bolj ustraši človeka, ali človek medveda. Stari Polončič nam je pravil, da je nekoč po gozdu prehajal in nasekaval dolgih prekel za slamnato streho. »Saj veste,« je rekel, »da po lepem svetu ljudje vse pobero, zašel sem torej v bolj grd svet. Rasla je košata hoja v skalovju in imela je veje bolj do tal. Ko eno privzdignem, da bi si naprej pomagal, kar privzdigne glavo in zrohni proti meni — medved. Še nikoli kaj takega! Ne pedenj od mojih stegen je bil gobec in še domov sem prinesel na hlačah izbruhnjene sline. Ne vem, kaj sem rekel, vem pa, da sem imel v mislih reči: »Le umakni se, jaz se nimam kam, saj ti nič nočem!« In res se je medved mrmraje obrnil od mene, jaz sem pa še precej časa stal kakor zid, predno sem se pripognil, pobral sekuro, ki mi je bila padla iz roke, in šel naravnost domov.« »Ali verjamete, prijatelji,« je še pristavil stari Blaž, »da dva dni nisem bil za nobeno delo in mi je moja stara očitala, da sem se zlenobil.«

Nasmehljali smo se Blažu, ki se mu je še pri pripovedovanju videlo in na resnem obrazu poznalo, kako ga je bila nenavadna prikazen prestrašila in prevzela. Hudomušni Matevž je še pristavil in rekel: »Da, vidiš, Blaž, zakaj pa nisi potrkal, predno si vstopil pri stricu? Njemu tudi gotovo ni bilo prav, da si mu domalega stopil na glavo.« »Le norčuj se!« odgovori Blaž. »Da se tebi taka pripeti, še hlače bi pral!«

Toda zadosti teh besed! Sove so že vse na nogah in pri jasnem nebu že prav pogosto kaplja od dreves. Pojdimo pobirat! In zopet mine noč in, rekel bi, skoro manj naporna nego prva; kajti dolga pot v gozd prvega dne in bolj utrudljivo delo za vse priprave so nas bile bolj prevzele. Tudi tla okrog vedno gorečega in izdatnega ognja so se dodobrega osušila in tudi prepoten nisi bil, ko si legel, torej ni čuda, da te druga noč ne izdela tako kakor prva. Ako je dovolj živeža, prebije se tudi tretjo noč v gozdu in šele tretji dan se po navadno prav skromnem zajutreku vrnemo proti domu.

Zadnja noč se ni prav sponesla. Bolje bi bilo, da smo se nekoliko dalje prestavili. Vendar pa naštejemo in zložimo v malho do tristo polhov. Proti vrhu se pomičemo bolj počasi. Seveda smo okrog ognja še na vse kraje dobro pregledali, da nismo kaj pozabili. Z vrha navzdol pa stopamo že bolj naglo. Srečamo tudi ljudi, ki gredo z vprego v gozd po drva in drugo lesovje. Vsak nas ogovori in povpraša, kako se je kaj lov sponesel. Že tik prve vasi pa srečamo druge polharje, s katerimi je že daljši razgovor, kod da smo lovili in katera vada je najbolj ugajala. Mi, ki smo bili utrujeni in že blizu doma, se nekoliko dalje pristavimo. Naši nasledniki se pa bolj hitro poslovijo, ker jih skrbi, da bi njib malhe ne bile kos našim, kajti najizdatnejši lov se po končani dobi razglasi po vseh vaseh.

Marsikateri gozdar, ki bo ta moj opis čital ali slišal in je že poslušal starčka, ko je pripovedoval, kaj vse je doživel v gozdu, ter vedno končal z besedami: »Vsaj dandanes pa tega več ni, svet je postal ves drugačen,« — bo odkimal z glavo in rekel: »Temu se je dobro godilo, ko je lovil polhe. Imel je vsega zadosti s seboj in pri lovu pa še lepo vreme. Toda, naj bi bil izkušal, kar se je meni pripetilo, ko se je na večer jelo oblačiti, še pred polnočjo deževati, potem pa je pritislila še burja, in zjutraj, ko sem se napol prezebel prebudil, me je odeval sneg, potem pa bi le vedel povedati, kako je pri prvem vidu vso svojo pripravo pobral in šel iz gozda proti domu, kakor bi ga sam peklenščak preganjal.«

Vem to tudi jaz in bom tudi o tem še govoril, kako se godi gozdarju, ko ga daleč od doma in v debelem gozdu zasači nevreme. Poznal sem tudi polharja, ki je nesel s seboj samo za dva dni živeža, in to le koruzne moke in nekoliko masti, ostal pa v gozdu še tretji dan in tretjo noč, v resnici nalovil sam do 400 polhov, toda domov grede vsled gladu in ker je že težko nesel, tako oslabel, da mu je jelo črno postajati pred očmi in se je naposled zgrudil. Tomaž je bilo ime temu možu in bil je iz Kozarš. Pravil mi je, da prav sam ni nikdar nalovil toliko polhov kakor takrat, ko bi bil malodane za zmerom ostal v gozdu. »Imel sem s seboj,« je pravil, »do 30 stav. Vreme je bilo pravo, polha pa toliko, da je kar mrgolelo. Ko sem se drugi dan odpravljal, da se vrnem domov, sem pokuhal še ostanek živeža in utrujen, kakor sem bil, potem, ko sem bil snedel, tudi še pri ognju zaspal. Spanje me je okrepčalo. Premišljevatni sem počel in samega sebe preveril, da brez živeža se en dan tudi še prestane, in odločil sem se, da bom lovil še eno noč, češ, da tako ugodnega vremena in toliko živali morda ne najdem nikdar več. Po dnevi sem precej spal,

na večer sem postal že malodušen in mislil sem se že odpraviti proti domu. Vendar pa me je premagala strast in jel sem nastavljati. Taval sem kakor omamljen po noči od stave do stave; vzdrževalo me je le to, da je skoraj vsaka stava zmerom držala. Pri belem dnevi sem se prebudil pri ognju, ki je bil domalega pogasnil. Zeblo me je tudi, vendar sem šel še okolo stav in pobral nje in kar je bilo v njih. Pospravil sem vse v malho in jel stopati proti domu. Dasi je star pregovor, da lovec nikdar ne stopa lože nego takrat, kadar težko nese, mi je bila napolnjena malha vendar zelo nadležna in polotila se me je misel, da bi jo skril in od doma potem brata poslal ponjo.«

Kar je tebi na jeziku, ljubi bralec, to je premagalo tudi mene, da sem rekel Tomažu: »Zakaj pa si niste par polhov spekli in se na ta način okrepčali?« Tomaž me je pogledal in vedel sem, kaj mi bo rekel. Pravi polhar bi baje prej gladu poginil, nego si že v gozdu privoščil polha. Ko hitro domov pride in pokaže plen ter prepusti tudi radovednejem in posebno mladini, da preštejejo veliko število polhov, da potem vedo govoriti po vasi in praviti, da toliko jih letos še nihče ni prinesel domov in še tako tehtnih, potem šele postane polhar radodaren. Sam si jih privošči in drugim jih deli. Kdor drugače naredi, ta je sneda in ni pravi polhar.

Tega pravila se je držal tudi Tomaž in se otepal z gladom in trdom do Vratec, od koder se pot nagne navzdol. Tam se je pristavil, da bi počival in se nekoliko okrepčal, pa je od slabosti bolj omedlel nego zaspal. Ko se je zopet zavedel, si je pomagal naprej in malo živ šele proti mraku prišel domov, dasi se od Vratec do doma navadno ne potrebuje čez dve uri.

Tak je in mora biti polhar, ako se hoče šteti med strokovnjake.

Ko pride polhar domov in se okrepča za potrebo, mora takoj na delo, da žival spravi v korist. Prične s tem, da dene polhe iz kožice. Kdor tega ni videl, ne bi verjel, kako spretni so pravi polharji. Parkrat se zablisne nožič, potem pa potegne kožico proti glavi doli in ima v eni roki nagega polha, v drugi pa mešiček. Polhi se kuhajo, pečejo, cvro; ako so tolsti, se mast odliva in spravlja. Domača hiša in sosedje, vse se gosti z mesom in dobro zabeljenim krompirjem ali pa z žganci. Kožice se nanizajo na niti in potem posušijo, predno pridejo v stroj.

Strojenje je zelo primitivno. Več čez trebuh prerezanih kožic se zameša med žaganje in bosí strojar, ki se drži z rokama za kak povprečen količek, skače po njih in jih meša, da ga še po zimi ne

more zebsti. Ostrojene kožice se potem sešivajo v podolgaste, takozvane tablice. V vsako tablico jih gre po šestnajst. Toliko se jih potrebuje tudi za navadno polhovko. Prodajajo se pa tudi table in se potem rabijo kot podlaga mesto druge kožuhovine.

Nekdaj je stala polhovka staro dvajsetico, in odrasli ljudje, ki stanujejo ob gozdih in tudi po drugod po naši deželi, so jih po zimi skoro vsi nosili, v poletnem času pa samosrajčniki, da jih ni solnce peklo v glavo in se je prihranil klobuk.

Najlepšo kožuhovino, recimo table ali kape, dajejo spomladni polhi. Kožice so vse enake, zimske imajo reso in se svetlijo. Toda teh kožic je malo, kajti spomladi ni toliko polhov kakor jeseni. Žival je tudi bolj raztresena in kdor hoče spomladi polha ujeti, mora biti posebno izurjen v tem, da ve kam skrinjico postaviti. Kdor jih ujame 10 v eni noči, je že dober in kdor hoče dobiti spomladanje table, mora se v celem okrožju priporočati. Spomladanje kožice pa imajo to napako, da je skoro vsaka druga oškrbana. Nisem mogel dognati, odkod to prihaja. Po hrbtu namreč, koder je najlepša koža, se nahajajo mesta brez dolge dlake. Vidi se, kakor bi bila izgrizena. Ljudje tudi pravijo, da se polhi, katerih se nabere dosti v eni polšini, grizejo. Ali je to vzrok, ali jih obgrizejo miši, ali se proge naredijo tam, kjer se živali druga ob drugo tiščijo, temu se ni še prišlo do kraja.

Polh se zviije čez zimo v kolač, in če je prav debel, ga je videti kakor kosmato kroglo, iz katere moli kosmati rep kakor čep. Da se prebudi ob času, ko jame zeleneti bukev, sem že povedal.

(Dalje prihodnjič.)

Vse je tiho . . .

Vse je tiho in pokojno
in ta lepa, južna noč
sije doli na poljano
kot v ljubezni dneh nekoč.

Kopljejo se v svetli rosi
lilije tam sred poljá
in meglice lahnokrile
so zaspale vrh gorá.

Vse je tiho in pokojno . . .
v dušo veje tajna moč,
hrepenenje po ljubezni —
vžiga ta prelestna noč . . .

Kristina.

O gozdu in nekaterih njegovih ljudeh.

Načrtal dr. H. Dolenec.

(Dalje.)

II.

Kadar se jame bukev razsipavati in ptički vsi pojo, takrat se odpravi tudi gobar na svojo težavno pot. Menim, da dandanes že malokateri več. Gobarstvo je dajalo nekdanj dober zaslužek in je živilo dosti ljudi v naših gozdnih krajih. Gozdov, kakršni so bili, ni več. Goba je izgubila svojo vrednost in gobarji, katere sem jaz še poznal, večinoma same starčke, menim, da so bili zadnji, ki so se še veselili in trpeli po naših gozdovih.

Vem, da marsikateri bralec čudno pogleduje in se povprašuje, kake gobe so to bile, ki so se že tako zgodaj spomladi nabirale in celo le po velikih gozdih in pragozdih. Da ne boste predolgo domnevali, vam takoj povem, da gobe, o katerih bom govoril, ne rastejo po tleh, ampak le po drevju. To je tista goba, katere je imel kdaj vsak pravilen tobakar dober košček v žepu in zraven pa še kresilen kamen in kresilo ali pa nožiček z dobršnim kosom jekla na hrbtu. Še pred petdesetimi leti so bile vžigalice prav redka stvar. Ko sta se takrat možakarja srečala na kaki ozki bližnjici, daleč od ljudi in vasi, se je dostikrat prigodilo, da sta imela oba mrzlo pipo v ustih. Eden je izgubil kamen, drugi je pa v naglici doma pozabil kresilo, in oba sta se radostno drug drugemu nasmehnila, ko sta se dogovorila, da si moreta drug drugemu pomagati, da bosta zopet uživala sladki dim. Gorje pa, ako je bilo vlažno in deževno vreme! Takrat se je pa tudi primerilo, da sta možakarja kar po celo četrt ure stala skupaj; eden je držal klobuk, drugi pa udrihal s kresilom po kamenu, vihtel gobo in pihal, da bi vendar ena iskrica oživila gobo. Tačas tudi po krčmah ni bilo mičnih priprav na mizi, v katerih so nagnetene vzplamljive vžigalice. Mesto celo sobo razsvetljujoče petrolejke je brlela na mizi tenka lojenka, ki jo je bilo treba vsak čas snažiti. Pri taki priliki je večkrat ugasnila in gospodinja je hitro prišla za svečnik in skočila v kuhinjo, tam poprijela za glavno in na njej zopet prižgala luč, a ne vselej takoj; včasih je bilo tudi treba v glavno pihati, da je obgorela, in s tako silo, da so gospodinji še bolj rdela lica in so se ji od dima oči solzile. Mesto

vžigalic so bili na mizi zviti kosci papirja, ki so se prižigali pri lojenki in s temi potem pa tobak. Sešli so se pa tudi gostje, od katerih si je vsak rajši ogenj ukresal, nego bi prižigal papir; s tem se je navadno tudi onesnažila luč in napravil slab duh, posebno ako je bil papir pivkast, drugega pa je bilo takrat še malo.

Da je pa tega že precej časa, se izprevidi tudi iz tega, da naši mlajši pripovedniki in novelisti, n. pr. celo naš Kersnik, ne vpletajo v svoje pripovedi prižiganja tobaka z gobo in dostikrat prav karakterističnega kretanja možakov veljakov pri tem opravilu. Naši mladini tudi gotovo ni znano, da še pred štiridesetimi leti ni bilo kramarije, v kateri bi ne bili prodajali gobe in kresilnega kamena. Ako si šel in hodil po beli Ljubljani in posebno po tedanjih Slonovih ulicah, je skoro pri vsaki prodajalnici bilo videti na najbolj vidnem mestu gobo in kresilno kamenje. In mi takratni mladiči in vsi naši pastirčki, ako smo hoteli krompir peči, smo si morali preskrbeti gobo, kamen in kresilo, sicer ni bilo ognja in ne pečenega krompirja.

In kakor pri nas na Kranjskem, je bilo tudi drugod po svetu. Povsod so rabili gobo in kresilo, da so si prižigali tobak in narejali ogenj.

To je pa sedaj docela minilo in kresilno gobo pomnijo in poznajo samo še starejši ljudje. Britve, ki bi imela na hrbtu kresilo, v trgovini ni več videti. Jaz sem si jo kupil pred šestintridesetimi leti in jo še hranim. Nosil sem jo vedno s seboj, ko sem še hodil po gozdovih, in si ž njo rezal krušne in mesene koščke, ko sem počival ali nočeval v gozdu, in ž njo sem tudi zaklal marsikatero srno.

Nikar ne bodi nevoljen, ljubi bralec, in ne očitaj mi, da sem jaz, ki pišem o gozdu in gozdni lepoti, kar zašel med navadni svet in celo v mesto! Bili so to, ko smo še ogenj kresali, za nas še lepi časi. Mladi smo bili in krepki in teh časov se človek rad spominja. Radi se spominjamo tudi možakov, ki so nam pravili o jelenih in košutah, o Francozih in tistih časih, ko še nihče ni vedel za vžigalice, in pri tej priliki večkrat ukresali ogenj, da so zopet prižgali tobak.

No, pa vrnimo se na gozdna tla in h gobarjem! Povedati moram le še, da to, kar se je gobe rabilo za ogenj, to je bila le mala reč in da radi tega ne bi bila stala nikdar po šestnajst goldinarjev cent, kakor je ob svojem času. Gobo so nabirali in jo oddajali prekupovalcem, ki so jo potem pošiljali na Angleško. Tam so bile tovarne, ki so izdelovale nekđaj najbolj imenitno blago za pokrivalo in obleko. Tudi domači obrtniki so narejali izdelke iz gobe in na Kranjskem je imel skoraj sleherni krčmar gobovo kapico z zelenim »čufkom«

na vrhu, za katerega je prijel, da je pozdravil kaj bolj imenitnega gosta. In ako je imel gobar srečo in je bila letina za gobo dobra, je je nabral v enem tednu za cel cent čistega blaga. Takega zaslužka je bilo nekdanj malo in ni čuda, da so ob gozdu ljudje gmotno bolje izhajali nego ob veliki cesti, na kateri je bil pa tudi obležal ves dobiček.

Z gobarstvom so se pečali le bolj revni ljudje in taki, ki niso imeli dosti opravka pri domu. Ko hitro je gobar svojo njivico posejal in krompir posadil, se je odpravil v gozd. Odšel je navadno na vse zgodaj, da dan ni bil izgubljen, kajti že po poti je iztikal in gledal po drevesih, ki so mu bila že znana, da imajo gobo. Taka drevesa so pa le bukve. Le na trdem lesu zraste prava goba, goba iz jelovega lesa nima nikake vrednosti. O hrastu in drugem drevju, ki je trdega lesa, pri nas ne more biti govora, kajti takih gozdov pri nas ni kaj obilo. Bukov gozd pa sega od postojinskega Javornika mimo kranjskih in hrvaških snežnikov tja doli v Granico in ga je brez presledkov čez 200.000 oral skupaj. To hribovje in posebno debeli gozd po Snežniku in okrog njega so bili kdaj eldorado za naše gobarje in so, kolikor so še, za polharje in kunarje. Goba se pa ne nahaja samo po rastočem drevju, ampak raste tudi, in to po največ, po kladah, to je deblih, ki sta jih starost in vihar položila na tla, ali jih je pa dogar posekal in popustil, ker niso bila za rabo. Takih klad bolj ob kraju gozda ni bilo dosti. V nižji legi sta tudi prevladovali hoja in smreka in zatorej pravim, da se bolj ob kraju ni mudil gobar in le više naprej silil v debeli gozd. Vendar pa pred večerom ni došel do bajte. Utrujen seveda je bil do sile, kajti proti večeru je nosil tudi že precej nabrane gobe v vreči na hrbtu. No, si mislimo sedaj, tam se je pa oddahnil in poživil. Ne še takoj. Gobarska bajta, dragi bralec, je čudna prikazen. Najbolj bi se dala primerjati strahu, katerega ni na okoli nič in je na sredi votel. Kdor je prvi na spomlad prišel k njej, ni našel od nje navadno ničesar drugega, kakor še kak kol pokoncu, streho in druge stebre je pa sneg čez zimo na tla potlačil. Torej je bila prva skrb utrujenega gobarja, da si je »hišo« zopet popravil. Včasih je bilo treba celo še sneg odmetavati, potem so se šele zopet postavili koli, ako so bili še za rabo; sicer je bilo treba nasekati še novih in jih za rabo pripraviti. Za zadnjo steno je služila debela bukev ali hoja. Na to je poprečno bil pritrjen drog in njega sta na sprednji strani, za katero je služil zopet drog na dveh kolih, vezala dva droga, na katera so poprečno bili položeni manj debeli drogi ali polena, po teh pa bolj

velike špelte in iveri ali kake skažene doge. Taka je bila gobarska bajta na Mezališču pod Snežnikom, ki sem jo jaz poznal in večkrat v njej prenočil.

Za Snežnikom proti jugu je bila še ena. Ime kraja sem pozabil. Sestavljena je bila enako. Ko sem prvokrat prenočil v njej, sem povprašal, ko smo že kadili in se razgovarjali, starega gobarja Iskro, kdo je napravil načrt za hišo. Nasmehnil se mi je, ne da bi bil cevko vzel iz ust, in šele čez nekoliko časa je izpregovoril: »Dober mojster je bil, kajti jaz jo poznam že čez petdeset let in moj oče so bili stari čez osemdeset let in so pravili, da jo poznajo zmerom enako in na istem mestu«. Da je v resnici stala že veliko let, je svedočilo pa tudi to, da je imel ves prostor okrog bajte in na sežnje okoli posebno črno prst in na površju gobove obrezke. V stotini let in še več se je dosti gobe obrezalo in iz obrezkov je nastalo dosti prsti.

Pozabil sem povedati, kaj je gobar vse s sebeh nesel, ko je šel spomladi prvokrat v gozd: lonec ali kotliček, ponvico, nekoliko funtov koruzne moke, ne preveč špeha in par pesti soli. Ako je doma pozabil žlico, je pa kar s kuhalnico obiral žgance ali pa tudi z obeljeno paličico. Ko je šel drugikrat v gozd, ga je živež že manj nadlegoval, kajti kuhinjska oprava je ostala čez leto v gozdu. Neobhodno potrebno orodje za gobarja pa sta bila sekirica in pa nož. Sekirico je rabil tako spretno, da bi bil še las precepil, in kdor tega ni znal, je zamudil dosti časa in si delal tudi škodo. Nikdar pa gobar tudi ni pazabil pipe in tobaka, gobe in kresila, kajti ko je šel od doma, si je gotovo ukresal še ogenj in prižgal tobak.

Ko je gobar povečerjal in si ga privoščil še eno pipico, je šel spat, ne da bi še enkrat prestopil. Sezul je črevlje, ogenj raztegnil bolj na široko, slekel kamižolo, iztegnil se ob ognju in, odevši se s kamižolo, kaj hitro zadremal. Zdajpazdaj se je prebudil, kajti razen najhujšega poletja je bilo treba večkrat ogenj popravljati in nanj na novo drv nalagati, pa ne preveč, da bi plamen ne dosegel strehe in ne požgal hiše. Za ponočni ogenj so služila po navadi bolj debela drva in čokiči, ki so počasi tleli in goreli in napravljali ogrevajočo žerjavico.

Ob prvi zori je bil gobar že na nogah. Njegovi znanci in prijatelji so ga od vseh strani pozdravljali. Kraljiček ali palček, ki se je bil udomačil čez zimo v razdrapani bajti, se je prišel prepirat prav na prag in povpraševati, kaj da pomenijo te izpremembe v njegovem domovanju. Najmanjši je ta ptiček, pogumen pa tako, da

je meni nekoč, ko sem se pred hudim metežem potisnil v dogarsko bajto, sedel na črevelj in se nad menoj repenčil. Toda spomladi se dolgo ne obotavlja in ne prepira za podrtino; rajši se pridruži drugim vrstnikom, skoči na bližnji hlod in tam tako glasno zakroži svojo ljubko pesmico, da še gobar prvikrat pregovori, rekoč: »Ej, kje se to jemlje?« Taščice, žolne, ščinkavci, sinice vseh vrst, vse to se glasi in žvrgoli. Kukavice pa od vseh strani naglašajo, da so one tudi že prikukale. Gobar pozna vse ptiče in jim ve tudi lastnosti in se rad o njih razgovarja. Toda pri taki priliki nikoli ne pozabi pohvaliti drozga, ki se ga je tudi prijelo ime »šprahovec« ali »devetovižnik«, češ, da ta ptič najlepše poje in zna vse ptice in tudi druge živali oponašati.

Pa gobar ne utegne sede in mirno pokaditi prve pipice tobaka. Ž njo v ustih pomije najprvo svojo kuhinjsko posodo, v kateri se je čez noč grela voda. Nato pristavi sveže vode, da si za zajutrek in kosilo skuha žgance. Prvo jutro in morda še drugo se prigodi, da gobar, še predno dene cevko v usta, segne v pristranski žep telovnika, in prikaže se na dan majhna steklenica z belo tekočino. Naglo, kakor bi se bal, da bi ga kdo ne videl, si privošči en požirek, in nazaj v žep izgine steklenica. Ta priboljšek je potrata, ti bo rekel gobar; kupčija z gobo ne nese več toliko, da bi ga človek, tudi za potrebo, večkrat okušal. Ko so žganci kuhani in zabeljeni, si jih privošči polovico. Drugo polovico pa zavije v čedno ruto in spravi v malho. To polovico ima opoldne za obed. Sedaj še pospravi in kar je kaj vrednega, tudi dan poprej nabrano gobo, poskrije vse v bližini. Vsak gobar ima za to svoje skrivališče. Kje, to ve sam on. Poskrito mora pa biti vse, kajti povsod, kamor zahajajo ljudje, so tudi hudobneži med njimi. To je bolj ali manj domalega vsak gobar izkušal in zatorej si poišče dobro skrivališče in od časa do časa ga tudi preloži. Še ogenj zavaruje toliko, da bi kaka sapa ne postala opasna hiši, ki tudi zavarovana ni. Še enkrat se ozre na vse strani in končno pogleda tudi proti nebu, kaj da bo z vremenom, in se odpravi na pot.

Rekel bi, da so starejši gobarji, ki so hodili štirideset in tudi petdeset let v gozd, poznali domalega vsako drevo okrog Snežnika. Zdravo drevo nima gobe, in čeprav je šiba tudi ravna in gladka in še raste in zeleni kakor vsaka druga, ko hitro ima gobo na sebi, ni več zdrava. Tako drevo raste še dosti let in je pravi zaklad za gobarja. Bolj ko je drevo še trdno, boljšo gobo daje. Najimnitnejši so tisti izrastki, ki se prvikrat pokažejo. To je kar samo meso in se imenuje

celt. Gobar si ogleda torej vsako drevo, ali nima že sadu zanj, stika tudi za tistimi, ki jih že od prej pozna, da se jih je prijela goba. Briga se tudi za vsako klado, kajti tudi posekana in potem posušena debbla imajo gobo. Grji ko je svet, bolj slabotno ima drevje, torej ima tudi ponajveč podrtin in na takih mestih je tudi največ gobe.

Dragi bralec, ako nisi še hodil po celem gozdu, po skalovju in strminah, potem ti je težavno dopovedati, s kakimi zaprekami ima gobar opraviti. Lansko leto na pr. si črez ta jarek ali to strmino še prišel. Ko pa letos prideš do najhujšega prelaza, najdeš edino kozjo stezico zaprečeno s strašansko klado, ki se je podrla črez zimo. Ni drugače, kakor da moraš iti daleč naokoli odzgoraj ali odspodaj, ali pa da si napraviš pot na ta način, da posekaš nasproti štrleče veje in si napraviš pripomočke; le tako splezaš črez deblo, ki samo na sebi meri črez poldrugi meter in je še oprto na veje, ki se niso do kraja polomile. Dobro se spominjam, da sem hodil po takem gozdu za petelinom, in ko sem bil že utrujen, sem se take pot ovirajoče mogočne klade kar ustrašil in se tudi usedel, predno sem se spravil preko nje.

Vidite, po takih tleh je prehajal gobar, kajti po lepi ravnini in prostih tleh je prehajal vsak, ki je nabiral gobo, in tam ni bilo kaj nabirati. In te potlešne mučne težave, to še ni bilo najhujše, kar je moral gobar prestati. Kar je bilo gobe pri tleh in po kladah, ta se je kar odsekala in je bila hitro v vreči. Ali do gobe, ki je bila od tal in na visokih gladkih šibah, do te je bilo pa teže priti. S črevlji se težko pleza, torej črevlje z nog! Ta šiba je predebela, ni je moči objeti; treba je torej druge pomoči. Odsekati je treba dolg drog, napraviti po njem stopinje in ga prisloniti k drevesu, da prideš do vej ali do tanjšega debbla. In ko si prišel do gobe, si objel deblo z eno roko, z drugo si držal sekuro in odsekaval trdo priraslo gobo, pa tako, da nisi ranil debbla, kajti s tem bi bil izpridil tudi celtove korenike. Kar je padlo, se je valilo včasih daleč doli po strmini in tudi zamešalo v listje. Paziti si moral torej tudi, kje da pobereš tako težko prisluženo gobo. Zato sem pa že prej omenil, da gobar je moral biti pravi strokovnjak za rabo sekirice. Debbla ni smel preveč raniti, mesa pa tudi ne presekat, kajti kosi gobe so morali biti kolikor mogoče veliki in celi. Ko je bil zopet na trdih tleh in je svoj plen spravil v vrečo, je moral tudi drog skriti, da ne bi vsak drug nabiralec že od daleč zapazil goborodnega drevesa. Vsak gobar je imel kolikor toliko takih dreves, za katera je vedel

on sam, in ko je zapazil, da jih je tudi kdo drugi zasledil, je bil to zanj vselej majhen udarec. Tudi s skale na drevo si je gobar napravil pot, ako ni bilo drugače mogoče priti do gobe. In čim dalje je šel, več je nosil, vesel pa je bil tem bolj, čim teže je nosil. To je vsak gobar pristavil, ko ti je pripovedoval, in meni nasproti je navadno še rekel: »Saj ste lovec in veste, da lovec ni nikoli bolj truden nego takrat, ko gre prazen domov.«

(Dalje prihodnjič.)

Luč.

Iz podstrešne sobe mrzle
 revež zadrevi obupno
 se v palačo razsvetljeno,
 kjer doné akordi zvonki,
 kjer se brati smeh z zdravico
 in bleste se v zlatu kamni . . .
 »Čujte, žena mi umira!
 Lakote mi mrje silne
 na bodečih, mrzlih deskah . . .
 Le še žrebljev potrebujem,
 pa ji zbijem rakev tesno.
 Pest krepčila mi vrzite
 za družico!
 Kaj, gospod, če jaz poginem!
 Ona pa je mati — mati —
 Voščenic je polno tukaj,
 dajte eno, milostivi,
 da ženici mroči
 stisnem v roko ji koščeno.
 Lepo prosim — na kolenih.
 Le pred Bogom poklekujem!
 Danes pa mi žena mrje . . .
 Vidite me . . . na kolenih . . .?«
 »»Proč, berač, ne kali danes
 gostom svetlim lepih uric!

O gozdu in nekaterih njegovih ljudeh.

Načrtal dr. H. Dolenec.

(Dalje.)

koli poldne si je privoščil gobar nekoliko počitka. To po največkrat, ako je bilo nebo jasno, na kakem vzvišenem kraju, od koder je videl in gledal v daljavo. Človek bi dvomil, da je utrujeni in za vsakdanji kruh boreči se gobar gojil tudi take misli in gledal z višine čez velikanske gozdove in motril daljavo. Toda resnico govorim, ako pravim, da domalega vsak gobar se mi je razodel kot velik častilec narave in da nisem poznal nobenega, ki se mi ni pohvalil, da je bil že večkrat na vrhu Snežnika, dasi po goljavi, ki obdaja Snežnik za več nego poldrugo uro hoda, ni imel kaj iskati. Ob počitku si je privoščil tudi ostanek zajutreka — mrzle žgance. Kaj ne, to ni bilo nič posebnega in še tega ni bilo dosti, da ni moka prehitro pošla.

Uro je vsak gobar nosil s seboj, toda ne v žepu, ampak v glavi. To sem moral večkrat slišati s pristavkom, da take ure ni treba navijati in da se nikoli ne ustavi; da pri lepem vremenu kaže prav natanko, pri slabem pa da pade tudi v želodec in celo v noge; da potem ni več tako zanesljiva kakor takrat, ko glava in oči povedo, na kateri skali Snežnika stoje kazalci v podobi solnčnih žarkov.

Pa ne samo uro, tudi vremenjak je nosil gobar s seboj. Tega je baje še bolj potreboval, kajti ob slabem vremenu ni bilo za gobarja nič ali pa le malo zaslužka. Najhuje ga je zadel v pomladnjem ali jesenskem času sneg in že ime dokazuje, da se okrog Snežnika rad prikaže ta gost. Ni kazalo drugega, ko oprtati si vrečo in iti domov. Jeseni je romala ob taki priliki še kuhinjska oprava na svoje staro domače mesto, da se ni toliko obrabila, kakor če bi ostala v gozdu lisicam in volkovom. Za vremenjak pa ni služil samo Snežnik in meglica ali oblak nad njim. Sapica, ki je pihala po tej dolini gori ali doli, je še prej povedala, je li pričakovati solnca ali slabega vremena. Ptiči, posebno stržek, taščica, zlasti pa črna žolna, to so bili izvrstni vremenski proroki. Najbolj nevešča v tem oziru je kukavica. Še pol ure, predno je jelo mesti, je letala in kukala po gozdu, kakor bi imela zidan grad in v njem vse polno živeža. »Veste, gospod,« mi je rekel stari Pirec, ki mi je pravil te reči,

»ko bi tega ptiča ne gnalo še v poletnem času doli v gorke kraje, bi ga ne bilo že več na svetu, kajti pomlad in sneg jih ugonobita na tisoče. Na vreme se prav nič ne spozna in si tudi ne zna nič pomagati. Noč jo vzame, ako je huda.«

Da je istina, kar mi je stari Pirec razodeval, tega sem se kasneje sam prepričal. Hodil sem za petelinom po Čubranskem Jarrovcu. Kukavic je bilo tisto leto toliko, kolikor jih nisem slišal ne prej, ne slej. Malo sem postal pod drevesom in pet jih je bilo v istem času na njem. Tri so se kar naenkrat priteple na bukev in se preganjale po njej. Tudi moj spremljevalec Lovro Belar, ki je bil star 52 let pa ni poznal zime v naših krajih, ker je 45 let zaporedoma hodil čez zimo v šumo na Hrvaško in Ogrsko, mi je pravil, da toliko kukavic on ne pomni. Iz gozda me je pregnal sneg, ki je nenadoma zapadel, pa izginil tudi v par dneh. Ko sem čez osem dni zopet prišel v gozd, sem opazoval in pričakoval, da se zopet oglasijo kukavice. Pa zaman. Le daleč naokrog se je še kaka oglasila. Ko sem šel čez par dni zopet iz gozda in se oglasil pri Pianeckovih v Kozaršah, sem zvedel, da je bilo nevreme toliko teivali prignalo v vas, da so kar po hišah sedale in cepale. Kukavica je silno požrešna in se živi le od mrčesov. Naravno je torej, da jo sneg in nevreme hitro pokončata, ko se živež zarije in poskrije, in tudi pogine, če pritisne mraz, ki ga lahkoživka ni vajena. Nočem si lastiti pravice, prištevati kukavico škodljivkam; naj ji bodo raje vsi grehi odpuščeni, da se nam le še oglašča na spomlad in nam ponavlja, kar smo že tisočkrat slišali, kar nas pa vendar prešinja z z največjo radostjo in nam priča, da smo prestali temino in mraz in se selimo v svetlobo in gorkoto. Komur zelenje in kukavica ne služita več v prebujo in radost, temu je življenje le še puščoba, ali ga pa nikdar vesel ni bil.

Ko se je gobar odpočil in za silo okreščal s subimi žganci, zavrne se navadno proti domu, to je proti bajti. Seveda ne po isti poti, ampak naokrog, po višjem rajši nego po nižjem svetu — to radi tega, da mu že polne vreče ni nositi na večer še navzgor, ko so ga domalega tudi moči popustile.

Imel sem jih priliko opazovati, ko so se vračali malo pred mrakom k ognjišču. To ti je vzdihljaj, ko vrže mož vrečo raz sebe in se najprej premakne do kaliča, da se odžeja. Dobro mu de, ko najde pri ognju tovariša, ki se je tudi že potrudil za drva. Kake pol urice si privošči le počitka, potem pa mu postane želodec že tolikanj nadležen, da je treba skrbeti, da si ga uteši. In zopet se

mešajo žganci in pičlo zacvro z zabelo. Ne štejte mi v lastno hvalo, ako povem, da nisem nikoli pozabil na kak priboljšek za svoje znance, kadar me je peljala pot do gobarske bajte. Morda pa nikdar noben gobar ni bil v gozdu na Mezališču tako postrežen kakor stari Zetek, ki je nekoč ostal čez nedeljo v gozdu. Hotelo se je, da se nas je ravno za tisto nedeljo odpravilo čez 30 znancev iz Loške doline na Snežnik. Imeli smo s seboj do 20 nosačev in za noč smo se utaborili na Gašperjevem hribu, t. j. kakih deset minut hoje nad Mezališčem. Ni mi namen pripovedovati, kako smo noč prebili. Povem le, da smo imeli jasno nebo in različne pijače toliko, da nam je ostajala še drugi dan. Zetek kot bližnji sosed je bil naš gost in je prenočil pri nas. Ko smo se po dolgotrajni poti dodobrega okoristili z jedjo in pijačo, se je pričelo petje in tudi za godbo je bilo preskrbljeno. Zetek je vedno le ponavljal: »Oh, še nikoli kaj takega v gozdu in tudi na nobeni »ohceti« nel!« Na vse rano smo odpotovali na Snežnik in proti enajstim dopoldne smo se vračali k taborišču. Golaš se je v kotlu kuhal in bilo ga je toliko, da ga je domalega eno četrtno preostajalo vsem udeležnikom s prišetimi nosači. Z godbo in petjem smo se poslovili popoldne od taborišča in pri gobarski bajti dali Zetku toliko ostankov, da je napolnil domalega vso kuhinjsko posodo svojo in svojih tovarišev. Ko sem se drugi teden sešel z Zetkovim sinom, ki je bil tudi gobar, me je s smehom pozdravil in mi pravil, da so oče še spali, ko je v ponedeljek prišel k bajti, dasi je bilo že blizu poldne, in da je kar strmel, ko je videl okrog očeta toliko loncev in steklenic, kakor da bi bili dan poprej vsi gobarji na svatbi. Pravil mi je nadalje, da se je tudi on še našel kakor nikdar prej v gozdu in da še drugi dan sta z očetom nabrala malo gobe, ker je bilo le preveč opravka pri hiši z dobrim življenjem. Vem, da se še dandanes hrani v Zetkovi hiši spomin na pogostovanje, ki so ga stari oče doživeli na Mezališču, in ta spomin gotovo med ljudstvom preživi tudi vse takratne udeležence, katerih že itak pogrešamo marsikaterega.

Ko se gobarji na večer vrnejo k bajti in se okoristijo vsak s svojo borno večerjico, pride na vrsto obrezovanje nabrane gobe. V to služi oster nožiček, s katerim se odrezuje od gobe lesovina, takozvani obrunki. In teh obrunkov se v teku let, kakor sem že prej omenil, toliko nabere, da je na sežnje okrog bajte le obrunek in strhlina. Pri tem delu pridejo na vrsto tudi vse bolj zanimive dogodbe, ki jih podaje gozdna narava. Ko sem bil jaz gost gobarjev, se je razgovor podaljšal tudi čez obrezovanje; pušil se je tobak iz

malih pipic, kakršne služijo gobarjem, in kar sem imel s seboj za priboljšek, se je vrstilo v krogu. Skoro največ sta vedela povedati stari Pirec in pa stari Storšek, ki sta bila tudi lovca! ob svojem času. Pirec ni nikdar pozabil povedati, kako je v Pogači nad Ložem ustrelil jelena: »Še mlad in krepak sem bil in imeli so me bolj za poganjača. Nekega dne pa, ko se je zanesla vest v mesto, da je jelena slediti v Pogači, smo se naglo zbrali, kar nas je bilo za to, in tudi jaz sem dobil staro enocevko, ki se je še na kamen prožila. Menili so, da bom jaz kar tako za strah in da ne znam nič pomeriti, ker niso vedeli, da sem semtertja izmaknil očetovo pušo in ž njo pohajal in streljal po Pogači in Sredi. Pustili so me na robu, kjer se vežeta Pogača in Sreda, in ko je bilo proti vrhu zastavljeno, so se oglasili poganjači. Komaj se to zgodi, že zagledam jelena, ki ni zavil po strani in proti vrhu, kakor se je ukrepalo, ampak nesel se je naravnost proti meni. Privzdignem pušo, in ko je prišel kakih trideset korakov vstric mene, sem mu nameril naravnost na pleče in stisnil. Velik skok je naredil in zavil na levo. Le malo sem obstal, in ko je izginil, sem šel pogledat na strel in že po prvem skoku sem zapazil krvav sled na snegu. Zaklical sem tovarišem, šli smo za sledom in v hrastju nad Mavrovo dolino je že ležal jelen.« — »Res je bilo tako,« je pristavil stari Storšek; »jaz sem bil takrat za pogoniča in ta, ki je nad menoj poganjal, se je prehitro oglasil, in zatorej se je jelen premaknil navzdol, a ne proti vrhu, kjer so stali stari, izurjeni lovci.« — »Saj je prav prišel,« smo rekli mi poslušalci v zadoščenje Pirčevi nekoliko užaljeni zaslugi in v pomirjenje Storškove vidne pikrosti. Pirec in Storšek sta si bila oba kot tihotapska lovca drug drugemu dostikrat na poti.

Razgovor o jelenih je bil, posebno zame, zanimiv in kar po malem sem dihal, ko je jel praviti Iskra, kaj se je njemu s to živaljo pripetilo: »Prehajal sem pod Tivro v žlebu; nad menoj proti vrhu je bil drug gobar. Kar začujem šum, kakor bi bil ves Snežnik proti meni dihnil, in obenem sem bil sredi ubeglih košut in jelenov. Že sem mislil, da sem vse prestal, kar se pridrevi naravnost do mene jelen s strašanskimi rogovi. Šele tik pred menoj me zapazi, in ne da bi se bil pristavil, je planil kvišku in črezme, da sem kar vsega nad seboj videl.« — »Jelena se vendar nisi bal,« omeni Pirec proti pripovedovalcu, ki mu je še spomin obudil znake prestane osuplosti, in vsak se je nekoliko namuzal skoraj da oprovrgljivi opazki Pirčevi in zavestni obrambi Iskre, ki je omenil, da ga ni človeka, ki ne bi se nekoliko prestrašil take kar nepričakovane prikazni v gozdu.

— »Res je, res,« je pristavil Opek; »čudno je videti jelena, ko se spusti navzdol in po kakem šibju z rogovi po hrbtu, da mladovje kar vihra, in čudno je, da se žival ne zaplete. Proti meni sta se nekoč podila dva taka rogača po Lepem dolu in že precej sta bila od mene, ko je šibje še vihralo in se čulo še sopenje, a živali že ni bilo več videti. Pa kaj bo jelen, to je plaha žival in človeka le preseneti, toda meni se je pa druga pripetila: Bilo je na Velikem Mogočnjaku, ko sem po nakleščenem drogu si pomagal na visoko šibo in do gobe. Že spehan sem bil in hotel sem se ravno doli spustiti, kar začujem rohnenje pod seboj, in ko pogledam doli, zapazim medvedko z dvema mladičema. Oprimem se debela še bolj in poslušam mrmranje. Kar se kosmatinka poprime debela in se vzpne, kakor bi hotela zlesti k meni. Čudno mi je postajalo pri srcu in z vso silo sem jel vpiti: »Kje hoj! kje hoj!« in udaril sem s sekuro po deblu. Malo je to pomagalo, kajti zver je toliko odnehala, da se je polotila mojega klobuka pa črevljev, katere sem bil pustil pod drevesom, in še bolj sem se zbal, da bi moral bos in gologlav se vrniti proti domu. »Kje hoj! kje hoj,« sem jel zopet vpiti, ker so me tudi že moči zapuščale, ko sem visel na objetem deblu. Ne vem, kako bi se bila stvar končala, da se nista mojega silnega vpitja zbala mladiča in se jela pomikati v goščo, za njima pa medvedka. Potan sem bil do niti, ko sem zlezal zopet do tal, in brez obotavljanja sem odnesel črevlje, klobuk in vrečo v drug kraj. Šele čez precej časa sem šel pobrat tudi gobo.«

Glasi smeh je spremljal konec Opekovega pripovedovanja, ki je še vedno mrmral: »Ti pošast grda, kako me je prestrašila!«

Seveda je s to pripovedko preskočil razgovor na medveda. Vsak gobar ga je že dostikrat srečal in videl, pa nobenemu ni še storil nič žalega. O tem so bili pa vsi edini, da medvedke z mladiči se je kar ogniti.

Zasukala se je beseda tudi na to, kako da se živali med seboj spoznavajo in porazumevajo, in Storšek je pravil, kako je opazoval srno, ki je mladiče zvajala čez precej strm plaz, ko je njega začutila v bližini. To me je napotilo, da sem tudi jaz povedal, kar sem doživel in opazil o živalski ljubezni in sporazumljivosti: »Bil sem na Cerkniskem jezeru nad labodi. Z menoj je bil tovariš. Pokojni Čopič, rojak cerkniški, ki sem se ž njim nekoč v Ljubljani razgovarjal o jezeru in labodih, mi je pravil, da njegov pokojni oče, ki je bil učitelj v Cerknici, je izkušal, da strelec labode, ako so v tropu in na ledu, zasači najbolj na ta način, da se pripogne in

sproži kroglo po ledu proti tropu. To sva izkušala tudi s tovarišem in med labode, ki so jih fantiči nagnali nad vrh jezera, ustrelila na ta način, da sva legla. Ves trop se je dvignil po pokih, le en labod je obsedel. Še ne trideset korakov daleč je trop odletel, kar se vrne dvoje labodov z glasnim vikom proti obsedelemu. Primakneta se mu vsak od svoje strani in kar vanj sta silila z glavama in krikom, da naj se privzdigne in otme opasnosti. Težko se je dvignil in le nekoliko preletel, pa zopet počenil, in dasi sva se s tovarišem hitro približevala, nista uboge živali zapustili tovarišice in ji le prigovarjali, da se je zopet dvignila, in čeprav težko, pa vendar med njima letela nazaj proti širini. In tudi v zraku sta ji bili še vedno vsaka na svoji strani in nepretrgano, prav govoričenju podobno zglasovanje je vzdrževalo ranjenko, da si je do sredi jezera pomagala in šele tam se zopet spustila do tal. Hud mraz in skeleča burja sta pognala naju z jezera, ker nam je večči Starec Miha prigovarjal žival pustiti, da pogine in da pojdejo fantiči ponjo.

V resnici smo se pri Vragovih ogreli in okrepčali in potem sta Starčeva fantiča šla zopet po ledu in proti labodom. Šele čez par ur in domalega ozebla sta se vrnila in pravila, da sta večkrat prihajala in prav za par korakov do ranjenke, da pa je tudi tovarišici nista zapustili in jo vselej zopet odvedli, predno sta jo mogla prijeti. Hotela sva se s tovarišem vkljub vedno hujši burji in me-težu odpraviti za živaljo, toda Miha nama je zabranil, češ, da na večer žival gotovo po strugi priplava gori pod vas in pogine čez noč, on da je to že večkrat izkušal. Mrak se je že delal in vdala sva se Mihovemu prigovarjanju. Na vse zgodaj drugega jutra je šel Miha pod vas in nama dokazal resničnost svoje trditve z labodovimi kreljutmi v rokah; žal, da je v noči zasačila vidra lepo žival in jo razmesarila.«

Ogenj se je popravil in pipice se še enkrat iztrebile in zopet natlačile, češ, da danes še ni čas za spanje, in tudi jaz sem posegnil zopet po steklenici, da smo si ga vsak privoščili še kozarček, čeprav me je moj spremljevalec pogledal, kakor bi bil hotel reči, da bo jutri tudi še en dan. Še dosti je bilo razgovora o živalih in gozdnem življenju in hudih težavah, ki jih prestane gozdar, ali zaključek je bil pa vendar le ta, da v gozdu najhitreje mine čas in da kdor se je gozdu privadil, ga le zmerom rad obišče. Stari Iskra je vzdihnil globoko in rekel: »Gospod so še mladi in bodo še dosti poskusili, jaz se bom pa moral posloviti od gozda. Mojih je čez sedemdeset in noge mi odpovedujejo.« — »To smo že večkrat sli-

šali,« ga zavrne še krepki Opek, »vendar se vsako leto še najdeva na Mezališču, in vem, da bova prihodnjo pomlad tudi kukavico še pri bajti poslušala.« — »Ne vem, če bo tvoja veljala,« odgovori Iskra, »doma pa le ne bom ostal. Ko začne po dolini zeleneti, menim, da bi me dolg čas vzel, ko bi več ne zahajal v gozd.« In res sem še drugo leto srečal Iskro, ko je s polno vrečo šel iz gozda in proti domu. Obgovorila sva se in jaz sem ga opomnil na Opekove besede, in on se je namuzal, rekoč: »Huda je, gospod, huda! S toliko robo, ki jo danes nesem, sem prejšnje čase v štirih urah prišel z Mezališča domov, danes pa lezem že sedem ur in nisem še doma.« Gledal sem za njim in od Starega trga do Loža je v resnici še dvakrat počival.

Moč prirode je res zapeljiva in kdor se je gozda privadil, njemu se na pomlad in jeseni godi kakor ptici selilki. Nazaj mora še enkrat v pomladno veselje in posloviti se mora od jesenske obilnosti, ko ima gozd polhe in še marsikaj, kar si zna gozdar prilastiti. »Prva pomlad je glad,« sem že slišal reči, toda ko hitro jame v gozdu iz tal kaliti, se nahajajo naravni priboljški, ki se jih okoristi vsak gozdar. Mavrah se jako dobro prileže, da je le slan in na oglju pečen. Polh se vsako leto prikaže ob soku in kaj dobro prebeli suhe žgance. Potem pa pridejo na vrsto jajca različnih ptic in tudi posebno izdatna divjih kokoši, katerih je eno gnezdo za dva dni zadosti. Pa tega ne pravim, da bi hotel koga ovaditi, ali zvedel sem pri svojih znancih marsikaj, česar sam sebi in najemnikom lova nisem smel povedati. Zatorej o teh priboljških tudi ne bom nadalje govoril.

Povem naj o gobarjih le še to, da za največjo nalogo so imeli pot okrog Snežnika v enem dnevu. Mlajši so se je še lotili, starejši so pa pripovedovali, da so jo dostikrat naredili. Črez Tivro mimo Treh kaličev, črez Grdo drago, Zátrep, Mogočnjak in nazaj na Pađežnico in črez Deščenco zopet na Mezališče je dobrih osem ur hoda po grdem svetu, in kdor naredi to pot in prinese še napolnjeno vrečo k bajti in po poti lazi še na drevje, je gotovo korenjak. Kot v tedanjem času najbolj krepkega sem spoznal Opeka iz Loža, ki je od bajte onkraj Snežnika v enem dnevu prinesel domov poltretji cent. Tudi doma gobar ni še imel pravega počitka. Še enkrat je moral kose do prav čistega mesa osnažiti, posamezne kose ploščeno stolči in na solncu posušiti, da so bili potem za tehtnico in za prodaj.

(Dalje prihodnjič.)

O gozdu in nekaterih njegovih ljudeh.

Načrtal dr. H. Dolenec.

(Dalje.)

III.

ozdarjem, katerim je treba žilave vztrajnosti in junaške kreposti, je prištevati kunarje. Že za Valvasorja je slovela naša dežela radi obilnosti in kakovosti kožuhovine. Na ljubljanske semnje o sv. Pavlu, januarja meseca, so dohajali kupovalci kož iz daljnih krajev in celo iz severne Nemčije. Že takrat, v dobi Valvazorjevi, je imela koža kune zlatice vrednost manjše krave in celo postava je določevala stanove, katerim je bilo dovoljeno s to kožuhovino se ponašati. Leta 1873. so plačevali nabiralci kožuhovine na licu mesta kožo zlatenke s petnajstimi goldinarji. Ni torej čuda, da so ljudje ob gozdu in v zimskem času od nekdanj zasledovali živali, ki dajo kožuhovino, in da se pečajo s tem še dandanes. Tudi lisica, jazbec, posebno vidra, dihur in, kakor sem že omenil, polh dajo dober zaslužek, ko pridejo v past in pest. Ali prva je kuna, za katero so se izvežbali v naših gozdih pravi strokovnjaki. Kunar je vsak bolj ali manj tudi lovec za drugo zver in domalega zna vsak rabiti tudi puško — s pravico ali brez nje, tega ne bom preudarjal; jaz nisem nikoli nobenega vprašal, ima li orožni list ali privoljenje za lov. Ko hitro smo stopili v gozd, smo bili tovariši, »doma pa vsak svoj gospod«. Poznal sem ljudi, ki so na jesen premišljevali, bi li šli čez zimo na Hrvaško za zaslužkom kot drvarji, ali bi ostali doma in se pečali s kunjim lovom. Ako je zima ugodna in ima kožuhovina dobro ceno, je tudi doma dober zaslužek. Ugodna je pa zima takrat, kadar pogostoma zapada sneg, pa ne predebel, ker to daje sled in ne prehude hoje. Vztrajen pešec pa mora biti kunar in snega in mraza se ne sme zbiti, in zatorej sem že skraja omenil, da kunar mora biti cel korenjak.

Kun je dvoje vrste: so belice in zlatice. Prva je bolj znana, ker se nahaja povsod po naši deželi in celo po poslopjih se ugnezdi ali jih pa obiše po zimi. Zlatica je pa gozdna žival. Kjer ni debelega, širnega in skalovitega gozda, tam zlatice ni. Ona rabi velik hlev, kakor pravi svet, in ji ni nič za to, ako preišče eno noč tudi več stotin oral gozda. Belica ima belosivkasto podlanko in črnkasto

reso, na vratu pod glavico pa snežnobelo liso. Zlatica pa ima zlato-rjavkasto podlanko, bolj rjavo nego črno reso, na vratu pod glavico pa krasno, bolj ali manj rumeno liso, ki se v resnici žari kot zlato in ji daje ime zlatica. Imenujejo jo tudi žlahtnico, ker je nje kožica, čeprav manjša od beličine, vedno precej dražja. Tudi bolj vitka je zlatica od belice in po drevju je bolj poskočna kakor veverica, kateri je največji strah, ker njena gnezda ji dostikrat služijo za posteljo, nje život pa ponajveč za hrano. Brehm pripoveduje, da je prešinjajoče gledati, kako veverica bega z drevesa na drevo pred zasledujočo jo zlatico, kako s trepetajočim glasom oznanjuje svoj smrtni strah, da se upehana kar z vrha drevesa vrže do tal, da bi si otela življenje, da pa zlatici le redkokdaj uide, ko jo je zasledila. Jaz to Brehmu verjamem, ker sem se sam prepričal, da je veverica, koder prehaja zlatica, zelo redka, in po mojem mnenju so ta, polh in pa miši glavni živež zlatici. Zakaj, to že povem. Belica ne hodi rada po drevju, ponajveč se umakne na drevo le, ko ji preti nevarnost, n. pr. pred psom. Veverico, miši in polha pa zasleduje tudi ona, pobira pa tudi sadje in pri poslopju je tudi kuretini zelo nevarna.

Kune se lovijo v pasti in z zasledovanjem. Za pasti služijo železa, takozvani ključi, in pa kladice. Železa in kladice se pokladajo po skalovju in po gozdu, koder ima kuna navado prehajati. Za vado se najraje stavi perutnina. Ključ je stava od tal iz dveh pripognjenih dreves, ki skup stisneta, kadar žival poprime za vado. Kladica je za kuno najbolj navadna stava in obstoji iz več kosov lepo obdelanega lesa. Sredi stave se dene vada. Ključ je preveč vidna stava in zatorej ne priporočljiva. Kladiči pa škodujejo miši in ptiči, n. pr. šoje, ki se lotijo vade in s tem sprožijo stavo. Kdor namerava loviti na stave, privaja žival že jeseni s tem, da razmeta vado po mestih, po katerih bode stavlil. Kladičar postavlja tudi že zgodaj jeseni kladice, ki jih pa ne naproži, da se jim žival privadi. Kladice se nastavljajo po izpodmolih in skalnatih votlinah, kajti kuna, ki zasleduje miši in druge živali, ki se ogibljejo snega, iztika seveda po takih prostorih, ki so zavarovani za sneg. Kar velja za kladico, velja tudi za stavo želez. Pri obojih stavah mora pa biti lovec zelo previden, da ga lastni sled ne ovadi, kam da stavi, sicer dobi hitro pomagača, ki skrbi s tujim trudom za svoj žep. Gorje, ako se pri tem delu stavec in nabiralec srečata! Nabiralec mora imeti lahke pete, da se otme, srditosti in maščevanju stavca.

Pravi lov se prične šele potem, ko zapade prvi sneg. Sled živali kaže lovcu, kod prehaja in kam je torej najprimerneje staviti.

Sled je pa tudi kaŕipot za lov po zasledovanju. Ta lov pravzaprav vzbuja strast v naših gozdarjih, ki se peĉajo ŕ njim, da jim ni pre-stajati doma, ko se navadni ljudje stiskajo le bolj za peĉ. Sneg in sled ovadita vse. Niti ganiti se ne sme ŕival, da bi pravi gozdar ne vedel kam za njo. Nikar ne mislite, da je to kar tako samo ob sebi in da more vsak, ki ima zdrave oĉi, kar tako za ŕivaljo kakor za ĉrto na papirju! ŕival prehaja semtertja in veĉkrat skriŕa svojo pot. Zahaja tudi po goŕĉavi in po grdem svetu, kuna posebno ŕe iztika po votlinah, po katerih veĉkrat preide daljno pot in stopi na dan na precej oddaljenem mestu. Zlatica lazi tudi po drevju in pride do tal po daljŕem presledku.

Pa kaj bom o tem govoril! Kdor je koliĉkaj po snegu hodil za ŕivaljo, je izkuŕal, da ŕe zajca, ki se tako znaĉilno loĉi s svojim sledom od drugih ŕivali, je teŕavno doslediti in doloĉiti, od katere kljuge je ŕel na loŕ. Pravi kunar pa ve loĉiti veĉerni in jutranji sled, bodisi v prhkem, bodisi v juŕnem snegu. Celo sled zlatice loĉi od sleda belice. Dihur ali veverica ga ne smeta nikdar zmotiti. Gorje prvencu, ki se da preslepiti veverici! Ta ostane zaĉetnik in nevedneŕ ŕe dolgo let. Kar sem poznal kunarjev, bolj sposobnega za sled nobenega ne nego mlajŕega Pangreta iz Podcerkve. Ta ni sledil pravilno samo po snegu, tudi po blatu, prahu, listju, travi mu je vsaka najmanjŕa izpremembra, ki je navadno oko niti ne zapazi, sluŕila, da je ŕival zasledil in ukrenil, v katero smer je preŕla. Jaz sem se mu nekoĉ ĉudil, ko mi je nagnal srnjaka, in to po samem listju. Prav do mene je priŕel po ravno istem tiru kakor srnjak. Vpraŕal sem ga, kako je to mogoĉe, in rekel mi je: »Pripognite se, gospod, pa glejte nazaj! Ne vidite li ĉrtice, ki je oznaĉena s privzdignjenimi listki?« Kar sem pa jaz zapazil ŕele potem, ko sem se spognil, to je bilo Pangretu vidno kakor divjaku Indijancu. Vsako najmanjŕo izpre-membico na listju je zapazil Pangre in tudi takoj razloŕil, je li od ptiĉa ali od ŕivali, ki po tleh prehaja. Pangre je vedno gledal po tleh in okolo sebe in zapazil vsako malenkost, dasi je tako mirno prehajal in, rekel bi, malomarno se kretal, da bi spremljevalec mislil, da kar dremlje po poti. Njegov oĉe, ŕe sedemdesetleten starĉek, pa tudi ŕe dober peŕec in boljŕi strelec nego sin, je bil vse bolj ŕivahen od sina in se je veĉkrat jadikoval ob sinovi poĉasnosti, vendar v dvombi, kam je ŕival krenila, kje se je pristavila, kako zastaviti, od katere strani pognati, je po najveĉkrat obveljala beseda mlajŕega Pangreta. Puŕka se je pa pri njem malokdaj zaman oglasila. Pangre ni pomeril, ĉe se ŕival ni pristavila, in ne vem, ali zlobnost ali re-

snica mu je prisojala tudi to, da Pangre vselej poklekne na eno koleno, predno pritisne na zmet. Le govorite, kar hočete, jaz pa pravim, da zasledovalca in priganjača nisem poznal, kakršen je bil mirni, redkobesedni Pangre!

Kunar se odpravi v gozd, ko hitro zapade sneg. Najugodnejši sled daje sneg, ki zapade z burjo, kajti ta sneg ne obvisi na drevju in je prhak. Da ga zapade pedenj visoko in na zmrzla tla, potem je prava ura za gozdarja lovca. Ljudje, ki se spoznajo, odhajajo pri prvem vidu od doma. Navadno ima vsak sekuro, malho ali torbico ob strani, v njej pa železa ali sak, ogenj pa kaj za pod zob. Družijo se po trije, tudi štirje in eden med njimi nese tudi pušo s seboj. Pušar odhaja iz vasi po vrtih in za hišami in najrajši še pred dnem. Kjer se neha polje in se prično pašniki in potem gozd, tam je na gotovem mestu sestanek. Potem se lovci razidejo, še prej se pa domenijo za mesto, kjer se zopet snidejo. Eden gre navadno ravno pot, drugi po straneh na okrog in na novem sestanku si dopovedo, kaj so presledili. Ako je kunji sled v obhojenem svetu, potem se prične razgovor, v kateri kraj je držal sled. Ako sled ne drži iz obhojenega sveta, potem se ve, da je v krogu, in prične se žival »krajdati«. Te besede si jaz nisem mogel prav raztolmačiti. Pomeni le toliko, kakor žival v krajdi, ali črez, da je v krajdi, t. j. v krogu, ki je s kredo zaznamovan? Beseda se rabi različno: Okrajdali smo žival, v krajdi smo jo imeli, dolgo krajdo smo naredili, hitro je bila v krajdi. Vzemimo, da žival zasledi lovec, ki prihaja na levi strani kroga, da je pa tisti, ki je šel po sredi, ni prisledil, potem je gotovo, da je v prostoru, ki sta ga obšla ta dva lovca. Ako jo je lovec, ki je šel skozi sredo obhojenega sveta, tudi presledil, potem določi lovec, ki je obšel desno stran, je li žival se upokojila v presledenem svetu, ali pa je še naprej odšla. Vzemimo, da se dogodi poslednje, potem se prične nov krog, toda ta že z manjšim okrožjem, kajti nadejati se je, da le predaleč ni odšla. Srednji sledilec gre potem navadno že za sledom, posebno ako je po kraju in po navadi živali se nadejati, da se v tej okolici rada upokoji. Ko je žival naposled vendar že dosledena in okrajdana, potem se prične lov. Kjer se prične sled mešati in križati, tam se navadno ugiblje, da si je kuna že iskala postelje.

Lovci gledajo pogostoma na košate smreke in hoje, ko ne bi zagledali kakega veveričinega gnezda. Če ni po sledu očitno, da je žival šla na drevo, potem se na deblo le potolče, in ako je kuna v gnezdu, hitro skoči iz njega in se pomakne proti vrhu med veje

in lovec s pušo ji nameri in jo sklati z drevesa. Ako pa sled pelje naravnost na drevo, na katerem je gnezdo, potem se pa kar v gnezdo ustrelji in kuna se iz njega prekucne, če ni ranjena prav do smrti, sicer pa obtiči kar v gnezdu, ki je treba potem do njega splezati in jo dobiti.

Kakor je mogoče, da je žival v gnezdu in na drevesu, do katerega ne pelje sled, tako se tudi dogodi, da je ni v gnezdu in na drevesu, do katerega drži sled. Eno in drugo, ker kuna zlatica, kakor sem že omenil, tudi po drevju prehaja, gre od tal po oddaljenem drevesu in se v gnezdo spravi šele po daljnem potu po vejah in drevju. Dogodi se tudi, da kuna zalezava gnezda, da bi zasačila veverico, in da jo, ne da bi jo bila zalotila, samo prežene. Potem se prične lov po drevju in se konča daleč proč, posebno kadar luna sveti in je jasna noč. Prigodi se pa tudi, da daleč naokrog ni več sledu do tal in da ni gnezda, in čeprav so, kune le ni v nobenem. Šla je v duplino. Išči sedaj šuplje drevo. Takih je v debelem gozdu več in nahajajo se tudi taka drevesa, katerim se spodaj ne pozna, da imajo visoko gori in med kako rogovilo dovolj dupline, da se kuna vanjo potakne. Istina je, da kunar pravi, da je kuna že v rokah, ko je na drevesu; to pa le z ozirom na to, da je zmerom bolj gotovo jo dobiti, ako je od tal, nego da je v tleh. Da je kuna v šupljem drevesu, jo preženeš iz njega, če biješ po njem, pa tudi z dimom, in potem pride na vrsto zopet strelec, ki ima pa težko nalogo, ako se žival ne prestavi, ampak kar naprej drevi po drevju in je po grdem svetu ni moči dohajati. Vem pa tudi še poseben slučaj, ko je kuna šla na popolnoma zdravo drevo, in vendar je ni bilo na njem in ne na kakem drugem drevesu naokrog in do tal tudi ni bilo sledu. Ko pride na vrsto mož, o katerem bom pozneje govoril, pojasnim ta slučaj po njegovih besedah. Sploh velja pri kunarjih pravilo, da kune, ki je odnesla pete, ko je bila pregnana z drevesa ali iz tal, ne kaže tisti dan več preganjati. Pregnana žival se redkokdaj upokoji in vedno bolj kaže, pobriniti se za drug sled.

(Dalje prihodnjič.)

Ob Krki.

Krka, otožna Krka!
Kakor vode tvoje
tihe sanjava očesca
ljubice so moje.

In kot očesca njena
tudi ti si lažniva;
nikdo ne ve, kaj v tajnih
globinah vaših se skriva.

A. Gradnik.

O gozdu in nekaterih njegovih ljudeh.

Načrtal dr. H. Dolenec.

(Dalje.)

e je šla kuna v tla in je dognana, potem nastopi prava prilika za sposobnost izvežbanega kunarja.

Iz tal se prežene kuna z dimom. Nastanejo sedaj vprašanja, v katero smer drži podzemeljska votlina, koliko odduškov ima, pri katerem je zakuriti, pri katerih je sake in železa nastaviti, katere je zabiti? Pri tej priložnosti kakor prej pri šupljih drevesih imajo navadno prvo besedo starejši lovci, ki so jim na daleč in daleč znana gozdna tla in drevje in ki so na istih mestih kuno že preganjali. Po krajšem ali daljšem posvetovanju se možje odločijo. Železa se nastavijo v večjo votlino, ki se proti svetlobi založi, in se na rahlo pokrijejo z listjem. Sak se nastavi pri ozkem izhodu, ki se, ako ga popolnoma ne obseže, obloži še s kamenjem. Potem, ko se zakuri in dim z vetrnico ali s sapo poganja v votlino, je paziti, kje naokrog se iz tal kadi. Po dimu se spozna obseg votline in določijo tudi še mesta, ki jih je treba založiti ali pa zastaviti.

Ko je vse to po najboljšem preudarku storjeno, nastane za kunarja mučno ugibanje, se li ni trudil zaman tri in še več ur, da je kuno dognal; jo li prežene izpod zemlje in skoči li žival na železa ali pa v sak in ne odide po nezavarovanem mestu, ali se pa sploh ne da pregnati iz votline, ker je preobširna in ni mogoče na vse kraje vanjo nagnati dima. Vrste se možakarji, ki prihuljeni pihajo v listje in mah. Ta tvarina pa ne sme biti presuha, sicer ne dela dosti ostrega dima. Dim pa sili le nazaj in pihalcu v oči in dušnik. Za pihalnik ni pravega prostora, ker je vhod, pri katerem se kuri, v tesnobi. Ves solzan in zasopel vstane kurilec in prepusti ta posel tovarišu. Pihalnik se napravi iz jelovih vejic in se imenuje futalo.

Tisti, ki niso pri ognju, zvesto pazijo na zastavljene in zamašene odduške. Večkrat kateri nastavi tudi uho na tla, da posluša, če živali ne preganja že dim in se ne sluti, da že prehaja po votlinah. To je na vsak način dobro znamenje in tisti, ki kuri, dobi izpodbujo z besedami: »Le futaj, le futaj, se že premiče!« Kar šklempne. Železa so se sprožila. Težko, da bi držala, preveč jih je bilo slišati. Vendar

se hitro pogleda v votlino, v kateri je bilo nastavljeno. V resnici ne drže. Žival je stopila le na kraj ali na držalo in ni je prijelo. To je vselej slabo. Kuna je še bolj preplašena in se izkuša zariti kamorkoli mogoče in noče nikakor več na dan, večkrat raje zadahne. Železa se prestavijo, kajti k tistemu oddušku, kjer so bila nastavljena, žival ne gre več. »Vidiš jo? Na celem si je prekopalala!« Za vitki životek zadostuje mala luknjica, da gre le glavica skozi, život se kar za njo potegne. In ves trud je bil zaman. Seveda najbližji še skoči za njo in jo izkuša s pasjim lajanjem spraviti na drevo. Tudi puška, ako le mogoče, še počí za njo, ali kuna je nagla ko blisk in na grdem svetu in v gošči se lahko prav ne pomiri. Nič ne pomaga; ako je dneva in časa za to, pobero se stave in druga priprava in hajdi naprej po drugi sled in novo krajdo! Toda po največkrat se kuni ne posreči uiti, ko jo dim jame preganjati in mora na dan. Najimunitnejši prizor je ta, ko telebne z vso silo v sak. Predno se utegne obrniti, že plane najbližji na njo. Če pade s celim životom po njej, se ne briga, ako ga poprime za roko, s katero jo pritisne, gorje pa mu, ako bi odnehal — pregrize mu celo prst! Hitro je zadavljena, sak se odstavi in v zrak privzdigne, da vsi vidijo, da je zaželjena sreča v rokah. Za momentno fotografijo bi si želel ta prizor, ko se kuna zakadi v sak in so lovci vsi nagnjeni proti njej, da bi jo potlačili. Iz saka gre iz roke v roko. Vsak jo pretehta in pregleda, ali je velika, stara ali mlada, ali je temnožolte podlanke in črne rese, kajti bolj ko je koža temna, tem več je veljavna.

Če dnevna doba dopušča, so lovci hitro na nogah, da si poiščejo še drugega sleda, ako ne, se obrnejo proti domu. Tudi ena kuna zaleže za dober zaslužek in pot. Dolga in mučna je pa pot proti domu, ako je bil trud brezuspešen. Lovci se navadno razidejo in obhodijo druge kraje, ki jim niso bili na potu, ko so šli v gozd. Ako ne zaslede drugih lovcev, je še zmerom nekoliko nade, da se nazaj grede še kaj obsledi. Če pokažejo stopinje, da so že drugi lovci hodili za sledom, ali pa če ni nič živali slediti, onda se pretrga zadnja rešilna nit vedno upajočega lovca, in kunarji se pogubijo drug od drugega in klavrno pa, kolikor je mogoče, na skritem se potaknejo vsak na svoj dom.

Kdor je sam svoj in dela, kar hoče, se okrepča, kakor more, in leže za peč ali na klop in zaspí, ne da bi ga bilo treba zibati. Toda lovec, ki ima ženo in družino doma, ta še ni prestal vseh nezgod slabega lovskega dneva. Žena, ki se suče po veži, ki je ob-

enem kuhinja, že na prvi pogled ukrene pravo istino, da je bil zaman celodnevni trud. Mesto dobrega večera ga pozdravijo besede: »Ves dan prehajaš, jaz pa se naj ubijam sama doma z otroki, pa naj opravljam še živino. Čas bi bilo, da bi se spametil!« Utrujenec čuti pikrost besed, ali ni mu, da bi odgovarjal. Stopi v sobo, v kateri sede otroci okrog štirioglate mize. Čuli so materino besedovanje in starejši že vedo, kaj da pomeni. Tiho se odmaknejo od mize, da naredijo očetu prostor. Ali najmlajši se oglasi izza peči in vpraša zvedavo: »Oče, kaj ste prinesli?« — »Kaj ti bom nosil, spat pojdi!« odgovori oče, ki je vrgel malho raz sebe, ne da bi jo bil obesil na svoj prostor. Pomakne se na klop pri mizi, izvleče pipico iz žepa in jame kaditi, da bi mu dim odnašal zlo voljo. Vsi molče. Starejša hči si najde na hitro kaj opravka, obesi tudi na skrinjo vrženo malho in odide k materi. Oče so se dima naveličali, posebno ker želodec že silno nagaja, tudi so se za toliko okoristili, da se jim zdi potrebno nekoliko pokazati, kdo je pravzaprav gospodar v hiši, in zatorej reko s precej osornim glasom proti starejšemu fantiču: »Reci materi, naj dado večerjo na mizo!« Že med vrati sreča fantič sestro, ki postavi obilno skledo na mizo in zraven nje položi lesene žlice. Mati so ostali v kuhinji. Ko hitro so se oče najedli, se spravijo na posteljo in se pritisnejo prav k zidu in nekako take misli jim rojijo po glavi, da gozd jih tako hitro več ne vidi. Ali že ob petih zjutraj potrka nekdo na okno in zakliče Janeza. Namesto Janeza se oglasijo mati in to precej glasno: »Kaj bo že zopet? Janez spi!« Toda Janez ne spi in se je tudi prebudil in spoznal Karutov glas. Tudi Karu ve, da ga je Janez začul, in ne da bi se zmenil za materino osornost, izpregovori nadalje: »Ravno toliko snega je zapadlo, da je včerajšnji sled pokril. Pri Hlepovih v Danah te čakam.« Kaj pomaga, da se mati z vso silo odrežejo: »Le pojdi, kamor hočeš, naš ima doma delo!« Micka je že pokoncu, ker ve, da oče ne odnehajo, in jim je treba dobrega zajutreka, predno odidejo. Oče pa stopijo čez dolnji konec postelje na skrinjo in po skrinji do peči, da posežejo po osušene obujke. »Nikamor ne pojdeš!« se mati še enkrat zagrozijo, potem se pa zabrnejo proti zidu, ker dobro vedo, da očeta ne ustavi nobena sila, ako je Karu zvabilec.

Karu je bil orjak. Ob svojem času je služil za dragonca. Dasi posestnik in gospodar in že čez šestdeset let star, je bil še zmerom fant. Sestro je imel pri sebi za gospodinjo in ko hitro je jeseni pospravil polje in nekoliko nastila pripravil k hiši, je jel pohajati po gozdu za polhi, ako je bilo leto za to. Brž ko je zapadel

sneg, je pa hodil okolo stav in za sledom, s pušo in brez puše. Nihče bi ne bil prisodil Karutu šestdesetih let. Lase je imel črne ko kavran, kar izpreminjali so se, zobe pa tako lepe, bele in enakomerne, da takih ne prej ne slej nisem nikdar videl. Oči so bile temne in žive, in kadar je Karu pripovedoval, se ga nisem mogel nagledati in naslišati. Karu je vselej govoril resnico in ni bil gostobeseden, toda v pravem društvu je bil rad in kar je bilo zanj, temu je vselej prikimal, nasmejal se in pokazal krasne zobe. Še takrat, ko sem ga jaz spoznal, je veljal za najjačjega v vasi in v svojih mlajših letih je bil strah vsem zabavljivcem. Sam ni prav vedel in nikdar nisem mogel prav dognati, kako se piše. Tone mu je bilo ime. Pri hiši se je reklo pri Karovih in tudi pri Karlovih sem slišal reči, nisem pa slišal, da bi bil kdo rekel: Karla sem videl, vselej le: Karuta. Jaz sam pri sebi sem ga obsodil za potomca Uskokov. Kaj da je Karu zmogel, naj pove sledeča dogodba, ki tudi dokazuje, kaj je vse prestati kunarjem.

Nekega dne v zimskem času je bilo snega že obilo in še je medlo. Šel sem za vodo na race. Utrujen in upehan sem dospel do Dan, vasi, pri kateri voda, ki se pretaka po Loški dolini, ponicejuje v zemljo. Prav dobro mi je delo, ko sem pri mlinu stopil zopet na trda tla in šel po dobro utrjeni poti v bližnjo vas in v dobro Kandaretovo gostilno. Oče Andrej so sedeli v prostorni sobi, ki je imela posebno lep lesen strop, za mizo in so me prijazno pozdravili kot dobrega znanca. Rad sem prisedel. Še dva moža sta bila pri tisti mizi; Žnidaršiča iz Obločic sem poznal. Ne dolgo za mano je prišel pepelar Kukec, tudi strasten lovec in dostikrat moj spremljevalec. Seveda se je pogovor vrtel okrog zime in debelega snega in Kukec je omenil, da vkljub velikemu snegu in težki hoji so šli Podcerkovci v gozd za kuno. Tudi oče Kandare je bil ob svojem času hud lovec in midva sva se skupaj po gozdu prehajala. Naravno je torej, da smo bili takoj v gostem razgovoru o lovskih težavah v debelem snegu, in Kukec je omenil kunarjev, ki so tisti dan šli v gozd, in pristavil: »Da bi se jim le taka ne prigodila kot Karutu, ki je pred petimi leti tri dni taval po gozdu in ni imel s seboj drugega živeža kot pet jabolk.« Kandare je vedel za to in med drugim dostavil, da se je pri njem že marsikdo zopet ohrabil, ko je prišel v snegu in hudem vremenu s Pivke čez gozd ali pa z lova. Jaz sem prosil Kukca, naj pove, kako se je Karutu godilo, in on je pravil:

»Iz naše vasi jih je šlo petero za kuno. Karu je bil med njimi. Kasno na večer sta prišla le dva domov in sta povedala, da so se

s tovariši v hudem metežu in megli razgubili in da je sneg v gozdu že do pasa visok. Ker tudi drugi dan ni bilo nikogar ostalih treh dopoldne domov, smo se zbrali v vasi, da jim gremo na pomoč. Šlo nas je šestero in vedno premenoma smo rinili visoki sneg proti Velikemu vrhu. Ko gremo navzgor mimo Kozarjevca, začujemo glas na pomagaje. Jaz in Lužarček se odcepiva in greva za glasom in našla sva le malo še živega moža, ki je od truda obležal v snegu. Pretresla sva ga in ga nekoliko okrepčala, potem pa z velikim trudom spravila sem do Kandaretovih. Nisva ga izpraševala, kdo in odkod da je, in hitela sva nazaj za tovariši. Srečala sva jih vračajoče se. Pravili so nama, da niso našli drugega sledu nego gaz človeka, ki je pod Kozarjevcem obležal, in da so se z Velikega vrha docela utrujeni vrnili. Noč je že bila, ko smo prigazili domov. Tretji dan nismo šli nikamor, ker je bilo obče mnenje, da, če se niso zaostali trije vaščani rešili kam na Pivko, so pa gotovo že poginili, ker smo vedeli, da živeža nimajo s seboj. Prehajati po gozdu in iskati jih po tolikem snegu pa ni bilo mogoče. Lahko si mislite, kako tarhanje je bilo po vsej vasi, in vedno smo hodili od hiše do hiše, če se ni še nihče povrnil in ako bi se slišala kaka vest o izgubljenih. Že pozno na večer je počil glas, da se je Karu malo živ povrnil, ostalih dveh pa da ni in da on zanja ne ve.«

Med tem pripovedovanjem se je pridružil tudi Storov Matevž, črevljar, ki me je videl iz svoje vzvišene hišice, da sem lazil za vodo, in ki ni mogel odnehati, da je v mraku popustil delo in prišel h Kandaretu na en maseljček. Kako da se je Karutu godilo, povem kesneje, kajti večkrat sva se pomenkovala o tem. Vprašali smo pa Kandareta, kdo da je bil človek, ki sta ga Kukec in Lužarček rešila gotove smrti. Tudi ta ni vedel drugega povedati, kakor da se je človek nekoliko odpočil in okrepčal, potem pa odšel, da bi njegovi ljudje ne bili v prevelikih skrbih. Nato pa se oglasi Žnidaršič in pove, da je tudi on bil pred nekaj leti po oprasku na Pivki in ga je zadelo hudo vreme, da so ga ljudje na Juršičah še svarili, naj ne hodi čez gozd, on pa da si je mislil, poskušal bom vendar, in je odšel. »Že sem se mislil vrniti,« je pravil nadalje, »kar zagledam gaz, ko pridem v Kršičevce in na gozdno pot. Ej, sem si mislil, poti ne morem več zgrešiti in po gazu bom že zmagoval. Gaz je bila pa le do Kobiljaka in še ta tako zametena, ker je le vedno snežilo, da sem bil že docela upehan. Kaj storiti? Vedel sem, da nazaj do Juršič več ne zmagam. Da le še pregazim na Veliki vrh, doli proti Danam morda še zmagam. Z največjim naporom sem si pomagal naprej

proti Velikemu vrhu, večkrat sem obležal in le skrb in misel na ženo in otroke sta me zopet spravila na noge. Na Velikem vrhu me je zapustila zavest. Še dandanes ne vem, kako sem si naprej pomagal. Le to pomnim, da sem se še enkrat obudil in jel klicati na pomagaje, in v resnici so prišli do mene ljudje, ki so me spravili na noge in potem tu sem do Kandareta.«

Pogledovali smo se in enak sum je vsem krožil po glavi. Kupec se prvi oglasi in jame Žnidaršiča izpraševati, koliko let je minilo, odkar se je to godilo, potem za dan, in vse se je ujemalo. Ravno Žnidaršič je bil tisti mož, ki sta ga Kupec in Lužarček pod Kozarjevцем otela smrti in spravila do Kandareta. Gaz, ki jo je Žnidaršič v Kršičevcu zapazil, je bil sled dveh tovarišev Karutovih, ki sta prebila noč v gozdu in potem, ko sta prišla na pot, šla le naprej in se rešila na Juršice, od koder sta se vrnila šele čez nekoliko dni. Ko sta stopila z gozdnega pota in iz Kršičevca, sta po krasah naprej tavalala do Juršič in se z Žnidaršičem nista sešla v tej raztreseni vasi. Rekel bi kdo: »Saj po sledu se vendar pozna, pelje li naprej ali nazaj?« Ne, v prhkem, velikem snegu se le pozna gaz in še ta le na potu, nje smer pa ne, ker se stopinje ne vidijo. Tudi pri živali se loči smer sledu šele potem, ko stopi pod kako veliko, košato drevo, pod katerim je le malo snega in so torej stopinje vidne.

(Dalje prihodnjič.)

Obljuba.

Zares sem sinoči obljubil,
na starega leta dan,
da nič več ne bodem te ljubil,
več nosil te v duši zaman. —

Da laske bom zlate pozabil
in tvoje jasne oči,
poiskal si ljubico drugo,
ki tak neusmiljena ni.

A danes sem zjutraj pri maši
spet videl tvoj bajni smehljaj,
in sklep moj je splaval po vodi —
bolj ljubim te nego kedáj! — —

V. Vesnin.

O gozdu in nekaterih njegovih ljudeh.

Načrtal dr. H. Dolenec.

(Dalje.)

Vsak bralec si lahko misli, da smo se tudi mi čudili naključbi, ki nas je združila ravno pri Kandaretu in zopet ob hudem vremenu, in da smo praznovali čudovito Žnidaršičevo rešitev pri dobrem vinu, za katero je dajal Žnidaršič, in se v pozno noč razgovarjali o gozdnih dogodkih v debelem snegu, metežu in megli. Povem še, da je bil Žnidaršič krepak kmet in najboljših let, a je vendar obnemogel že prvi dan, dasi ni šel tešč iz hiše in od ljudi. Karu je pa v gozdu prenočil prvi dan. Drugi dan je taval od vida do vida po gozdu in zopet tam prenočil in šele tretji dan v noči pritaval domov in za ves čas mu je služilo za živež le petero jabolok. Karu sam mi je prilično tako pripovedoval:

»Dosti snega je bilo zapadlo, proti jutru je pa nehalo mesti in odpravilo se je nas petero v gozd. Dasi ni bilo niti po pašniku niti dober kos gozda navzgor nobenega sledu in je kazalo očividno, da žival to noč ni prehajala, smo vendar le rinili naprej proti Velikemu vrhu. Tam smo se ločili, da zajamemo dober kos Kobiljaka, ker navzdol si vendar vsak tudi sam pomaga naprej. Jaz sem šel po poti, ki pelje napošev pod Škodovnikom v Dol. Megla se zgosti in zopet je jelo padati. Ko sem menil, da sem v Dolu, sem se pristavil in čakal. Vedel sem, da je gotovo že dobršno čez poldne, in zatorej sem jel riniti po svojem sledu nazaj. Mrak se stisne in nisem več videl in vedel kam naprej. Še hitro sem si poiskal prenočišča in zakuril. Za večerjo sem snedel dve jabolki. Dolga je bila noč. Da nisem prezebal, sem vedno iztikal za drvmi in si jih tudi nasekaval. Ko bi bil pozabil sekirico doma, še tisto noč bi bil preminil in našli bi me bili spomladi, ko sneg skopni, kajti celo noč je padalo. Ko se je jelo daniti, se nisem vedel kam obrniti. Mojega gazu ni bilo več, snega pa čez pas. Da sem se ogrel, pomagal sem si naprej in po mojem mnenju proti Velikemu vrhu. Nikamor nisem prišel, da bi se bil spoznal, kje da sem. Šele v mraku sem se zopet pristavil in si poiskal prenočišča pod veliko steno, meneč, da sem gotovo v Tisovcu, ker drugod v tem okraju ne vem za tako skalovje. Za večerjo sem pojedel zadnje jabolko.

Kako sem noč prebil, ne vem; menim, da sem bil kar v omedlevicah. Ko se je jelo zopet daniti in sem videl kam poseči z roko, sem dobro zakuril, da sem se dodobrega ogrel in se torej toliko ojačil, da sem začel zopet misliti na rešitev. Ne da bi najmanj vedel, v katero smer da grem, sem taval naprej in videlo se mi je, da imam visok hrib pred seboj. Sklenil sem, da se ne obrnem in da navzdol ne grem, dobro vedoč, da moram premagati hribove, ako hočem priti v rodno dolino ali pa na Pivko. Moči so me večkrat popuščale in obležal sem v snegu. Strašno žejo sem dušil s tem, da sem zobal sneg. Ko sem se le zopet bolj zavedel, sem si pa pomagal naprej. Že se je jelo mračiti ali se mi je pa od slabosti tema delala pred očmi, ko se mi je videlo, da grem navzdol. Rinil sem naprej, in predno se je stisnila noč, sem razložil, da sem prišel iz debelega gozda in da sem na pašniku. Ugibal sem, kje bi bil, in kar sem si želel in domišljeval, je bilo resnica. Bil sem pod Ostrim vrhom. Tega sem se pa zavedel šele potem, ko sem le rinil naprej po bolj odprtem presledku in prišel do Urhove pepelarnice. Premagal sem se, da nisem zlezal pod streho, kajti čez noč bi bil gotovo poginil. Pomagal sem si še naprej do Podcerkovskega mostu in tam sem pa stopil zopet na trda tla, razteptana od živine, ki hodi k napojilu. Doma ni bilo nikogar. Sestre je bilo gotovo strah. Posegel sem v peč in našel sem lonec. Kaj da sem pojedel, še dandanes ne vem. Šele drugi dan sem se zavedel dodobrega in zvedel, da so se rešli tudi moji tovariši. Zvedelo se je, da sta Pangretov brat in Martinek na Juršicah.«

Vem, da mi bo ta ali oni očital, da sem le prepovršno opisal muke in težave Karutove. Naj na to odgovorim, da več od njega nisem mogel poizvedeti. On je le trdil, da se mu je zdelo, kakor bi se boril s težkimi sanjami, da ne ve, kolikokrat je obnemogel in obležal, da si je pa le pomagal naprej, ko sta ga prebujala mraz in žeja. Izpodbujalo da ga je tudi to, ker je večkrat prišel do srn, ki so pa odskočile le za par korakov. To da ga je vselej zopet dodobrega prepričalo, da je še na tem svetu, in mu dajalo pogum, še naprej boriti se za življenje. On sam ja ukrepal in drugi, ki smo se o tem razgovarjali, smo bili mnenja, da je Karu zašel pod Dedino goro in tretji dan od tam pritaval domov. Od te gore v Loško dolino se potrebuje ob dobrem potu tri ure hoda. V takem snegu in v megli, v kakršni je taval Karu, pa ne pride vsak tudi celi dan ne. Torej menim, da vsak prizna, da je bil Karu silen človek, ki je po tridnevnem stradanju vendar še zmagoval do doma.

No, da se vrnemo k Janezu, ki ga je Karu poklical na vse rano, povemo, da se je odpravil od doma, ko hitro je Micka skuhala zajutrek in se je najedel. Pri Hlepovih je našel Karuta. Pridružil se je njima tudi Hlepov Janez, in hajdi v gozd in za sledom! Vsi premisleki prejšnjega večera so se pri Janezu čez noč razpuhteli. Danes je bila sreča posebno ugodna. Malo pod prvim lazom na Javorju stoji v dolinici samotna smreka, komaj tri sežnje od pota. Kunji sled pelje čez pot in naravnost do smreke, na kateri je gnezdo. Brez pomisleka pomeri in stisne Hlepov Janez proti gnezdju, in lepa, črnkasta zlatica se prekucne iz njega v sneg. Malokdaj smo šli mimo te smreke, da ne bi bil eden ali drugi omenil te posebne ugodnosti. In više gori proti Škodovniku so presledili lovci drugo kuno, jo po kratkem krogu dognali in še dopoldne je bila že v saku. Nazaj grede čez Poljanec so presledili pa belico in tudi ta je prišla v past in v roke. Ta dan je bil med kunarji zabeležen v zlati knjigi. Hlepov Janez se je pristavil doma v Danah, Karu in Janez sta pa stopala domov ponosno in kakor bi šla iz gosti. Karu je bil prej doma, Janez se je pa polagoma še za par hiš naprej pomikal in trdo stopil čez prag in v vežo.

En pogled je zadostoval, da so mati vedeli, da je Janez dobro opravil, in dasi je ta moško korakal do sobnih vrat, so mati še vendar hitro izpregovorili: »Janez, kar sedi! Z Vidma sem dobila par klobas, ravno prav bodo zate.« Danes Janez ni malhe položil na skrinjo, ampak snel jo je, kakor bi ga težila, in nekako zalučal na mizo. Otroci so jo poprijeli in vsak jo je hotel izvleči k sebi, tako da so morali oče vmes poseči in reči: »Kaj bo? Še malho mi raztrgate!« Dva repka sta molela iz nje, in ko so jo oče izpraznili, so tri kune ležale na mizi. Vzklik otrok je še mater izvabil v hišo, in ko zagledajo izdatni plen na mizi, povprašajo prav prikupljivo: »Koliko vas je pa bilo, Janez?« Prav polagoma odvrne Janez: »Samo trije.« »No, danes ste pa dobro zaslužili,« rečejo mati s pohvalnim glasom in pristavijo: »Pahek je bil tudi že tukaj in je vprašal, če je kaj kož.« »Že še pride,« se na kratko odrežejo zmagoviti oče in sedejo prav široko za mizo. Med tem so pa kune prehajale iz roke v roko in še Micka se je tako zagledala v lepe živali in v vesele obraze otrok, da se mati, ki so se čutili danes nekoliko ponižane obrnejo proti njej in z navidezno strogostjo reko: »No, kaj nisi še videla kune?« Ko blisk je šinila Micka skozi vrata in mati so šli za njo. Oče so seveda posegli po pipico in prav izdatno potrkali ž njo ob kraj mize in med tem, ko so tobak tlačili, prav dobrohotno

povprašali najmlajšega: »No, Francek, katera ti je najbolj všeč?« »Ta,« izpregovori Francek in privzdigne belico ter pristavi: »Zato ko ima najbolj debel rep.« »O ne,« ga zavrnejo enoglasno starejši bratci in tudi sestra in vsi kažejo črnodlako zlatico, ki je prva prišla v pest.

Iz veže se zasliši bolj tih tuj glas, potem pa materin glasan odgovor: »Doma, le noter stopite.« Vrata se odpro le za toliko, da vstopi možiček majhne postave, z dolgo suktnjo, z bisagico na hrbtu in polhovko na glavi. Tujec sname pipico iz ust, vošči dober večer, in dasi je že pri Karutu zvedel o dobrem plenu in vidi vse tri kune na mizi, vendar, kakor bi ničesar ne vedel, izpregovori proti Janezu: »Janez, imaš kaj zame?« »Ne vem, kako bo,« reče Janez, »imam že z Zgoncem besedo, pa gospod iz sodnije tudi skupujejo »žlahtne« za svojo soprogo.« Pahek — to je bil mož, ki je vstopil — je bil preveč prebrisan, da bi ne vedel, da zna Janez morda ravno tako prodajati kakor on kupovati in da ga bo treba počasi omehčati, in zatorej je le tako mimogrede omenil: »Zgonca ne bo v te kraje, šel je skupovat čez Kočevje na hrvaško stran, gospod pa, menim, da predrago ne plačajo radi.« »O, gospod plačajo,« ga zavrne Janez; »dokler niso prišli v te kraje, še vedeli nismo za pravo ceno. Takrat so bili časi za vas kožarje.«

Med tem je prinesla Micka na mizo obilno skledo rahlih žgancev in vrhu kupa sta se lesketali še dve debeli krvavici. Povabljen je bil tudi Pahek, pa je odklonil, češ, da je že večerjal, in ostal je pri kraju na klopi. Mati so vstopili in položili pred očeta lesen krožnik in na njem ostro nabrušen nož in osti in pristavili: »Janez, ena bo zate, drugo pa, ako hočeš, razreži otrokom.« Oče so pa razrezali obe, poprijeli potem z eno roko za žlico, z drugo pa slučajno za špino najdebelejšega kosa in beseda se je ustavila, dokler niso žlic položili na mizo. —

Zopet sem zašel med svet in iz gozda, pa že samo ob sebi tako nanese, da se človek bavi z ljudmi, s katerimi je bil dostikrat in rad skupaj. Hotel sem tudi bralcu predočiti težke in srečne ure lovca kunarja in zatorej sem ga spremil v vas in na dom. Povedati bi moral seveda še, ako in po kakih ovinkih sta se Pahek in Janez pogodila za kože; toda to bi segalo predaleč, kajti po večerji sta prišla na prijazen pogovor še Hlepov Janez in Karu in tudi Storov Matevž je prišel vasovat, in trajalo je do pozne ure in otroci so že pospali na peči, ko je bila pogodba dognana in je Pahek kupil dve koži. Temne zlatice pa Hlepov Janez ni dal prodati, češ, da mora

ostati za gospoda. Da se pogodba ni dognala le z besedo, ampak tudi s pripomočjo dobre kapljice, se razume ob sebi, in brzonoga Micka je morala trikrat na Videm in še bi bila šla, da niso mati vsemu naredili konca in rekli: »Čas je že, da gremo spat.« Pahek je na klopi noč prespal in zgodaj odšel. Hitro za njim pa se je oglasil Zgonec, ki ni mogel dopovedati, kak lopov da je Pahek, s katerim sta se dan poprej srečala na Blokah in ki je pravil, da ne gre v Loško dolino, ampak čez Loški potok na Markopol in naprej na Hrvaško. Janez ga je potolažil s tem, da mu je rekel: »Tako je: lovec prevari žival, kožar pa kožarja.«

Kar sem dosedaj pravil o kunarjih in o zimskem času v gozdu, to ne bi kazalo, da je gozd tudi v tej letni dobi vabljev in zgovoren. Priznavam to, ampak le tistemu, ki ni lovec in ki ceni gozd le po dobi zelenja in cvetja in ne pozna dobe, v kateri po navadnem mnenju počiva narava in na videz ne kaže izprememb za oko in uho. Pravim na videz; kajti komur nista gorka soba in prijateljski in družinski razgovor vsa zabava zimske dobe, kdor si želi tega užitka šele potem, ko se je utrudil, ta gre in hodi po čistem zraku ali sam z zanesljivo puško in zvestim psom, ali pa z ljudmi, katerim enakomerna vsakdanjost tudi preseda. Otrese se življenskih pikrosti, in ko se povrne, je bolj ublaženega mišljenja. Kdor tega ni izkušal, temu bi privoščil, da bi pohajal po gozdu v zimskem času, ko je zapadel na meter debel sneg, ki se je zjužil, potem pa zopet zmrznil, da te drži, kakor bi hodil po podu. Tudi debelejšje kamenje je zakrito, gošča pod visokim drevjem pritisnjena k tlom, povsod imaš odprto pot, ni ti treba iskati stez, brez ovir si na visokem vrhu in imaš v solnčnem svitu dosti sveta pod seboj. Zimski zrak je čistejši od poletnega, in česar ti poprej ni nikdar doseglo ali razločilo tvoje oko, to se ti je danes pokazalo. Nič utrujenega se ne čutiš, čeprav si že hodil več ur in dalje prišel nego po talem svetu in v daljšem času. S hriba v hrib zagledaš žival, ki je pri tako jasnih tleh tudi bolj begljiva, in ako hočeš pri takih tleh in ob jasnem nebu loviti, moraš daleč naokoli zastajati, da ne preplašiš vsega, kar si name-raval obkrožiti. In ko se jame solnce nagibati, da zatone v Jadransko morje, katero gledaš domalega z vseh naših notranjskih visočin, povrneš se proti domu kar naravnost in doma si v trdnem mraku ne utrujen, ampak prevetran in željan jedi in pijače. Še po noči se ti sanja, da si plaval po zraku in dohajal s hriba v hrib, kakor bi te nosile nevidne dobrohotne roke.

(Dalje prihodnjič.)

O gozdu in nekaterih njegovih ljudeh.

Načrtal dr. H. Dolenec.

(Konec.)

Ne prinaša vsaka zima visokega, ne skorjatega, ampak »di-lastega« snega, in kdor tega še ni izkušal, naj porabi priliko in stopi v gozd in naravo, ko si je ugladila trpežno pot, da jo obišče in občuduje v zimski krasoti. Če je pa sneg prhak in če le ni previsok, da moreš po njem še brez napora prehajati, ti je pa pravi kažipot za vse malo in veliko življenje v gozdni samoti. Jelovo drevje ima klobuke in je domalega do tal odeto z najčistejšo belino. Pod njim je malo snega in pod prav košatim ga ni celo nič, in vabljivi prostorček je zate ko nalašč, da se nekoliko oddahneš in si ob debelem deblu obtolčeš črevlje, katerih se je sneg poprijel. Ko si nekoliko ogledaš, se prepričaš, da nisi ti prvi gost, da so pred teboj že miške preplesale ta ugodni prostorček. Hitro potem, ko si s črevlji potolkel ob deblo, začuješ zamolkel glas nad seboj in nekoliko sneženih drobtinic se potrese nate in po tleh. Veverico si preplašil; umakne se z mičnimi skoki in si poišče drugo posteljo. Ptice, prave gozdarice: siničice vseh vrst, šoje, lešnikarice, žolne tudi ne mirujejo in te nevedoma obiščejo, in ko te zapazijo, se poslovijo vsaka na svoj način in tem bolj glasno, kar si jih bolj presenetil s svojim pohodom. In če si še lovec in če je košato drevo, pod katerim si se pristavil, še na dobrem prelazu, kako se zavzameš, ko se v nižini pod teboj oglasi tebi znani, zanesljivi pasji javk. Hitro je puška v obeh rokah; stojiš, kakor bi bil pribit, in le oči strižejo na vse strani, kje da se ti prikaže zaželjeni plen. Javk se oddaljuje in domalega si prepričan, da prvi naskok ni zate. Kar zapaziš v gošči teman život iztikajočega srnjaka, ki je od družine odskočil in si po svojih mislih izbral bolj varno pot. Dostikrat si jo na ta način odnesel svojo kožo, stari izkušenec, danes se pa ti ni zvedlo. Še enkrat postoji in posluša oddaljujoči se javk, ki velja begljivim srnam, potem pa se bliža v malih skokih košatemu drevesu in lovcu pod njim. Pok! in po njem je za vselej. V vednem spominu ti ostane košata smreka, malo življenje pod njo in okrog nje in vrhunec veselja, ko si privlekel k sebi še zvitega srnjaka, ki ga vsak na svoj način pozdravijo tovariši, ki se po gonji, kakor je bilo domenjeno, snidejo pri tebi.

Bilo je neko soboto proti večeru, ko se oglasi pri meni Storov Matevž in mi prinese na novo poddelano obuvalo. Metlo je po dnevi, na večer se je pa zjasnilo. Še predno je Matevž izpregovoril, sem mu spoznal na obrazu, da ga niso samo poddelani črevlji pripeljali k meni; poslal bi jih bil tudi lahko po učencu. Da sem mu še ustregel, sem rekel kar naravnost: »Matevž, jutri pa pojdemo«. Matevžu se je kar ves obraz nasmejal in kar hitro sva bila domenjena, kdo da pojde, kam da pojdemo in da odrinemo takoj po treh, da zastanemo pri dnevu že prvikrat. Matevža sem še obložil z vsem, kar je neobhodno potrebno, ako gre človek še pred dnem in brez zajutreka v gozd. Pri odhodu mi je Matevž še naročil, da njega ne klicati, ko pridem v Podcerkev; njegova stara, ako ga jaz pokličem, bi takoj slutila, da se ne odpravlja k prvi maši, on pa da ne mara sitnosti že na vse zgodaj in da tudi prave sreče ni, ako se človek sporeče z ženo, predno gre od doma. Jaz sem Matevžu rekel, da pred štirimi bom pri Pangretu, pri njem da naj odloži, kar bo s seboj odnašal.

Jaz sem bil točen, in predno je odbilo štiri, nas je korakalo petero proti Danam, kjer sta se nam pridružila še dva pajdaša. Noč je bila jasna, vendar smo slutili eden in drug, ko smo jeli v hrib se pomikati, da jug nateguje, ampak slabega vremena ni hotel nihče prorokovati in torej je svoj premislek ohranil vsak zase. Ne bom povedal, kateri kraj smo prvikrat zastali, kajti mogoče je, da smo nekoliko prekoračili tudi mejo, ker se je prvi sestanek vršil še pred dobrim dnevom. Takoj sta se oglasila psa, gonila sta pa nazaj, a ne proti nam, ki smo bili nastavljeni. Vedeli smo, da se nam ni posrečila ta gonja, da se srne ne zavrnejo v snegu v hrib, in torej smo se jeli zbirati na določenem mestu. Jaz sem bil nastavljen pri precej debeli steni, okrog katere je bilo silnega kunjega sledu. V katero smer je držal, nisem mogel razločiti in povedal sem to pri sestanku. Četvero kunarjev prve vrste je bilo med nami in vsi štirje so se nekako pomenljivo pogledavali in nobeden ni hotel prav odločno povedati, da »gospod« se motijo in da so, kar je seveda velika hiba, veveričin sled zamenjali s kunjim sledom. Ker sem jaz le svojo trdil in ker do mesta, kjer sem bil nastavljen, ni bilo daleč, sva šla med tem, ko so drugi napravljali ogenj, z veščakom Kovačem iz Dana na lice mesta in mož je na prvi pogled potrdil, da se nisem motil, ampak pravo trdil. »Le pojdiva nazaj! Ta ni šla daleč, ker je nihče drugi ni presledil,« poreče Kovač. Tako sva tudi storila. Ko pridem do ognja nazaj, so bile vse oči zabrnjene v naju, in ko je Kovač

se oglasil in povedal, da sem istino trdil, je zavladelo občno veselje in storili smo takoj trden sklep, da takoj po zajutreku se spravimo nad kuno.

Zajutrek je bil izdaten. Dan poprej sem dobil veliko kolino in še prejšnjih klobas je bilo pri hiši. Vse sem bil pobral v gozd, pri domu smo se jih bili domalega že naveličali. Moji spremljevalci so jeli nekako čudno gledati, ko sem razvijal klobase, krvavice in jetrnice in mesene, in vsak si je mislil, kako se bo to peklo, ker priprave nismo imeli nobene s seboj in brez nje se pač speče krompir in za silo tudi polh, ali za klobaso je treba ponve. Ne štejem si v posebno zaslugo, da sem bil v pripravi klobas bolj vešč nego moji pajdaši. Kmet jih nima toliko, da bi jih surove odnašal v gozd; navadno je vesel, ako jo dobi na večer, ko se je povrnil. Že ob sestanku sem velel napraviti velik ogenj z bukovimi drvimi, da bo oglje pravšno. Ko smo žerjavico razkopali, smo povili klobase vsako posebej v papir, jih hitro razložili po sredi ognjišča in še bolj na hitro, in predno se papir vname, zagrebli z ogljem. Tovariši so se čudili, kaj gospod vse znajo, in pri sebi ugibali, kaj bo iz tega. Ko so bile klobase pod kupom, se je ugibalo, kako naredimo s kuno, ker nihče ni imel niti želez niti saka s seboj. Za danes je bilo le srnam namenjeno in pri kuni opravita prav dobro tudi pes in puša, ako se tako nameri. Psov pa le ni bilo nazaj, dasi je minilo že črez dve uri, odkar sta bila zagnala. Tudi nebo se je zatemnilo in sneg je jel naletavati. Skrajni čas je bilo, da sem velel klobase odkopati. Dobre pol ure so bile v žerjavici, ki smo jo enkrat nekoliko premešali. Papir je bil ves cel in vsak je dobil en povitek v roko in še nekaj smo jih nazaj zagrebli. Jaz sem si bil že prej poiskal precej široko tresko in na njej sem razvil svoj delež. Drugi so si pomagali na enak ali drug primeren način. Razvite klobase so tako dobro zadišale in so bile tako dobro pregnane, da so se kar razsipale, ko so bile načete, okusne pa tako — o tem je bilo le eno mnenje — da tako dobro pečenih klobas še noben med nami ni jedel. »Da, gospoda si zna postreči,« je posmehljivo pregovoril šaljivi Luka. Jaz seveda sem bil ponosen na svojo sposobnost, še bolj pa vesel, da sem tovarišem tako izredno ustregel. Tudi kruha je bilo dovolj »pri hiši«, vina pa celih šest bokalov, torej ni čuda, da domalega nismo zapazili, da je sneg jel prav čvrsto padati, megle se zgostile in da psov le ni bilo nazaj.

Vsaka reč ima svoj konec, klobasa celo dva in tudi obema smo prišli do kraja. »Odpravimo se!« je bil soglasen sklep, in šli

smo do stene, pod katero je baje kuna počivala. Veščaki so obkrožili svet in dognali so, da je kuna v resnici pod steno. Le malo sveta je obšla po noči in se vrnila na prejšnje ležišče. Kazalo je, da ima tudi pri vrhu stene izhod, in torej je bil načrt ta: Na dveh mestih pod steno se zakuri. Kuna mora pri vrhu ven skočiti, in ko to stori, jo pobijemo s strelci. Vrh smo trije strelci obstavili in dim se je jel zaganjati pod steno. Žival je bila trdovratna: trajalo je nad eno uro, in ni je bilo na dan. Toda kunar izlepa ne odneha. Še en oddušek se je odprl za kurjavo, in da postane dim še bolj neznosen, smo trgali od klobukov in obleke ne več koristne kose podloge in to žgali in pihali dim pod zemljo in v votlino. Pihachi so se solzili kakor plačane babe pri pogrebu. In sedaj šrk! zadaj za vrhom in za strelci je planila kuna na dan. Drug drugemu smo bili na poti in kuna že v gošči. Kovač je skočil za njo, javkaje ko pes, vsi drugi pa za njim in pričel se je dir po snegu in gošči za sledom. Žival ni skočila na drevo, ampak v začudenje veščakov je bila po kratkem begu že zopet pod zemljo in to le pod majhno stenico. Zopet smo se nastavili strelci, in v resnici že po prvih vpihljajih dima je skočila kuna izpod stene. Jaz ji namerim, in ko sem domalega že pritisnil, skoči na skalico ravno Kovaču nasprotno, in moral sem odnehati. Zopet javk in dir za njo, pa v hudo reber in veliko goščo. Luka in jaz sva zaostajala. Gotovo nad poldrugo uro sva lezla za sledom bolj brzonogih tovarišev, odnehati pa nama ni bilo, ker se je sled večkrat križal, sneg padal, kakor bi cunjje rezal, in megla se gostila, da na več nego deset korakov nisi več videl. Nisva več vedela, kje sva, torej sva morala za tovariši, da ne ostaneva sama in v gozdu. Zaman sva se večkrat oglasila. Vendar enkrat začujeva klic tovarišev in za malo časa sva bila pri njih.

Vsi smo bili skrajno upehani in prva beseda je bila ta, da kuna je zopet pod zemljo. Kaj sedaj? Mrak se je že delal in nobeden ni vedel, kam smo zašli. Eni so svetovali, da hitro nazaj po svojem sledu, da pridemo še pred nočjo na znana mesta in potem domov. Drugi so oporekali, češ, da kune ni pustiti, dokler je še kaj vida, ako pa nas zasači noč, da zakurimo ogenj in čakamo mesečnega svita, ki se pokaže okoli desete ure in bo zadostoval, da se vrnemo po svojem sledu. Name so končno vrgli odločilno besedo in jaz sem se pridružil tistim, ki so bili za vztrajnost in da se vrnemo pri mesečnem svitu.

Zopet smo obkolili steno in jeli kuriti. Zraven mene in ne da bi videl, kdaj je pomeril, ustrelil Kovač in skoči proti robu stene.

Vsi pogledamo, kaj se godi, in vidimo Kovača, ki sega z roko v zemljo. »Le daj!« so bile prve besede iz njegovih ust in dvigne roko, na kateri je krčevito visela zvita kuna. Zapazil je, da na celem prekopuje žival, tjakaj je potegnil, in ko je posegnil v dno, je prijel za glavico, glavica pa njega za prst, da je kri curkoma kapala. Ampak Kovač ni odtepal in ne odnehal in je prav polagano stisnil glavico ob steno, da so kosti zaškrtale in je žival poginila.

»Dobro, Kovač!« je donelo od vseh strani; »naša je«. Še predno smo si jo dobro ogledali, počí klic: »Le hitro nazaj po svojem sledu, mogoče, da jo še odnesemo pred temo do znanih tal.« In dir se je pričel, dobro, da navzdol. Za kakih deset minut se Matevž, ki je bil tretji, pristavi in zavpije: »Fantje, jaz vem, kje smo!« »No, kje?« se oglasi Paternoster iz Dan, ki je bil prvi. »Na Storškovem potu,« se oglasi Matevž. Ne da bi ga dalje poslušal, se zabrne Paternoster in gre naprej in mi za njim. Za Storškovo pot smo vsi vedeli in nihče ni mislil, da bi bili na njej; vsem se je zdelo, da smo zašli daleč za Škodovnik. Matevž pa nas le pristavi in zavpije: »Ne poznate li tega grdega jarka in v njem počrez podrte hoje? Ali ni to na Storškovem potu?« Matevž je pravo trdil. Kratek natančnejši pogled nas je vse prepričal. Paternoster, ki je bil pot že prekoračil, se je zabrnil in šli smo navzdol po Storškovem potu, ki pelje na veliko pot, in po njej naprej proti domu. Huda je bila ta hoja, posebno predno smo prišli iz megle. Padali smo ko snopje, pa na srečo brez škode. Ko pridemo že mimo Škrilj in v dno in se nam zasveti lučica iz Dan, se oglasi Kovač in reče: »Veste, možje, do Dan pridem še, četrt ure bi pa več ne hodil, da se ne okrepčam s kozarcem vina.« Mene vsaj, in menim, da tudi druge, je kar strah preletel, in da nismo še kune imeli, gotovo bi bil sklenil, da v snegu, temi in po noči ne bodem taval več po gozdu.

Sedma ura je že minila, ko smo vstopili v prostorno vežo Kandaretove hiše. In kaj smo tam zagledali pod stropom? Na kljuki železnega droga je visela za zadnji krak obešena srna. Kandare, ki ga je naš šum privabil iz gostilniške sobe, je postal med vrati in smehljaje se rekel: »Glejte, ves dan ste taval po gozdu, pa nimate kaj pokazati, jaz sem se pa za pečjo grel, pa imam srno na kljuki.« Ker se to ni prvokrat prigodilo, smo takoj ukrenili, da sta psa srno v snegu hitro upehala, pa je hitela navzdol in v vodo. In res! Ko se je danska mladina odpravljala k deseti maši, je začula pasji javk nad danskim logom in obenem pa tudi že zagledala srno, ki je hitela v vodo. Hitro je bila obkoljena in malo potem že pri

Kandaretu na kljuki. Psa sta dobila čreva, kar jima je šlo, in ker sta bila pri Kandaretu kakor domačina, jima ni kazalo upehanima se vrniti daleč v gozd in sneg, ki je zopet jel padati. Ko sta nas začula v veži, sta zlezla izpod peči in stala za Kandaretom, pričakujoč, ju li zadene pohvala ali graja. Ker je njiju navzočnost nas rešila tudi skrbi, da nista prišla volku v pest, jima je bila sicer graje vredna pregreha odpuščena in stopili smo v gorko gostoljubno sobo Kandaretovo in pod lepi strop. Drugi gostje so se odmeknili in mi smo posedli okrog večje mize.

Kdor je izkušal to, kako se prileže človeku gorka soba in prepričanje, da bo dobro postrežen v krogu sočutnih tovarišev, ki so prestali, kar on sam, njemu ni treba razlagati našega počutka, ko smo še Kandaretove zabavljice uničili s tem, da je Kovač iz malhe potegnil lepo zlatico in jo poluškal na sredo mize. »Vina gori,« je zavpil Matevž, »bankovec je na mizi!« In kakor bi trenil, sta stala dva bokala dobrega istrijanca na mizi in so zažvenketali kozarci. Mati niso čakali Matevževega povelja niti poslušali očetovih zabavljic, ampak storili so svoje. »Drob vam napravim po navadi,« so še rekli mati, »in dober kos prasičeve pečenke imam tudi.« »Zelnate solate ne pozabi, pa krompirja vmes!« je pristavil Kandare, ki je prisedel in bil osmi pri naši mizi. Ponavljam, da izkušencu ne bom razkladal, kako se je nam godilo do polnoči in še dalje in dokler je prišla še črna kava na mizo. Drugi čitatelji pa naj oprostite, da se ne spuščam v podrobnosti. Mogoče, da pri drugi priliki naslikam to ali enako zabavo, pri kateri so ure sami trenotki. Povem še to, da sem kunjo kožo jaz kupil in jo dobro plačal, kajti pri računu sem položil dva bankovca na mizo in oče Kandare so dali bokal povrhu in vendar smo za dva bokala in črno kavo še zložili, predno smo odšli. Da smo kuno dvakrat pregnali in jo vendar še dognali in dobili v roke, da smo po taki temi še srečno prišli domov, tukaj dobili še srno in se prepričali, da nam volk ni pojedel psov, to je dajalo toliko zanimljivega gradiva, da ga kar dognati ni bilo mogoče. Zaključek je bilo to, da Karu se radi tega ne oženi, ker nobeno ženitovanje ne nadomesti veselja, ki ga dajeta lov in gozd.

Dolžan sem čitateljem še povedati, zakaj sem omenil, da sta miš in polh glavni živež zlatici. Malodane vsakega kunarja sem izpraševal, če nahaja, ko hodi za sledom, ostanke kuninih žrtev. Naj omenim, da sem sam tudi dosti pota napravil za sledom, a ne enkrat nisem našel sledu, da bi bila kuna ugrabila kako žival. Tudi vsi kunarji so mi pripovedovali, da se ta žival živi le bolj po drevju

in, kakor sem omenil, da preganja veverice. Pangre mi je pa pravil, da je nekoč, hodeč za sledom, našel mrtvo srno, kateri je bil izdolben velik kos hrbta, ki ga je kuna odnesla na suho, visoko deblo brez vrha, kuna pa da se je takoj, ko je potolkel po deblu, pokazala na vrhu in da jo je ustrelil. Ali je kuna srno naskočila in jo zadušila, ali je našla že mrtvo, ni mogel dognati, ker je bil na mrtvo srno zapadel že drugi sneg. O drugem slučaju mi je pa pravil stari Tavželj iz Lazov nad Cerkniškim jezerom. O tem možu moram kaj več omeniti. Ko sem ga spoznal, je imel že nad šestdeset let, toda bil je še korenjak in kos vsakemu gozdarskemu trpljenju. Povedal mi je, da je bil ob svojem času vojak in da se vojeval na Laškem pod Radeckim. Tavželj je bil mož glasan in je rad pripovedoval. Večkrat, ko sem ob nedeljah lovil po zgornjem delu Cerkniškega jezera, sem ga spoznal po govorjenju, ko je šel po potu, ki se vije ob jezeru od Lazov proti Klancu. Le njega je bilo slišati, njegovih spremljevalcev pa ne, ker so mirno govorili. Tavželj pa tega ni zmogel, ako je bil na potu, v gostilni ali pri delu. Ko hitro je pa stopil v gozd in na lov, je bil pa pravi tihotapec. Vedno je čebrnjal, pa le na tiho in prav, kakor bi bil v vednem strahu. Ni je zgrešil nobene stopinjice na snegu in na blatu po potih ali izpremembe na listju. »Zajček, zajček je tod skakal. — Vidite, vidite, srnice so tod prehajale. — Jerebi so se tu po prahu valjali.« Tako je šlo venomer in pri tem se je Tavželj gibal na vse strani in se oziral tudi po zraku. Tavžlja pa so tudi šteli za enega prvih gozdarjev in posebno za lovca, dasi za to ni imel nobene zakonite pravice. Da je to istina, naj dokazuje tudi sledeča dogodba, o kateri se čudim, da je nista omenila tudi gospoda, ki sta pisala o prihodu našega presvetlega cesarja na medvedji lov v gozdu nad Cerkniškim jezerom. Tisto leto — menim, da je bilo 1883. leta — se je bilo pokazalo v tem kraju posebno dosti medvedov. Ko je počil glas, da je knez Windischgrätz povabil na lov celo presvetlega cesarja, so imeli sledilci seveda dosti opravka. Kot najbolj izvežban je bil Tavželj izbran za postavljača. Nadlogar Pintar z Javornika, ki mi je o tem dogodku sam pravil, se je precej mučil, da bi bil Tavžlju vtepel v glavo, kako naj se postavi in kaj naj reče, ko bode postavljal cesarja. »Kaj me boste to učili«, se je odrezal Tavželj, »saj sem tudi z Radeckim govoril po nemški! Jaz že vem, kako se s takimi gospodi govori. Mene pustite, jaz bom vse prav naredil!« Tako je Tavželj govoril in to tako glasno, kakor je bila njemu navada, in Pintar si ni vedel pomagati, ker Tavžlja kot nastavljača ni bilo prezreti. Ko so se presvetli cesar in njegovi

spremljevalci pripeljali čez jezero, je Tavželj nastopil kot voditelj, in ko so došli do mesta, katero je Tavželj odločil za cesarja, se je pristavil, se po vojaško potegnil in rekel: »Do, Kaiser, gute Stand!« Pintar, kakor je pravil, se je stresnil, gospoda se je pogledavala, cesar se pa nasmehnil in vprašal Tavžlja: »Warst du auch Soldat?« Tavželj se je pa zopet moško odrezal: »Jo, Kaiser.«

Ko mi je Pintar to pravil, sem komaj pričakoval, da se zopet snidem s Tavžljem, da ves dogodek slišim tudi iz njegovih ust. Vse natanko, kakor se je godilo, mi je Tavželj ponavljal reč in moško pristavil: »Nisem li prav se obnašal? Bodo mene kaj taki učili, kakor je Pintar! Saj nisem zastonj štirinajst let nosil puške in večkrat z Radeckim govoril. Tudi cekin mi je cesar podaril.«

Torej ta Tavželj, tudi star in izvežban kunar, mi je pravil, da samo enkrat je on zasledil kuno, ko si je iskala živeža, in sicer na prav poseben način. »Šel sem,« je pravil, »za sledom, ki me je peljal v Lom. Sled je držal do ravne, debele šibe in takoj sem ukrenil, da na takem drevesu ne bo kune. Nazaj doli z drevesa je ni bilo in torej sem ugibal, da je šla naprej po drevju. Grem torej naokrog, pa le ni bilo več sledu do tal in po snegu. Ogledaval sem vsa drevesa, ko bi se tiščala kje v kaki rogovili. Ni je bilo in jel sem nadalje krožiti, da bi jo zopet presledil. Kar zapazim na snegu, kakih 30 korakov od bukve, do katere sem dosledil kuno, kanec krvi. Grem v to mer naprej, najdem še več kapljic in zagledam tudi pero divjega petelina. Ko pogledam naprej, uzrem na snegu tudi mrtvega petelina, ki mu je bil vrat pregriznjen. Sedaj mi je bilo vse jasno. Kuna je bila zapazila petelina pri mesečnem svitu, se splazila do njega, in ko ga je zagrabila, je odletel in kuno s seboj odnašal, dokler ga ni ona za vrat prijela in ga usmrtila. Kri mu je izpila, sicer ga pa ni nič pokvarila.

Torej samo ta dva slučaja sta mi znana, da so kuno osledili pri živežu, in zato sem jaz mnenja, da se ta žival živi največ o miših in polhih, ki jih lovi pod zemljo in v njih votlinah. Mojemu mnenju v prilog je tudi to, da kuna po več dni ne pride izpod zemlje, da pa mnogokrat naredi v eni noči neprimerno dolgo pot, med katero se večkrat pod zemljo izgubi in preleze tudi dosti dreves.

Sedaj sem pri kraju. Že več let je, odkar sem se poslovil od debelega gozda in od pravih gozdarjev. Kadar nanese prilika, povprašujem po teh znancih, ki se, kakor slišim, tudi mene še radi spominjajo. Toda število naše se kar hitro krči. Kukavica, kakor je mehkužna, nas bo vendar vse preživela.

Črtice o burji.

Spisal dr. H. Dolenec.

I.

vanju.

az imam burjo prav rad in se obilokrat pogovarjam ž njo. A zdaj; ko mi je o njej pisati in praviti, o čem da se pogovarjam ž njo, sem postal skoraj malodušen in skrbi me, kaj bo svet rekel in posebno tisti, ki burje niti ne poznajo, o mojem pripovedovanju.

Pripomniti moram pred vsem, da dandanes se neposrednim razgovorom z burjo umičem bolj ko mogoče. Minili so časi, ko sem jo šel poiskat na mesto, kjer je najhuje tulila in vihrala, in se tam prepiral ž njo, ko je z vsemi možnimi glasovi brez vsakega pravšnega akorda puhtela vame in me hotela ob tla pritisniti, jaz pa sem se ji ustavljal in ji odgovarjal: „Ne boš me ne, in ako se še tako zaganjaš, na tla me pa ne spraviš!“ In res, dostikrat sem zmagal in se preril skozi njen ledeni dih. Dandanes, ko pridem ž njo v dotiko, sem miren in jo le kaj posvarim, da naj me pusti v miru, in najraje jo občudujem v gorki sobi in še pogovarjam ž njo o nekdanjih časih. In ti pogovori, ki mi živo stopajo pred oči, naj bodo predmet mojega pripovedovanja.

Tiste, ki burje niso izkušali in je ne poznajo, bo moje pisanje mikalo, ker se bodo seznanili z naravno silo in po dejstvih, ki jih bom navedel, izprevideli, da ta sila ni tako ničasta, kakor se vidi tistim, ki nimajo izkušnje in kateri se, ko slišijo izkušenca o njej pripovedovati, le pomenljivo pogledujejo in posmehujejo, češ, ta Kraševac nas pa misli danes prav pošteno nabrisati. Za tiste, ki burjo poznajo in so jo že izkušali, bo pa moj opis morda kratkočasen radi tega, ker jim bo kakor meni prebudil marsikateri mladostni spomin, in če so še pri moči, tudi radostni občutek, da junaška doba zanje še ni minila.

Burja je huda prikazen, in vendar ima malo pravcatih sovražnikov. In zakaj? Zato ker ima zdravje v sebi! Dosti sem poznal ljudi, ki so naše kraje izkušali, malokaterega pa med njimi, da bi se ne bil po svoji preselitvi spominjal burje in še omenil:

„Zdrav in lačen pa nisem bil nikdar bolj, nego kadar me je burja pregnala.“

Rojstni kraj burje je tam gori, ne prav v Franc Jožefovi deželi, ampak nekoliko bolj na desno. Že tam ima toliko orjaške kali v sebi, da se ne da nič pristaviti, ter prihaja tudi k nam od severovzhoda. Kakova imena dobiva po vsej svoji tej dolgi poti, ne vem. Pri Ljubljani pravijo, da brije ta mrzla sapa od Kamniških Grintavcev, in se že sliši ime burjica. Celo to pot pa veje ta sapa le bolj mirno. Mrazi že, ampak ne tuli in ne razsaja kakor pri nas na Notranjskem, kjer nastopa takoj kot neupogljiv orjak in kjer dobi svoje onomatopoeično ime: burja, ako je prav prava, z desetimi r. Rekel bi, da severovzhodna kal dobi šele na kranjskih tleh svojo pravo dušo in bruhne na Notranjsko navadno na treh mestih, namreč čez Col nad Vipavo, čez Predjamo in čez Globovnik nad Ilirsko Bistrico. Burja postane mahoma mogočna in ima strašansko armado pod seboj. Colski in jamski oddelek sta kar sklenjena, in ker se ne dasta pretgati, se mora centrum visoko pridvigniti čez Javornik in Nanos, in da se vrsta zopet uravna, mora pasti centrum naravnost doli v Vipavsko dolino, in ta padec provzroči, da je burja v tej dolini prav pogubonosna in gorje mu, komur, bučča doli čez Turo, pade na glavo. Tisti oddelek, ki se zaganja čez Mačkine jame pri Postojni proti Pivki, je nekakšen izgubljen sin, hud in strupen kot stekel pes, in vsa sreča je, da zavzema le ozek prostorček in se do dobrega ukroti, predno pride na gorenjo Pivko. Čez Globovnik doli v Bistriško dolino se podi enak, če ne še hujši naval nego čez Nanos v Vipavsko dolino, za kar bomo navedli dokaze.

II.

Jaz pomnim burjo iz dobe, še predno sem jel v šolo hoditi. Ne vem, kako se mi je posrečilo, da sem nekega zimskega jutra že takoj po zajtrku šel iz hiše.

V prvem nadstropju naše hiše je bila le v eni sobi peč. V tisti sobi pa ni nihče spal kakor le kak gost. Starši in otroci — in bilo nas je precej — smo spali v nekurjenih sobah, in prav dostikrat se je primerilo, da je bil v umivalnikih zjutraj namesto vode samo led. Odrasli so izkušali kar najhitreje priti v pritlične prostore, kjer je bila prostorna jedilna soba, ki je imela veliko, pokončno zeleno peč, ki se baje do spomladi ni nikdar popolnoma ohladila. Toda v to sobo mi mali nismo takoj prišli. Ampak kadar je mraz pritiskal in je burja brila, so nas kar v odeje povili in znesli doli

v kuhinjo in posadili ob veliko ognjišče, ki je na njem gorel od ranega jutra do poznega večera zmerom velik ogenj, nad njim pa vedno visel črn kotel. To se pa ni zgodilo že zgodaj na jutro. Ker je bilo vse veselo, ako so otroci dolgo spali in ne pohajali po hiši in nadleže delali, so nas pustili v otroški sobi, dokler se nismo jeli trgati med seboj in vpiti, tako da smo semtertja celo mater spravili zopet v prvo nadstropje, kar je bilo posebno usodno, ako je prinesla še šibo s seboj. Navadno je pa pritekla kaka služkinja po nas in nas je znosila po stopnicah doli kakor mačeta na ognjišče, kjer so se dostikrat nadaljevali na posteljah pričeti boji, ako nas niso kaj hitro utešili s kavo. Po kavi so nas oblekli in obuli in odpravili navadno v družinsko sobo, kjer je bilo kratkočasno le tedaj, ako je tam šival črevljar ali pa krojač. Takrat je bilo še pre-stajati v hiši in pokoriti se materinemu povelju, da danes ne sme nobeden ven iz hiše, ko je sneg in huda pa mrzla burja. Menim, da za take dni so dobili rokodelci tudi priboljšek opoldne in na večer, kajti zaslužili so ga z delom in potrpljenjem.

Nekega takega dne je bilo, ko je burja zanesla vrabca na okno ali se je sam pritiskal k hiši. Zagledel sem ga in še dandanes ga vidim, kako se je tiščal, ves čokat in komaj da se mu je glavica videla, okvira. In jaz sem z vso naglico prijel za pokrivalo in skozi sobna in vežna vrata skočil na dvorišče in za hišo, da bi upehanega vrabca pokril. Živalca je še visela ob oknu. Približal sem se ji seveda po prstih in s kapico v rokah, dasi je burja brila in mi v oči in v obraz sneg brisala. In glej! ravno ko sem se hotel vzpeti in s kapico vrabca pokriti, je popustil in čez mojo glavo ga je odnesla burja na dvorišče in po dvorišču na cesto. Toliko sem še opazil, ko sem bil skočil za njim. Tečem na cesto in pogledam gori in doli. Pod sabo kakih dvajset korakov zazrem cel kup po mojem mnenju že domalega premrzlih ptičkov. Ptiči so bili v resnici na kupu, toda ne drug vrhu drugega, ampak na takem kupu, ki ostane na cesti in ima marsikatero neprebavljeno zrnce v sebi. Zopet sem se prihulil in lezel po prstih proti kupčku, čeprav je burja šumela, da niti bobna bi ne bil šlišal, in kapico sem imel pripravljeno, da vse pokrijem. In kaj sem zapazil? Bili so sami ščinkavci in le samci. Še mar mi ni bilo, je li vrabček med njimi! Že sem bil samo tri korake od njih, takrat se pa vse dvigne čezme in le nekoliko prebrskani kupček je ostal na cesti. Hudo sem bil iznenaden, tako hudo, da nisem še čutil silnega mraza in se le oziral, kje bi zopet zagledal takega upehanega ptička. In res, zopet pod

mano na cesti so se jeli pri drugem kupčku zbirati, in jaz zopet polezem proti njim. In zopet so naredili kakor prvič. Tako še večkrat. Vselej sem prišel prav do njih in le pokriti se niso pustili. Pogum mi je dajalo pa to, da sem že vedel, da ščinkavec navadno ne seda po cestah in ne da tako blizu do sebe, ako ni prezebel in izstradan. Ne vem, koliko časa je to trajalo; jel sem padati in morebiti bi se ne bil več pobral, da ni slučaj prinesel po cesti Jurja Senožejca, ki me je pobral in nesel domov. Zvedel sem kesneje, da so doma že iztikali za menoj, ko je Juri stopil v vežo in me izročil deklam, ki so z menoj hitele v družinsko sobo. Spominjam se, da je bila mati takoj nad mano, nisem pa čutil nje roke, ampak opletal sem z rokami in silil do peči, ker mi je bilo zašlo za nohte. Strašansko sem menda vpil, ker sem še očeta privabil v sobo, in mogoče, da sem takrat nekoliko umolknil, in jel pa še bolj vpiti, ko je prinesla služkinja mrzle vode, v katero so mi ročice vteknili. Da ni bilo še o pravem času Jurja Senožejca in ne previdnih staršev, ki so mi roke v mrzlo vodo vteknili, bi bil morebiti to moj prvi poskus z burjo; za več časa bi vsaj z rokami ne bil migal. Odnese sem jo bil in ves dan mirno čepel v družinski sobi in premišljeval, kak bo obračun z očetom, ki so ga mi vsi obetali, črevljar celo z nekakšno zadovoljnostjo, češ, kar bo, si že večkrat zaslužil.

To mi je ostalo v spominu iz prvih otročjih let in me pa tudi toliko prestrašilo do burje, da sem se, kadar je zopet hudo brila in stresala hišo, vendar le rajši v hiši potikal in po svoje tratil čas. Pri takem iztikanju sem naletel na posebno zabavo. Na stopnicah, ki vodijo iz prvega nadstropja pod streho, je bilo bolj majhno okence, iz katerega se je videlo na vrt in ki je bilo obrnjeno naravnost proti burji. Ni imelo dvojnih šip. Ob to okence je udrihala burja z vso silo. Gotovo je našla več razpok, kajti prav na stopnice so naletavale zamraznice, ko je burja s snegom kadila. Ker je bilo to okence ravno na presledku stopnic, sem imel dovolj prostora, da sem se usedel in poslušal „muziko“ — tako sem jaz krstil razne glasove, ki jih je silni piš provzročeval po raznih odprtinah tega okenca. Kadar je jelo že prav tenko piskati skozi vse raze in razice, takrat sem že ugibal, da bo tudi zabobnelo, in to se zgodi, ko pride najhujši udarec burje. To je bil zame turški boben, ki sem ga večkrat čul, ko so vojaki marširali še mimo nas na Laško in nazaj. Fantazija se je tako razburila, da nisem čutil niti hudega mraza, ki je vame tiščal. In kadar sem začul od spodaj gori svoje ime in vprašanje: „Kje si?“, sem se vselej oglasil: „Muziko po-

slušam“ in dobil sem v odgovor: „Le poslušaj pa priden bodi!“ Nihče ni mislil na to, da bi se na takem prepihu prehladil, in morda se tudi nobenkrat nisem, kajti predno se nisem odpeljal v šolo, nisem bil nikoli bolan, to so mi večkrat pravili.

Naj bo dovolj tega, saj vobče to ne more zanimati, toda meni bi se videlo, da nisem vsega povedal o burji, ko bi bil zamolčal, kar mi je za vedno ostalo v spominu in česar sem se dolgo vrsto let vselej spominjal, ko sem pogledal na to okence. Živo se te muzike tudi spominjam, kadar se peljem ob burji mimo telegrafskih drogov. Domalega vsak ima drugo muziko. —

(Dalje prihodnjič.)

V album.

B. S. K.

Tam v samostanu.

<p>Iam v samostanu belem zaprla sem mlade dni, a srcá, svobodne volje, zakléniti možno ni!</p> <p>Molitev, post in pokora, kesanje, ne vem zakaj . . . In skrita ljubezen v srcu, ah, hkratu pekel in raj.</p>	<p>Molitev in misel sveta, in sanje o srečnih dneh — priplaval za solzo blestečo na lice je sladki nasméh . . .</p> <p>Brezskrbni dnevi mladosti odšli so mimo nas, in v zlatorumenem polju zorel je žitni klas.</p>
---	--

Obvaruj te Bog v pokoju,
o tihi samostan,
pozdravljeno mlado jutro
pozdravljen moj novi dan!

Moj novi dan . . .

<p>Iz dalje prihaja naproti meni pomladni dan, rodi ga srebrno jutro iz samih rož in sanj . . .</p> <p>O sanje dekliške! Molitve svete ve ste izraz: radost, smehljaj v očesu in v srcu pesmi glas!</p>	<p>Ne ve za dneve mladosti, kdor sanjal o sreči ni, saj v popju sniva cvetje in vesna ga prebudi.</p> <p>Saj v popju sniva cvetje. . . . Iz rahlega snu je vstal polbledi cvet ob žarkih iz snežnobelih tal . . .</p>
--	---

Črtice o burji.

Spisal dr. H. Dolenec.

III.

riznati moram, da delam krivico tistim, ki sem jim v svojem uvodu obljubil, da jih seznanim z burjo. Posegel sem kar v dogodke in učinke burje, ne da bi jo bil vsaj nekoliko opisal.

Burja je huda sapa, vselej hladna, po zimi pa mrzla, da še kožuh prežene. Nje silo in moč naj dokažem z naslednjim primerljajem.

Menim, da je bilo leta 1893., ko sem lovil po Ljubljanskem barju. Okoli treh popoldne nastane hud vihar, ki je tudi dež našal. Ko je ponehalo, sem se odpravljal proti domu in lovil mimo Črne vasi proti Ižanski cesti. Bil sem še kakih pet streljajev od nje, kar se zopet zažene strašanski južni piš. Rzasajal je tako silno, da je kar vpričo mene na tla potlačil staro brezo. Le še dober streljaj sem bil od Ižanske ceste, ko se pripelje in postoji ravno pred „Mokarjem“ eleganten voziček z iskrima konjičema. Kočijaž skoči doli in naglo vzpne streho in eden gospodov mi namigne z roko in pokaže, da ni več prostora zame. Naglo oddrda kočijica z vzpeto streho in jaz gledam za njo in se čudim, da je vihar ne preobrne z napete ceste v jarek. Vihar je bil grozen; kakršnega jaz še nisem skušal. To sem si mislil, toda, ko le gledam za vozičkom in opazim, da ga vihar niti ne zanaša, mi je kar šinilo v glavo: „Priatelj, kaj se groziš in plašiš? To je le sapica proti pravi burji! Da burja zaloti lahko kočijico z vzpeto streho na planem, kakor je Ižanska cesta, ne v jarek, ampak črez njega bi pometla ž njo in konja potegnila za seboj.“ Kar pomiril sem se in tem lože korakal proti Ljubljani, ker sem imel sapo za hrbtom. Gledal in oziral sem se le toliko, da mi ne prileti na život kaka debelejša veja, ki jih je kar lomilo s takrat še ob kraju ceste stoječih jagnedov. Še predno sem dospel do botaničnega vrta, je bilo že vse mirno in po cesti le dosti ljudi, ki so se mi čudili, da sem bil pri takem nevremenu pod milim nebom. Drugi dan sem imel opravka na deželi in se peljal proti Šmarni gori. Povsod in posebno dosti okrog Gamelj je ležalo

po tleh sadnega drevja in drugih dreves, ki jih je vihar kar s koreninami iz tal izpulil.

Toda ta vihar, ki je izroval toliko drevja, odkril strehe, podrl kozolce, ta ni bil niti senca silovite burje, kajti ne samo človeka, tudi lahko kočijico z vzpeto streho je pustil na cesti, da je šla svojo pot naprej. Veruj mi, neverni Tomaž, da bi, ko bi le pol dne vihrala prava pravcata burja čez Ljubljansko polje, na njem ostalo le še malo dreves pokoncu in za par let bi bila kurjava poceni! Le poglej, ko prideš na kraška tla in na mesta, po katerih burja najbolj drevi in ki se imenujejo „zbrisi“, kako je tam drevje opravljeno, da se more silovitosti burje ustavljati. Na strani proti burji deblo nima vej. Stranske in prednje veje se tiščijo bolj skup, vrh je uglajen in prihuljen, najbolj razpostavljena drevesa so le pritlična in tudi pri lepem vremenu se hulijo kakor že prevegajoči, toda še trdni starčki, ki imajo klobuke pod pazduhami. In kako je zakorenineno tako drevo! Ponajvečkrat je na strani proti burji debela korenina kar na površju. Vidi se, kakor da bi bilo drevo spočetka kar po tleh raslo, češ, da se trdno poprime na tem mestu, in vidi se, kakor da bi bil še dober kos debla spojen z rojstnimi tlemi, kajti kakor debela žila se steza ta površna korenika gori v deblo. Tla pri takem drevju so ponajveč skalovita in le med skalicami se vidijo travnate bilke in kaka cvetka. Rahle zemlje ne najdeš po zbrisih. To je burja že davno odnesla, ko je bilo prvotno drevje prišlo pod sekiro. Mnogo let je treba, da se po zbrisih zopet uraste rast, izprva seveda le grmičevje, in iz tega pričetka nastane pritlikav gozdiček.

Pozneje izrečem v teh vrsticah svoje mnenje, kaj da je vzrok, da severnovzhodna sapa na notranjskih tleh postane tako silna in se izpremeni v burjo, ki pa ravno po dolinah, katere so proti severu zavarovane, najbolj razsaja. Še prej pa moram ugovarjati mnenju, da je burja ustanovila Kras in ga še ustvarja.

Kras sega po geoloških popisih še prav na Dolenjsko in do Ljubljanskega barja. Toda med ljudstvom velja za Kras tisti del notranjske in primorske zemlje, ki nima več gozdov in ki se pričinja na eni strani ob robu Šneprškega gozda ter sega čez Čičarijo in se pričinja na drugi strani nad Vipavsko dolino in sega do Furlanije, do Jadranskega morja in doli v Istro. Prepričan sem, da so tudi po teh tleh rasli kdaj lepi gozdovi, čez katere je brila burja, toda sekira ter nebrižnost ljudstva in še bolj pa nemarnost oblastev so provzročile, da so postala tla plešasta in je jelo kamenje iz tal moleti. Kraška tla so plitva in imajo kakor navadno gozdna tla rahlo

zemljo. To je burja lahko odnašala. Ne smemo pa misliti, da so gozdove posekali kar do kraja. Ne, sekali so lepše in posebno za ladje porabno drevje, drugo je ostarelo in ostarelo drevje ne daje več semena, in ko so ti ostanki minevali, so nastale, kakor sem prej omenil, goličave. Vsled pomanjkanja drevja je primanjkovalo tudi dežja in vlažnosti, in to je bil pravzaprav glavni vzrok, da so posebno južne lege kraškega sveta popolnoma zgorele. Taka tla so kakor nalašč za pravi Kras, katerega je tudi umetno le težavno pogozditi. Severne plasti, ako po njih burja še toliko brije, boš prej zasadil nego južne, na katerih je vročina uničila vso prst, in zato so južne plasti tudi bolj gole in bolj skalovite. V zimskem času zemlja na severni strani tudi pomrzne, da je ne more rušiti burja. Burja pa nanaša tudi seme iz daljnih krajev in ga ponajveč posaja po severnih tleh. Še pred petdesetimi leti se je pisalo in tudi v Ljubljani javno predavalo, da burja povečuje Kras. Šele v novejšem času se čujejo tudi nasprotni glasovi, in tudi jaz trdim, da bi, ko bi pašo in sekanje brinja po kraških tleh ustavili, burja sama polagoma zaplodila in pogozdila Kras, kolikor ga je ravnega in proti severu obrnjenega. Ne bom nadalje razmotrival te misli, saj moj namen ni, opisovati Kras in svojo vednost o njega pogozdovanju trositi med svet, toda kakor zagovornik burje, za katerega sem se oglasil, sem se moral pobriniti tudi za nje dobre lastnosti. Saj bom tudi še dovolj hudega povedal o njej.

S tem pa modrovanja ne more biti še konec, ker sem že obljubil, da bom nastop burje skušal pojasniti tudi s fizikalnega stališča. Seveda storim to kot prav pohleven pripovedovalec, in nikakor ne želim, da bi se učenjaki čezme usuli in mi očitali, da jim le vodo kalim in da bi najbolje pogodil, da jim grem kar s poti. Hitro me bo burja odnesla, le par vrstic bom napisal svojim dobrovoljnim čitateljem, ki me že poznajo in vedo, da se le prav na rahlo lotim učenjaštva, potem pa hitro nazaj odletim med zadovoljstvo in zabavo.

IV.

Prosil bi kakega prijatelja, da vzame v roko toplomer, ko kaže dvajset stopinj pod ničlo, in se z menoj napoti po veliki cesti peš iz Ljubljane v Trst. Na ljubljansko ravnino ne sme tiščati megla, kajti potem ni burnega vremena. Ako je pa Ljubljana jasna, potem si bodi v svesti, da pri nas na Notranjskem burja brije. Do Logatca se toplomer ne bo dosti izpreminjal, mogoče, da zleze še niže, jel se bo pa dvigati, ko hitro prideva vrh planinskih rid, kjer naju bo

že burjica pozdravila. Hitela bova proti Postojni, kjer naju bo jelo zebsti in nama bo od vedno hujše burje zima lezla zmerom bolj pod obleko in do kože. In predno stopiva v Postojni v kako gostoljubno gostilno, pogledava še enkrat na toplomer in se prepričava, da se je dvignil že do deset stopinj. Prijatelj, ki tega še ni skušal, me debelo gleda in, ko sedeva v gostilni za mizo, me takoj vpraša, kaj to pomeni, ko ga vendar mraz pri dvajsetih stopinjah ni tako poiskal, kakor odkar sva stopila na burna tla. Jaz ga pomirim in mu velim, da naj brzda svojo radovednost do konca najine poti. Ko sva se zadostno okrepčala, kreneva naprej proti Krasu. Joj, kako burja raste in kako pritiska mraz! Do postojnskega mostu kar tečeva in potem zopet bolj polagoma korakava do Razdrtega, tam pa zopet ne kaže kakor zadnjih deset minut poteči v vas. Ko tam pogledava zopet na toplomer — o čuda! zopet se je dvignil za dve stopinji. Tukaj se dobro okrepčava in prenočiva. Jaz, ki sem temu vajen, spim kot polh, prijatelj mi pa zjutraj pove, da ni trdno spal, da ga je vedno bobnenje in udrihanje po oknih dramilo in da me je hotel parkrat prebuditi in me vprašati, ali nama ne preti kaka nevarnost.

Zgodaj se odpraviva in ni naju treba priganjati, da hitro pojediva, kajti mraz nama je naenkrat do kože in burja naju poganja, da sva domalega za pol ure v Senožecah. Hitiva naprej in komaj sva deset minut iz trga, pa jame burja tako razsajati in mrzlota tako sili v človeka, da me prijatelj, ki se je zaveril, da tudi on ne odneha, dokler jaz ne, kar začne plašljivo pogledovati in z očmi povpraševati, ali bova v resnici naprej silila v grozno puščavo in v zmerom večjo burjo in hujši mraz. Meni ni mogoče govoriti in sotrpinu pripovedovati, da sva sedaj na Skrilavcah in da prideva, ko jih prestaneva, na Gabrk, o katerem piše že Valvasor, da se vsak obrne, kdor ni burji na tem kraju vajen, ker ga je strah, da mu sapa ne popiha duše iz telesa. Srečno sva premagala tudi Gabrk, in ko prideva do Bajte, pogledava na toplomer in prijatelj kar ostrmi: zopet se je dvignil za par stopinj. Od Harij naprej do Sežane nama je tudi hitra pot, kajti ogrela se nisva prav nič in burja se je nama pa tako zaganjala v hrbet, da sva šla, kakor bi imela kreljuti razprostrte. Po kratkem oddihljaju mahneva proti Opčinam in moj prijatelj pričakuje že težko, da pride za rob in mimo piramide, češ, tam bova pa v zavetju. Oj, kako se je motil! Prav do mesta naju spremlja burja, in ko prideva na trg pred veliko vojašnico, morava kar zavrniti se za hiše, da naju piš še za zadnjo oplat ne izpodnese. Kar vidiva ljudi po ulicah, vsi hitijo, kolikor

morejo naprej. Vsak tišči roke v žepih, ako mu ni treba držati klobuka, in vidi se vsak bolj premražen nego ljudje v Ljubljani, ki so hodili po zraku dvajsetih stopinj pod ničlo, dasi v Trstu našemu toplomeru primanjkuje le še dveh stopinj do ničle.

Kajpada greva s prijateljem v dobro gostilno, in ko se nekoliko okrepčava, se takoj pokorim njegovim radovednim pogledom in mu jamem razkladati svojo fizikalno bistrournost. Po mojem mnenju je južna toplota že označena po vsem Krasu, in tudi da ni burje, ampak tih mraz, je ta dosti manjši nego od Postojne naprej proti Ljubljani. Jaz pomnim v Ljubljani že večkrat dvajset stopinj mraza, v svoji rojstni vasi, ki je za 400 metrov više nad morsko gladino nego Ljubljana, pa še nikoli ne nad štirinajst stopinj. Kar je pa notranjskega sveta v nižini, kakor v Vipavski in Bistriški dolini, tod pa domalega še za sneg ne vedo, če jim ga ne nanese burja. In ravno po teh dolinah imajo pa najhujšo burjo. Vidiš prijatelj, čez Skrilavce sva midva še prešla in le parkrat sva se pristavila, da naju ni burja s ceste potisnila. Da sva midva pa šla z Razdrtega namesto naprej po Tržaški cesti proti Vipavski dolini in torej krenila na Goriško cesto, bi ti, ki nisi vaju, od Šentvida naprej do Vipave ne bil prišel. Prepričal si se tudi, da v Trstu ni bila burja nič manj silna nego na Skrilavcah, le nekoliko manj mrzla je vela. In jaz pravim tako: burja ni drugega kakor silni efekt med naglo izpremembo mraza in gorkote in v dolinah je burja tem silnejša, ker je tam toplota neprimerno večja. Severni mrzli zrak, ki se je po grintavcih in hribovju še bolj ohladil, kar z najhujšo silo drevi v gorkejšje kraje in kar naravnost pada v še gorkejšje doline po svoji specifični teži. Vprašuješ me: Zakaj pa gorkota ne prehaja s tako silo od juga proti severu? Zato ne, ker se jug na morju bolj zenači in je ravno tako gorak na Krasu kakor v Ljubljani. Sam si se pa prepričal, da je med Ljubljano in Trstom pri mrazu do osemnajst stopinj razlike. Da si pa mraz bolj občutil, ko sva prišla v gorkejšje kraje, je vzrok samo to, da ti čimdalje silnejša sapa prepihava obleko, ti sili v rokave in najde sploh vsako odprtino. To so moje misli o silnosti burje in v daljši razgovor se jaz z umetnega stališča ne spuščam. Ako boš čital, kar bom o burji napisal, najdeš morda še marsikaj, kar to moje fizikalno stališče podpira, modroval pa ne bom več. Seveda kar tiho sedaj ne bova sedela in drugega predmeta si tudi ne bova izbirala. (Dalje prihodnjič.)

Črtice o burji.

Spisal dr. H. Dolenec.

(Dalje.)

er sem se spomnil, da me je prijatelj na Skrilavcah še posebno pogledaval in se zavzel o grozovitem razsajanju burje, mu jamem praviti o Skrilavcah in o Gabrku.

Iz Senožeč dovrh Gabrka je štiri kilometre ceste in po mojem mnenju ni na toliki daljavi nikjer na Kranjskem po vremenskih uimah toliko ljudi ponesrečilo kakor na tem prostoru. Sedaj seveda je groznost tega kraja domalega minila, ko železnica prepeljava ljudi in vse blago, ki je prejšnje čase prihajalo v Trst in odhajalo iz Trsta proti severu le po cesti. Tukaj, bi rekel, se spozna, kako daleč smo mi Slovenci od Dunaja, kamor se ne čuje naš klic na pomoč, in se spozna, kako malo so si upale doseči naše politične oblasti, o katerih nisem nikdar slišal, da bi se bile le količkaj potrudile, da se kaj stori v prid nesrečnežem, ki morajo v zimi čez Gabrk in Skrilavce prehajati. Da bi se bili od nekaj po teh krajih stavili križci in znamenja na mestih, kjer so ljudje ponesrečili, bi bilo te tvarine ne samo ob cesti, ampak po celi širini senožeškega, gabrškega in dolnjevaškega sveta strahovito dosti. In vendar nikjer na vsej progi od Senožeč in dovrh Gabrka ni ne enega zavetišča, v katero bi se lahko obnemogli potniki rešili. Nisem hotel modrovati, še manj se mi pa ljubi politikovati, zato je puščam na miru vse okrožne in okrajne glavarje, ki so ukazovali po teh krajih!

Zopet me gledaš, prijatelj, kakor bi hotel reči, da tako hudo in silno pa vendar ni bilo na Skrilavcah in na Gabrku, da bi se moralo kar poginiti. Da, prijatelj, pri suhi burji ne, ako je še tako silovita! Ali da sva midva to pot skusila, kadar burja razsaja in obenem kadi in mete, da ti sneg vid jemlje in ti ogromni zameti cesto zapirajo, da si moraš nadaljne poti po zbrisih iskati, potem ne vem, ako bi midva že sedela tukaj pri pošteni kapljici našega Brega in se krepčala z okusnimi ribami našega morja, ki jih pa smejo le Lah loviti, domači ljudje pa ne. Ti praviš, kadar je tako nevrete, pa naj nihče ne hodi na pot čez Skrilavce in čez Gabrk. Dobro! Toda, kaj pa storiti, ko je človek na poti? Ko še ni bilo

železnice, je morala pošta prihajati po cesti in na tisoče voznikov, ki so prepeljavali ves tovor, kar ga je prišlo v tržaško lukko in odhajalo iz nje, je moralo preriniti tudi čez opasni ta del ceste, da ni itak borni zaslužek že na polpoti minil. In kolikokrat pa bruhne nevreme z burjo in metežem kar tako nenadoma v svet, da si v najhujši sili, predno bi si mogel to misliti. Povedal ti bom, prijatelj, slučaj, katerega sem deloma sam doživel. Naj ti še povem, da je človek ali najsi bode žival, kadar „kadi in mete“, kar hitro ob pravo zavest in potem pa tudi hitro ob pravo pot. Posebno pa, ako nista ti in tvoja vprega že privajena metežu s hudo burjo, sta kar hitro ob ves pogum, in ako si ti tudi prizadevaš, ubraniti se elementarni sili, obnemoreš, ko ti žival odpove. Dostikrat je prejšnje čase obtičalo na stotine voz po Skrilavcah in po Gabrku v zametih in prebrnjenih po rebrih, po katerih so se hoteli vozniki zametov ogniti. Le do zadnjega se je branil voznik, predno se je vdal v to, da mora vsaj sebe in vprego rešiti, in večkrat se je primerilo, da se je prekasno vdal, in predno je zmagal do ljudi in rešitve, plačal svojo vztrajnost z življenjem. Midva, prijatelj, sva drsknila po dne in brez snega čez Gabrk, pomisli pa, da sta večkrat tudi noč in tema zasačili potnike po teh mestih. In ko se je to zgodilo, je bilo malokdaj potem brez ozebljih in tudi mrtvih. Čuj sedaj slučaj, katerega sem prej omenil!

Ne morem reči, koliko let je minilo, menim, da okoli trideset, ko sem bil že dan pred Božičem doma na Razdrtem. Popoldne se je jelo mračiti, severni piš se je čutil in zamraznice so jele naletavati. Zmerom bolj proti večeru se je vreme hujšalo in z mrakom vred sta pa bruhnila burja in metež med svet z vso silo. Že smo mislili, da pošte iz Vipave ne bo. Kar pride. Voznik je bil opravljen za vsako vreme. Temu ni bilo hudega. Neki viničar z Gorenjskega in fant junak, ki je spremljal pošto, ker je burja že pretila, sta pa vpila od bolečin, katere jima je povzročeval mraz po golih rokah. Zadnjih dvajset minut se nista več peljala na odprtem vozu, ker jima mraza ni bilo mogoče več prestajati. Tekla sta za vozom in se ga držala. Hitro smo oba potisnili v gorak konjski hlev, kjer sta kar poskakovala radi bolečin po rokah. Skušen hlapec je tekel takoj po škaf vode in Gorenjca smo posilili, da je roke v vodo vtaknil. Hlapca spremljevalca, bil je orjak, pa nismo mogli zmagati in pripraviti, da bi bil enako storil, in že čez uro časa je imel roke otekle kakor ne po nobeni spečenini in trpel bolečine, da je kar obnemagaval. Gorenjec je pa za kakih deset minut roke potegnil iz

vode, si jih potem ogrel in celo noč dajal za vino, da se mu ni taka dogodila kakor nepokornemu tovarišu, ki je šele avgusta meseca mogel roke zopet rabiti in prestal tudi silnega strahu, da mu jih bodo odrezali.

To se je dogodilo na Goriški cesti in ugibali smo še tisti večer in drugi dan, da bomo enakega kaj, ako ne hujšega čuli s Tržaške ceste. In nismo se motili. Isti revež, ki se je še v novjšem času po nalašč napravljenem vozičku po Ljubljani vozil in kazal dobrosrčnim ljudem le ostanke rok in nog, je tisto noč obtičal na Skrilavcah v snegu z vozom in s konji. Prasiče je bil peljal v Trst na prodaj, v mraku ga je nazaj gredečega na Gabrku zasačilo nevretime in ni mogel zmagati do Senožeč. Nezavestnega so drugi dan našli pod snegom in ga prinesli v Mušičev hlev v Senožečah ter ga tam zagrebli do glave v gnoj. Življenje so mu rešili, ob noge in roke pa je bil lepi, krepki mladenič.

Da, prijatelj, večkrat se prigodi, da kar nenadoma zavrešči burja in iz temnih oblakov, ki jih s seboj podi, jame snežiti. In ako te še noč zasači, lahko je po tebi, ako te to doleti na Skrilavcah in na Gabrku. In vendar ga ni bilo in ga ni rešilnega zavetišča na vsej tej progi, ko so vendar drugod po svetu že od nekdanj zave-tišča in hospici za potnike, ki jih nevretime zasači. Zelo se baha človekoljubnost, ampak za nas Slovence ni dosti storila! —

S tem naj bo najin zimski izlet končan. Mogoče, da te povabim na burno popotovanje še v Vipavsko dolino.

V.

Nobena letna doba ni brez burje. Prav huda in obenem mrzla je pa le po zimi. Nevarna je pa tudi v jesenski in pomladnji dobi. Najbolj opasna je od aprila meseca do konca septembra, kajti takrat škoduje poljskim pridelkom in sadnemu drevju. Da bruhne med svet, ko je trta pognala, ko že rodi in ko grozdje dozoreva, takrat je usodna. Ko nastopi v poletni dobi, takrat izpremeni rodovitna tla v bojno polje. Vsaj meni se je tako videlo, ko sem pohajal po Vipavski dolini v poletni dobi po hudi burji. Kar cele vrste koruznih stebel je do tal potlačenih. To so mrtveci. Dosti jih je upognjenih, to so ranjenci, in le malo jih stoji še pokoncu tam, kjer so krogle gosto drevile. Manj izpostavljenim tropam so krogle prizanašale, toda stebila so vendar drugo k drugemu potisnjena, prav kakor bi se bila stiskala in upogibala, da so krogle čreznje frčale. Trte so oman-drane, mnoge tudi od svojih opor odtete, kakor bi se bili vojščaki

mimo njih plazili in potikali ali pa konjiki po njih drevili. Tudi drevju se pozna vojska. Mladovje je potrgano in leži po tleh ali pa visi z uvelim listjem na drevesu. Koder so topovske krogle drevile, so pa tudi vrhovi odbiti in odlomljene veje strme v zrak. Da je grozdje že omehčano, rosijo plemenite kapljice zemljo. Ko je še listje na drevju, je vse bolj oškodovanju podvrženo, ker ima burja več opore, nego če piš kar sika skozi vejevje, ki je že okrepčano po rašči. Kdor je Vipavsko dolino videl v njeni krasoti južnega podnebja in v bujni razkošnosti majnika meseca, temu se ni čuditi, ako začuje le prav pogostoma vzdihljaj: „da bi le burje po dolini ne imeli“ in ako tudi on izusti ta vzdihljaj, ko se nameri v dobi cvetja in bujne rasti na dan po hudi burji. Kdor pa tega ne ve in ne veruje, kar sem omenil že v uvodu, da namreč v nižini burja kar pada, temu se mora kar čudno videti, da dolina tam več trpi od burje, kjer je ožja in kjer je širja le bolj po tistem delu, ki je bliže gorovja in ki je torej proti severu bolj zavarovan. Vasi Podraga, Slap sta nastavljeni proti burji, in vendar jima burja toliko ne škoduje kakor Lozicam in Šentvidu, ki sta prav pod hribom. In zakaj to? Zato, ker mrzli zrak pada v gorko dolino, in ko hitro se tam pomeša in kolikor toliko poenači z dolinskim zrakom, ni več v njem tiste sile, s katero si nasprotujeta mraz in gorkota. Burja v Vipavski dolini je najbolj silovita med Šentvidom in Vipavo, in sicer na Izarcah in na Ravni cesti, ampak prilično le do ceste, naprej proti Podragi, Mančam, Ložam in Slapu že odnehuje, kar dokazuje moja trditev, da le padeč je silovit in da sila odneha, ko hitro se različna zrakova, gorki in mrzli, poenačita.

(Dalje prihodnjič.)

Posijal je topel dan . . .

Posijal je topel dan naravi speči,
in nebo je širom radosti vzdrhtelo . . .
solnce se našmehnilo je logu
in vijolic tisoč cvetov zadehtelo . . .

Posijal je srcu topel dan ljubezni,
da v dnu svojem je mogočno vzvalovalo . . .
in ob solncu ljubih se pogledov
svoje skrite sreče radovalo . . .

Kristina.

Črtice o burji.

Spisal dr. H. Dolenec.

(Dalje.)

ekel sem že, da je burja najsilovitejša v zimskem času in tudi po največ časa traja v zimski dobi. Jaz pomnim zimo, v kateri je burja štirinajst dni zaporedoma vihrala. Navadno poneha, kadar se zjasni nebo. Najbolj pa udriha takrat, kadar se preganjata z jugom.

Ko jug napenja in se burja nasproti zaganja, takrat ni varen ne človek ne drugo bitje po mestih, ki so burji najbolj izpostavljena. Burja buči po zraku, kakor bi celo nebo donelo. Da se to čuje v temni noči, je človeka kar groza. Jug jo odvrča in ne more prav do tal. Kar pa še bolj zabobni v nanoškem skalovju in proti tebi drevi tanki piš in trenotek potem pa zavrešči in zabobni okoli tebe, in da se nisi poprijel kamena odpestnika ob kraju ceste ali kakega drevesa in, ako ni druge pomoči, legel na tla, pobere te silna moč s ceste kakor smet in srečen si, ako te le zmete v cestni jarek in te ne butne ob kak kamen ali kak rob. Ako se taki siloviti udarci pogostoma ponavljajo, takrat burja zmaguje, nasprotno je misliti, da jug prevladuje, ako so sunki le bolj redki. Seveda so to le bolj navadni ugibi. Sploh pa nima burja določenih znakov, kdaj da prične vihrti in ne za svojo vztrajnost. Najbolj gotovo znamenje za pričetek burje je oblačno nebo z meglami po vrheh hribovja in da obenem toplomer jame padati. Megle se pomičejo proti jugozahodu in postajajo čimdalje bolj svetle in redke, in kadar se poprimejo le najvišjih vrhov in se iz njih trgajo, kakor bi cunje odletavale, takrat so pravi znaki za hudo burjo. Meglenim kapam po vrheh, ki se vedno trgajo, pa so zmerom enake, se pravi zastava. Brez zastave prav hude burje ni, in ko se že zastava pogubi in postanejo vrhovi jasni, takrat odneha silovitost burje, traja pa najdalje, ako še pri jasnem nebu in brez zastave venomer piha. Pregovor pravi, da burja z dnevom raste in z dnevom pojenjuje. Jaz temu ne bom ugovarjal, trdil bi pa, da nastane najhujša o mraku po solnčnem zatonu. Dogodi se tudi, da burja mahoma poneha, čez par ur pa zopet bruhne s tako silo med svet, da se ji ni mogoče ustavljati. Bilo je pred par leti, da je na večer dodobrega odnehala in

se je poštni voz brez držača in pri tistem vremenu odpeljal iz Šentvida proti Vipavi. Ob sedmi uri na večer so se odpeljali štirje vozovi z ogljem obremenjeni iz Šentvida, in predno so dospeli do Vipave, so bili vsi štirje v cestnih jarkih, ob devetih zvečer pa je bila zopet tihota. Jaz sem se drugega dne po ne mali burji peljal v Vipavo in vse to zvedel v Šentvidu, in ko sem se od tam naprej peljal, našel še dva voza prebrnjena in od drugih dveh še videl povališča. Taki presledki vzbujajo misel v premirju na bojišču. Kakor nepremagljivi orjaki stoje na svojih mestih utrjeni hrastovi in drugo burji privajeno drevje. Kako listjiče še šumi po njih in kaka odbita vejica na lahko miglja na nitki. Semtertja se potrese še kaka vejica, in da ni še pravega miru, znači daljno šumenje v višinah. To šumenje se približuje in najbolj izpostavljena drevesa jamejo že namigavati. Šumenju v visočini se pridružuje tudi že rahlo bobnenje, premirje je pretrgano in prvi udarec se že sluti za tistega, ki to pozna. In mahoma sledi drugi še hujši in kar obenem je vsa sila zopet razprostrta čez celo dolino. Žvižga in piska okoli tebe, kakor bi bil sredi sovražnih krogel, in bobnenje topov je domalega nepretrgano, ko se padec za padcem lovi in drobi po strugah in razpokah med skalovjem. Ko najhuje zabobni med pečevjem, takrat si misli, da je počila granata, kajti na stotine je žvižga okrog tebe in nad tabo in bolj prav storiš, da se na videz zgrudiš, kakor da bi te sila k tlom pritisnila in te po trdih tleh in kamenju povalila.

Omenil sem že, da bolj opasen nego burja sama na sebi je metež, ako se ji pridruži. Mrzla je tudi jasna burja, toda ako le rineš naprej proti njej in jo zmaguješ, se pri tem delu še ogreješ. Kraševac in Vipavec ji še nage prsi nastavita. Poznal sem priletnega moža od Zerjalov na Lozicah, ki je pogostoma prihajal na Pivko. Nosil je v zimskem času nizko kosmato kapico na glavi. Imel je na životu dolgo suktnjo iz domače volne in tiščal roki čez život, da mu burja ni vihrala z dolgo suktnjo, ampak prsi so mu bile tudi pri najhujšem mrazu vidne, kajti tudi srajca ni bila prav zapeta. In ko je mož stopil v hišo, vselej je pristopil k ognjišču, pomolil roki proti ognju in se nasmehnil, rekoč: „Mraz je mraz, danes je pa huda,“ in prsi so bile pa gole. Čujem, da ta mož še živi, je še krepak in se bliža devetdesetim.

VI.

Svoj spis sem pričel s tem, da sem rekel, da imam burjo prav rad in da se obilokrat ž njo pogovarjam, ampak jaz odznotraj

v gorki sobi, ona pa odzunaj in na dobro zaprtem oknu. Živo mi prihajajo pred oči nekdanja velika ognjišča, na katerih smo se greli v zimskem času in kadar je odzunaj burja brila in na okna udrihala in po dimniku se lovila in bobnela. Mi mlajši smo poslušali in večkrat tudi pozeleli, da bi se tudi nam ponudila prilika, izkazati svoj pogum in svojo vztrajnost. Minila so leta in ž njimi dosti lepih ognjišč, na katerih se je sedelo in govorilo. Nadomeščujejo jih železna ognjišča in tudi pripovedovalci so se nam umaknili, ki jih sedaj namestujemo. Na nas je sedaj vrsta pripovedevanja, da zveste mlajši, kaj smo slišali in kaj doživeli in kaj se nam razgrne živo pred dušo, ko burja zabobni in se oživi spomin. Ni hudega, ako je burja sama na sebi, da se ji le ne vsiljujeta sneg in metež, ta zveza je pa že bolj pogubonosna.

Moj oče je bil krepak človek. Kot mladenič najboljše dobe je prišel k svojemu očetu v Podbrje pri Šentvidu. Ni našel nikogar pri domu, le hlapec mu je povedal, da so se oče s hčerami in sinovi odpravili v Vipavo k veselici. Strašanska burja je že vihrala in še naraščala, vendar je oče velel hlapcu osedlati mu Čičota, finega napolitanskega vranca. Hlapec je svaril, da nikar se ne skušati ni na konju pri taki burji. Oče ni odnehal in je odjahal. Ali že čez malo časa je pridirjal Čičo domov brez jahača. Hlapec, sluteč nezgodo, se je odpravil čez senožeti proti Izercam in je, bližajoč se temu kraju, zagledal očeta, ki se je plazil proti domu. Dolgo je trajalo, da sta se sešla in potem skupaj pririnila do doma. Oče je pripovedoval, da do Izerc je še mogel obsedeti na konju, tam da je burja konja in njega izrinila s ceste in da je, ko je hotel poskočiti s konja, njega burja ob tla povalila, konj pa je odskočil in jo ubral proti domu. Oče je vselej dostavil, ko je to pripovedoval, da take burje ni nikdar več skušal; on in hlapec da sta mogla le po vseh štirih se splaziti do zatišja in doma. Strah nás je bilo, je pravil oče, tudi v gradu, kajti celo noč so bingljali ob sebi zvonovi pri Svetem Roku. Tako zvonjenje je v resnici grozno. Jaz sem to sam skušal. Posetil sem s svojo mlado ženo svojega sorodnika. Burja je bučala in stresala in dolgo se nismo odpravili spat. Ležala sva z ženo v skrajni sobi in čimdalje bolj se je zaganjala burja ravno v naš vogal. V veliki sobi prav sredi nje je stala na plošči steklenica in tik nje sta bila kozarca. Kadar je udrihnil pravi sunek, se je stresel ves grad in steklenina na mizi je jela žvenketati. Vstal sem, da sem kozarca popolnoma odstranil od steklenice. Jaz bi bil zaspal, ali kar začujem cviljenje od cerkve

svetega Roka. Vedel sem, kaj to pomeni, in skočil zopet iz postelje in k svoji ženi in se je poprijel, rekoč ji: „Ne prestraši se še bolj, jelo bo zvoniti!“ In v resnici je jelo bingljati. Burja je zvonova obmajala in zdajpazdaj sta se oglašala, posamezno in skupaj. Ne želim nobenemu čitatelju, še manj pa kaki čitateljici, da bi kdaj enakega kaj skušala. Jutro potem sem pohodil lastnika sosednjega gradiča. Našel sem ga še v postelji, dasi je bilo že okoli desete ure. Šaljivo sem ga pokaral, da toliko časa lenobi, a on mi je na videz strogo odgovarjal, če ne opazim, da je imel po noči tatove v hiši in da torej sedaj spanje nadomešča. Pogledam po sobi in v resnici zapazim eno okno kar čudno zadelano, na tleh pod njim pa veliko škrlj, s kakršnimi so večinoma krita poslopja v Vipavski dolini in tudi ta gradič, ki je sezidan na podolgat kvadrat in ima v sredi dvanajst metrov dolg prostor. S severnega dela strehe je izrula sila burje eno škrl, jo zavihtela čez ves notranji prostor in butila ž njo v notranjo okno južne strani, prebila obedve šipi in padla v sobo, v kateri je prijatelj spal. „Prebudil sem se“, je pravil, „in slutil hudi piš v sobi in za prvi hip ugibal, da so tolovaji skozi okno prodrli v sobo. S trudom sem prižgal luč in jo branil pišu in zapazil pod razsutim oknom škrl. Zadelal sem okno, kakor vidiš, škrl si bom pa hranil v veden spomin“. Prijatelj, takrat še samec je imel okusno opremljene sobe in tudi mizo, na kateri so bile raznovrstne posebnosti, in med njimi je ležala več let tudi škrl, ki je tehtala najmanj tri kile.

(Dalje prihodnjič.)

Zgodnji sneg.

<p>Vrtič krasen nasadila s cvetjem živim sem nekoč, cvetje čuvala, da slana ga ne vzame mi čez noč. —</p>	<p>Zgodnji sneg pobelil vrtič, cvetje živo je zakril . . . zamorjeno, pokošeno zdaj leži od smrtnih sil. —</p>
---	--

In zakril je rože moje,
strl jim žametni je cvet . . .
ljubček moj izbral si drugo
in odšel je v daljni svet. —

Kristina.

Črtice o burji.

Spisal dr. H. Dolenec.

(Konec.)

akor sem že omenil, divja burja najhuje na Izercah in naprej doli proti Vipavi, posebno še na ovinku, predno se prične ravna cesta, to je pri Uršičevi ogradi. Ti mesti sta znani, ker se ju ne morejo ogniti tisti, ki hočejo naprej po veliki cesti. Pešec se ju ogne, ako krene iz Šentvida proti Podragi in od tam naprej korači čez Manče proti Vipavi. Zakaj da se ni že zdavnaj cesta čez Manče in Podrago v tak stan postavila, da bi se moglo po njej priti tudi z vsakim vozom do Šentvida in nasprotno od Šentvida do Vipave, je tudi tajnost merodajnih oblasti. Imel bi dosti gradiva, ko bi hotel naštevati vse silovitosti, s katerimi se je burja na Izercah in naprej doli proti Vipavi izkazala. Pravim, da ne pomnim pogovora o burji po Vipavski dolini, da ne bi bili prišli na vrsto dogodki na teh krajih in v novejšem času tudi na presekani cesti. To mesto je nastalo, ko so državno cesto od Šentvida navzgor preložili bolj pod Nanos in s tem lep del Vipavske doline odtegnili prometu. Pravijo, da izgovor je dober, makar če je leskov, in to si mora vsak misliti, ko sliši, da se je to zgodilo iz strateških ozirrov in se zatorej ni izpeljala nova cesta od Lozic naprej čez Grabne in dalje proti vrhu. Stara cesta bi bila s to progo še veljala do Lozic, šla bi bila od tam naprej tudi še po obljudenih krajih in se ognila strašni samoti, dolgi napetosti in veliki nevarnosti pred burjo, ki obstoji sedaj na presekani cesti bolj nego kjerkoli do Vipave. Menim, da cesti s Turjaka doli do Pijave gorice in od Čuka doli do Šentvida ostane neizbrisni pegi izdelovateljev cest devetnajstega stoletja. Predno me spremlja čitatelj po tej cesti doli, da mu povem o vsakem najbolj markantnih mest dogodbice, posegnem dalje nazaj, ko je obstala še stara cesta čez strmi klanec Rebrnice.

Na Razdrto je prijahal eskadron huzarjev in po kratkem počitku se odpravljaj naprej proti Laškemu, torej proti Vipavski dolini. Svarili so na Razdrtem poveljnika, naj ne gredo naprej v dolino pri taki burji, ki je tistega dne vihrala. Posebno tedanji župan, iz

francoske dobe odlikovani Kavčič, je imel pogum, poveljnika opozoriti na njegovo odgovornost. Poveljnik se je pikro izrazil proti svarilcu in dostavil, da ga ni vremena in posebno ne sape, ki bi huzarje pristavila. Odjahali so, in še predno so bili na Lozicah, sta se dva huzarja ponesrečila. V Ajdovščino, kjer so imeli štacijo, jih je prišlo še ne polovico in v Gorico pa le krdelce, večinoma brez vsake oprave. Tam so se sčakavali cele tri tedne, predno so dospeli za njimi izgubljeni s konji in brez konj in dokler so za njimi pripeljali pogubljenopravo, katere se je nabralo po dolini štirinajst voz. Dostikrat sem poslušal v zimskih večerih posameznosti tega marša, žal, da jih ne pomnim več. Meni in še sploh med ljudstvom je pa ostalo to v spominu, da pogubljenih reči z ostanki razbitih voz eskadrona se je naložilo štirinajst voz. Na Razdrtem ni burja še prehuda, ali da je spojena z metežem, tedaj postane nepremagljiva. Na Žingarici se cesta lomi med Pivko in Vipavo. Vsaj med navadnim svetom to velja in sleherni Vipavec bo rekel, da je na Pivki, ko prekorači Žingarico. Ta preval ceste je znamenit tudi radi tega, ker se na njem voda čredi med Črnim in Adrijanskim morjem, enako kakor vrhu Smolevega na Tržaški cesti, kjer se prevegne proti Senožečam. Žingarica je pri hudi burji, spojeni z metežem, nepremagljiva. Rajnik Bajc z Razdrtega, svoječasni orjak, ki je pred nekimi leti preminil v štiriinosemdesetem letu svoje dobe, ta mi je večkrat kazal mesto, kakih petdeset korakov pod vrhom Žingarice, kjer sta se on in pokojni Klanfar, tudi korenjak iz iste vasi, ki je učakal devetdeseto leto, morala vrniti v Vipavsko dolino, dasi sta bila oddaljena od Razdrtega le še dobrih pet minut hoje. Nista mogla zmagati črez vrh, toliko je snega bilo nanesenega in s tako silo sta se burja in sneg vanju zaganjala. Že stari mož je postal ves živahen, ako se mu je oporekalo, da ne govori istine, in se skliceval na priče v Zvanutovi gostilni, ki je prva v Vipavski dolini in v katero sta se on in Klanfar vrnila po hudem trpežu. Na Čuku se pričinja nova, v Vipavsko dolino izpeljana državna cesta. Pod Šumljakom, primerno sredi pota med Razdrtim in Šentvidom, se nahaja presekana cesta. Ime odtod, da se je vogal, okrog katerega je izpeljana cesta, presekal, češ, da se bo skozi presek vozilo pri hudi burji, ki tukaj razsaja kakor ne v celem klancu. Med silno dosti budalostmi, ki se nahajajo na tej cesti, je ta presek, bi rekel, „triumf“, kajti pri hudi burji drevi ravno skozi ta presek taka moč, da niti človek ne preleze skozi, kako pa naj preide voz. Jaz omenjam tega kraja, ker ima, dasi ne dolgo obstoječ, precej nezgod na

rovašu. Kot komičen prizor naj navedem popotovanje majhnega cir-kusa. Ni se dal pristaviti na Razdrtem in tudi za svarila iz doline gori došlih ljudi se ni zmenil, ampak liki pogumni huzarji se je pomikal na treh vozeh v Vipavsko dolino. Njemu se je pridružil popolnoma hrom mož, ki je imel na štirih kolesih zelen, že razsut zaboj, v katerem je tičal sam in opica. Vlekel je to konjiček tako reven in sestradan, kakršnega jaz še nisem videl. Čudesno je bilo že to, da je ta cela karavana srečno prišla do Šumljaka. Tam so cirkusovi eksperti spoznali, da okoli vogla na presekani cesti ne pridejo. Izpregli so torej konje, poprej pa še vozove na kraju ceste s vrvmi navezali na drevje in se umaknili z lepo Olimpijo na Lozice. Popotnik z opico se pa ni pristavil in na voglu pod presekom je treščilo voziček z zabojem ob cestni zid in zasulo človeka in žival z deskami. Šele po hudem naporu so mogli cestniki hromega človeka rešiti, kajti opica ni dala do voza. Žive ostanke tega v resnici drznega podjetja je dobilo županstvo v preskrbo, leseni ostanki so pa bili še precej časa na cesti. Olimpija je čez dva dni že nastopila v Vipavskem trgu in je bila ne malo razžaljena, ko ji je nekdo po-vedal, da jo v Ljubljani za Francko poznajo.

Od presekanke ceste do Izerc je še dosti mest, na katerih pri hudi burji nista varna ne človek ne vprega. Vendar se je nadejati, da pride, kdor je srečno prestal presekanjo cesto, tudi še do Izerc, seveda pod vselej veljavnim pogojem, da burja enako razsaja po dolini kakor višje gori in po rebrih. O tem bi bilo dosti povedati, ali jaz se v take podrobnosti ne morem spuščati, ker bi bil to bolj predmet strokovnjaka nego pripovedovalca. Torej od Izerc naprej pa primerno do Loške ceste se kar vrstijo opasna mesta. Posebno hud je tudi ovinek pri Uršičevi ogradi. Tega imajo gotovo še v spominu ljubljanski kramarji, kateri so pred nekimi leti se vračali z vipavskega semnja. Oba voza jim je obrnilo. Morali so dobre pol ure peš do Šentvida po pomoč. Pomoč je prišla. Najboljši junaki so pripeljali še tretji voz, da bi se bilo prekladalo in lože vzdigovalo. Zaman! Ničesar niso odpravili. Z verigami so priklenili vozove k drevju ob cesti in tri dni so kramarji dobro živeli v Šentvidu brez skrbi, da jim kdo drugi, ako ne burja, kak zaboj odnese.

Pri burji je zelo pravilno, da je vse priklenjeno, privezano, sploh zavarovano. Ako ti klobuk vzame in si tako srečen, da ga še enkrat v roko dobiš, dobro ga poprimi, da se ti ne dogodi, kakor se je že meni in marsikomu drugemu, namreč da ti burja klobuk iz roke izpuli in ga potem nikoli več ne vidiš. Sploh pa si ni

misliti klobuka, ki bi bil tako točno ob glavi narejen, da bi pri burji neprivezan z ruto ostal na glavi. Še nizka kapa ni prav varna, klobuk boš pa malokdaj videl na hudi burji, ne da bi ga tiščala črez glavo doli ruta, ki je pod brado na trdo zavezana. Dandanes po naši deželi ni več posebne razlike v noši. Sejmarji ponajveč oblačijo ljudi in ti malo ločijo posamezne kraje. Nekdaj — in ni dolgo tega — je bilo to drugače. Vipavci so se še dolgo držali domačega sukna in v domači dolgi haljini je priropotal z burje v vežo in si tam otepal črevlje, ako je sneg nanašala, in otresal obleko in navadno s klobukom v roki pristopil k ognjišču, po katerem in okrog katerega so se preje došli že grelj. Taki prizori so bili navadni ob mraku in v hišah, ki so imele obširno ognjišče in gorak govejski hlev, v katerem je bil človek dobro zavarovan pred tulečo burjo, ko se je šlo k počitku. In pri taki priliki smo se mi mladi navzeli pripovedek o burji in zimi. In izlepa ni prišel drug razgovor na površje. In to ostane človeku za vselej. Ljudje, ki so pripovedovali, opombe, ki so jih izkušenci delali, in — do česar je vselej prišlo — lovski primerljaji o burnem vremenu: vsega tega človek nikoli ne pozabi in rad se zamisli v to neskrbno dobo svojega življenja, in torej je tudi verjetno, da burjo še dandanes pozdravlja kot staro prijateljico, ki mu je k marsikateri neizbrisni zabavi pripomogla.

VIII.

Kar sem doslej pripovedoval o burji, gotovo ne vpliva na čitatelje prikupljivo. Morda sem koga celo toliko oplašil, da si ne želi nikdar se seznaniti z njo. Toda sila ni nikdar prikupljiva reč ali vsaj na videz ne uganja šal. In vendar se čuje pri pogovorih o burji tudi dosti smeha. Le si predstavljajte neokretnega človeka, ki nima navade, da bi kdaj bolj hitro stopal, pa ga burja na kakem zbrisu od zadaj poprime in ga vidite tako urnega proti svoji volji, da vam ta prizor za vedno ostane v spominu. Ne ostane sam, kdor o takem prizoru pripoveduje, in navaden je izrek, da burja vadi lenuhe hitro stajati, kadar jih ima pred seboj, in vreče nositi, kadar se proti njej pomičejo. Tudi Ribničan ima burjo v svojih pandektih. Gorje mu je bilo, ko ga je zasačila, ko sta s kljusetom s suho robo po svetu tavalala. Po Krasu in tudi po Vipavski dolini sem vedel za več mest, na katerih se je leta in leta poznalo, da se je ondi suha roba ponesrečila. Neki Levstik iz lončarske dežele mi je pravil, da mu je nekoč burja v Globovniku voz prevrnila in da je tako za-

hreščalo, da je menil, da se je svet pretrgal. Burjo na Gabrku je pa Ribničan takole stigmatiziral: „Burja na Gabrku ali muče, ali suče, ali pa meče.“¹⁾

Ker smo že na Gabrku in pri bolj šaljivem razmotrivanju o burji, naj tudi povem, da je bila burja za nekatere ljudi produktivna. Gabrci, posebno pa Senodolci so si prejšnje čase, ko je za ves promet služila le državna cesta, malokdaj kupili kako pokrivalo. Po vsaki veliki burji je šla množica nabirat, kar je burja potujočim otela. Ne samo kape in klobuke, tudi rute in celo plašče so našli po zatrepih in obraslih dolinah. Kdor tega ni vedel in je prišel v Senodolih v vas, videlo se mu je kar čudno, s kakimi pokrivali so otroci pred njega prihajali. Spominjam se, da nam je neki Butec, ki je bil posebno dober gonjač in sploh spreten človek za vsako delo, samo za resno ne, nekoč s cilindrom na glavi prišel nasproti in nam, ko smo se nasmejali, povedal, da je po zadnji burji devet klobukov nabral.

Omenil sem že, da pri pogovorih o burji imajo važno besedo tudi lovci. Da je zajec pri taki priliki glavni predmet, se ob sebi razume. Dosti bi se dalo pisati o dogodbah z zajcem ob hudi burji. Kakor neka posebnost se omenja to, da zajec čepi o burji ravno na zbrisih, to je na mestih, na katerih se burja najbolj zaganja. To je istina in kmet ugiblje, da se zajec radi tega na zbrisu potisne, da ga sneg ne zakrije. Po svojih skušnjah bi pa rekel, da se zajec po zbrisih radi tega nahaja, ker ga zjutraj s paše gredočega burja na zbrisu zasači in tako omami, da se kar potisne za kak kamen in tam obsedi. Vselej se pa tako položi, da burja po njemu brije in mu ne zahaja pod dlako. Z zajcem o burji sem sam doživel komičen prizor. Šla sva z lovцем ob dnevu na lov in imela sva pse gonjače. Burjica je že vihrala, ko sva šla zgodaj od doma, in kakor že prigovor pravi in kar je v resnici navadno: z dnevom je burja rasla. Okolo devete ure je že tako razsajala, da ni kazalo kakor vrniti se proti domu. Doli po nekem jarku smo se potikali lovca in psi. Kar izpred nas zdrkne zajec proti golemu robu in psi se zapodijo za njim. In kaj se zgodi? Ko pride zajec na goli rob, ga burja pobere s tal in prenese čez rob, in primerno enako se je zgodilo s čveticico psov. Niti misliti ni bilo, da bi se za zajcem pomerilo, kajti burja je toliko razgrajala, da sva si z lovцем le namigavala, češ, si li videl, kaj se je zgodilo? Šele ko smo domov

¹⁾ Tudi tale ribniški izrek je znan: „Na Gabrku so tri burje: ena muče, ena suče, ena pa meče!“

pririnili, smo se mogli s poslušalci o dogodbi razgovoriti in nasmejati o presenečenem zajcu, ki mu je tal zmanjkalo.

Posebno zanimljiv naravski prizor sem pa doživel v Vipavskem trgu. Bilo je pred več leti februarja meseca, ko se vračajo gosi iz južnih krajev. Jug je pritiskal in vznemirjal morje, toda do Nanosa je pa burja tiščala. Neštete vrste gosi so se pomikale proti severu. Vile so se na vse strani, zdaj doli in nazaj gori so si pomagale. Prav ob nanoškem robu so skušale naprej zdrkniti in do bolj mirnega zraka. Zaman! Vračalo jih je nazaj in zmerom več vrst se je sukalo po dolini pod Vipavo. Ene so skušale čez Col prodreti, druge čez Razdrto, in ko jih je vrnilo, so poskušale nasprotno pot. Silno vpitje in neizmerno število živali je zvabilo polno ljudstva na cesto. Posebno pred gradom nas je stalo obilo, ker tudi uradniki, dasi neradi, so popustili priljubljene jim stole in mize in se nam pridružili, občudovat ta nenavadni naravski prizor. Noč se je stisnila, ko smo se razšli, in kar nas je bilo lovcev, smo še na večer pri kozarcu vina dajali duška veselju ob jutrišnjem plenu, ki se nam obeta, ko bo vsa ravnina z gosmi zakrita. Toda lovec obrača, burja obrne. Proti jutru so sape potihnile in ob zori se je vsa armada dvignila in odpotovala proti severu. Največji del jih je prenočil na polju pod vasjo Podrago in ljudje, ki so od tam drugo jutro v Vipavo prihajali, so pravili, da je bil celo noč tak nemir, da spati ni bilo mogoče, in ob zori, ko so se jele vrste zopet zbirati in odpravljati, pa tako glašenje in vihanje, da so ljudje kar strmeli.

IX.

Preostaja mi, da rešim svojo obljubo še o silovitosti burje v Bistriški dolini. Pogoji za nje neuporljivo moč so isti ko v Vipavskem dolu. Črez Sneprški gozd doli pridrevi sila in plane v Bistriško dolino ter v prvem naskoku pomete vse, kar najde tik pod bregom od Trnovega do Kosez. Naj zadostuje v dokaz te silovitosti dejstvo, da je na ravno omenjenem prostoru, odkar obstoji šentpetska železniška proga, že dvakrat prevrnila burja vlake s tira in črez nasip. Sam sem doživel v Bistrici tragokomičen prizor. Po cesti, ki pelje doli po trgu in prehaja med Jelovškovo in Valenčičevo hišo na državno cesto, drevi burja s posebno močjo. V poslopju Valenčičevem so uradi, in kdor stopi iz njih in se zavrne proti Trnovemu, mora biti oprezen, da stori to z vso previdnostjo, predno zapusti Valenčičevo zidovje in stopi na ustje cest. Moj tedanji kolega tega ni storil in je imel vrhutega še širok plašč črez pleča. Ko stopi na odprt

prostor, udari burja po strani proti njemu, ga zanese čez državno cesto in pridvigne čez zid, ki loči Valenčičev vrt od te ceste. Mi, ki smo to gledali, smo menili, da se je gospod silno poškodoval, in hiteli smo mu na pomoč. Toda ni je bilo treba. Tako na rahlo se je bil preselil na vrt, da je že silil nazaj, ko smo mi cesto prestopili. Plašček je bolj nase povil in šel proti Trnovemu, kjer je stanoval. Ljudje sodijo, da burja odjenjava in da nima več tiste moči, kakršno je nekdanj izkazovala. Jaz bi temu ne pritrđil, ampak rekel, da se ne vidi več tolikanj opasna radi tega, ker se glavni promet ne vrši več po cesti in torej ni več toliko objekta, nad katerim bi se znašala. Mi, ki smo je vajeni, bi jo pogrešali, ko bi nas včasih ne previhrala in potem potisnila v prijazen gorek kotiček, v katerem je tako vabljivo se pogovarjati, ko zunaj bobni in ometa s snegom po oknih. In ako kdo potrka na vrata in mu jih vse hiti odpirat, s kakim veseljem se mu vse nasmeje, ko se jame otesati in praviti, da so ga že dvomi poprijemali, da ne bo zmagal; takoj pa kakor dober domačin tudi pristavi, da se čuti sicer krepkega, ampak silno lačnega. „Da, da,“ mu vse pritrđi. In modrijan pristavi: „Burja izpiha človeka odzunaj in odznotraj in zatorej po Krasu ni debelih zdravnikov, kakršni se nahajajo po drugih krajih, kjer nimajo ljudje zdravilne burje.“

Poslavljam se od tebe, stara znanka! Dostikrat sva se skušala, in priznavam, da končno si ti zmagala. Vendar ne ločim se od tebe in za pečjo te bom še vedno rad poslušal!

Pri seji . . .

Med modrujočimi damami
sem v kotu sedela,
poltema nad nami je mrežo
razpela.

In to in ono prevažno
so dame motrile;
in žensko vprašanje docela —
rešile . . .

Jaz v kotu molče sem sedela;
oko polzaprto
v polkrog sem samotni imela
uprto.

In v duši spomin mi je vstajal,
kako v tej stanici
nekoč si s pogledi poljubljal
mi lici . . .

Utva.

PAVLU GROŠLJU V OPOMBO

K. DOBIDA

Tako se časih zazdi človeku, kakor da se je ladja našega časa po dolgem brezciljnem jadraniu ustavila v zapuščenem pristanišču, in da nihče od popotnikov ne ve, kdaj spet odpluje in kam. Prihodnost je neznana, sedanost negotova, resnična je samo še minulost. Samo v spominih je zasidrano naše življenje. In ko prihaja človek v leta, se tehtnica nagiba zmerom bolj na stran mrtvih, da se končno kar začудиš, kako se je sploh mogoče še sporazumeti z živimi. Nedavno spet sem to tako živo občutil, ko nas je profesor dr. Pavel Grošelj tako nepričakovano zapustil.

Bolj poklicani naj ocenijo pomen Pavla Grošlja kot naravoslovca, ki je z znanstveno eksaktnostjo združeval intuicijo in naravnost umetniško nazornost, popišejo naj ga kot esejista, »Zvonovega« sotrudnika in »Proteusovega« urednika, kot zaslužnega — in do zadnjega diha popolnoma nesebičnega — borca za slovensko univerzo, kot vzgojitelja. Samó kot prijatelj, ki sem užil srečo, da sem mu mogel prav od blizu pogledati v srcé, to blago in tako rado darujoče se srce, bi rad napisal nekaj besed — sebi v olajšanje, drugim pa v opombo in v spodbudo. Predvsem pa bi jim rad pokazal njegovo pravo podobo, ki je pod motečim videzom ostala marsikomu prikrita. Kajti naša doba, ki jo označuje pomanjkanje idealizma, oboževanje sile in poveljevanje surove gmote, prečudno kliče po ljudeh Grošljevega kova, po tistih redkih, o katerih po smrti mirno rečeš: bil je človek, vreden pomsnemanja...

Grošljev rod izvira iz Selških hribov, kjer so predniki sloveli kot podobarji in ljudski umetniki. Sam je večkrat pripovedoval o stari teti, ki se je preživljala s slikanjem na steklo in na les. Menda še živi njegov stari stric, ki je bil v mladih dneh podobar. V krvi je bila Grošlju umetnost: saj se je sam poskušal kot pesnik z gladko tekočimi, vsebinsko polnimi stih, ravnal marionetno gledališče, pel v zboru in recitiral, napisal je pa tudi še mlad tehtno razpravo o Prešernu. Ta umetniška komponenta mu je vselej dajala značilno potezo, ki se je z njegovo izrazito znanstveno usmerjenostjo zliila v redko skladnost, ki ji je humanizem dal neizbrisen pečat.

Grošelj je bil mislec, borec in človek.

Naravoslovna veda ga je vzgojila za strogega misleca, ki je ostro opazoval in dosledno sklepal. Neugasna žeja po spoznanju ga je vodila, da je vselej iskal samó resnico, se boril zoper zmote vsake vrste, zoper polovičarstvo, zoper meglenost in površnost. Nobena stvar, ne oseba mu ni bila preblizu, niti preneznatna, da je ne bi bil dal pod najostrejši drobnogled. Tudi nasproti samemu sebi je bil kritičen do skrajnosti — še preveč. To je poleg pretirane skromnosti tudi glavni razlog, da je tako malo napisanega ostalo od njegovega ogromnega znanja. Toda saj ne ostane po človeku samo popisan papir — fluid osebnosti same deluje tudi po smrti in vzgaja, vžiga, oplaja. Bil pač ni eden tistih, ki iz desetih prebranih knjig napišejo enajsto. Šlo mu je vselej samo za stvar, nikdar za osebo, nase celó ni nikoli mislil in na svojo slavo. In vendar ni poznal ne obzirnosti, ne mejà, kadar je šlo za resnico. Če za koga, je zanj veljala beseda: amicus Plato, magis amica veritas.

Grošelj je bil borec, zmerom pripravljen na boj. Fanatično je ljubil svobodo, svobodo dejanja, duha, zlasti vesti. Kadar je šlo za obrambo svobode, je znal postati trd, nedostopen. Pobijal je materializem v sleherni obliki, denarja mu ni bilo mar. Prekleti pohlep po zlatu mu je bil naravnost nerazumljiv. Častihlepja ni poznal, umrl je brez odlikovanj, brez naslovov in činov, kot skromen delavec za vse dobro in pravo. Njegova skromnost je bila presenetljiva sredi pehajoče se gruče časti in denarja lačnih ljudi. Bil je redek vzgled res nesebičnega kulturnega delavca, ki je ostal borben do zadnjega.

Predvsem je pa treba biti človek, če naj ostane lik kogar koli živ in umrljiv še kasnejšim. To je bil Grošelj do poslednjega vlakna. Bil je človek zlatega srca, neizmerne dobrotljivosti in usmiljenosti, ki se je raztegal tudi na živali, rastline in končno na vse ustvarjeno. Nerazcvel popek teloha v znančevi gumbnici ga je globoko zbolel. Iskreno je sočustvoval z svakim, ki je bil v stiski in v nesreči. Globoko resnobno je pojmoval dolžnosti do so-ljudi. Pri tem pa ni bil odljuden pustež in zanikovalec življenja. Ne, cel človek, uživač v pravem pomenu besede, otrok tega sveta, ki je živel rad in z vedrim in hvaležnim srcem prejemal tudi najneznatnejše darove stvarstva. Strastno je ljubil življenje v vseh oblikah: naravo, človeka, stvari. Umetnost mu je bila vir najplemenitejšega uživanja, znanost smisel in vrednost življenja. Čut za mero in obliko ga je usposabljal za pravilno vrednotenje, prirojeni okus ga je vodil pri izbiri, izredni spomin mu je omogočal pravilno primerjanje. Od najbolj vzvišenih do najpreprostejših pojavov življenja, vsi so ga zanimali. Občudovanja je bil vreden, kako je s pravo Epikurjevo modrostjo znal v ničevnostih najti popolne slasti, povprečnežu za vselej skrite. Kako malo je bilo treba temu prefinjenemu, a hkrati tako izjemno zmernemu gourmetu za popoln užitek! Tako je razumljivo, da je ta ljubitelj življenja, zavedajoč se bližnjega konca, s stoičnim mirom mogel izreči premišljene besede: »Kakor koli — živeti hočem kot polnovreden človek — ali pa rajši sploh ne.«

Zdelo se je, da je Grošljeva konstitucija neuničljiva, tako krepak je bil videti pri svojih sedem in petdesetih letih. Toda bila je to žal le prevara. Zadnje čase je tudi sam že čutil pojemanje moči. Telo sicer še ni kazalo znakov popuščanja, ko mu je večkrat v samotni popolnočni uri privrelo na ustne grenko vprašanje: »Kako da od znancev, kar jih je nad petdeset let, domala vsi zadnji čas postajajo nestrpni, histerični, da ne preneso nobene odkrite in moške besede več? Postajam tak tudi jaz? Odkod to?« Odgovora ni našel, trpel je pa zaradi tega prav tako kakor zaradi mnogih drugih bolnih pojavov naših zmedenih dni. Kar razumeti ni mogel človeške zlobe in zahrbtnosti, tako mu je bilo vsako pretvarjanje tuje. Saj je bil Grošelj nepopoljšljiv idealist. Vse življenje ga je vodil sončni optimizem, da je navzlic naravoslovski ostrini opazovanja mislil vselej le najboljše o ljudeh. Treba je bilo let in velikih razočaranj, da je na koncu prišel do trpkega spoznanja, ki ga je izrazil s svarilom: »Le nikar od preblizu ne hotite spoznati ljudi — zmerom boste razočarani!« Pa še to spoznanje je zaupal le najbližjim.

Njegov premi, kristalno čisti značaj se je nagonsko upiral hlimbi in klečep lazanju. Ni bil ustvarjen za čas, ki slavi uspeh in ne sprašuje po sredstvih in nagibih. Grošelj je bil pravi anahronizem današnjosti, značaj izpred vojne, kakršni se nam danes zde skoro malce naivni. Eden tistih

svobodoljubnih, za napredek človeštva vnetih slovenskih mož, ki so bili sposobni tudi kaj žrtvovati za idejo, in ki jih niso omajale ne mameče vabe, ne pritisk in grožnje. Nesodoben idealist, je bil zmerom brezkompromisen Slovenec, ki je za slovenstvo tudi delal, in to vselej brez misli na plačilo in pohvalo. Vse njegovo delo je bilo posvečeno slovenski kulturi, za katero se je žrtvoval vsega brez omejitve.

Zoper grdobijo vsakdanjosti in gnilobo naših dni, ki ga je tako dušila, je iskal razvedrila in pozabe v družabnosti. Kakor pri delu, je bil tudi v prijateljskem krogu vselej ves in z vsem bistvom. Vsaka družba je zaživela ob njegovem prihodu, pogovor je vzplamtel, duhovi so se pričeli kresati. Že njegova navzočnost sama je bila kakor netivo, ki je podžigalo razpoloženje. Grošljeva resna in šegava beseda, njegovi časih ostrri, drugič šaljivi, a vselej duhoviti domisleki, njegova jedka satira in fina ironija, zmožnost prilagoditve — vse to ga je ustvarjalo za nedosegljivega družabnika. Imel je redek dar osebne privlačnosti. Znal se je dati vsega, ubrati vselej pravo pot do sosedovega srca in najti odziva v njem, ker je kar razsipal z življenjsko radostjo. S komur je prišel v stik, ta ne bo zlepa pozabil čara Grošljeve osebnosti. Lahkotna duhovita veselost se je v njegovi družbi menjavala s pogovori, polnimi najglobljih spoznanj iz bogate zakladnice znanstvenih dognanj. Grošelj je bil res — kolikor je to dandanašnji sploh še mogoče — polihistor, ki je dolgo vrsto znanstvenih disciplin obvladoval z redko dovršenostjo, ne le samo približno. Površnosti ni poznal, česar se je lotil, vsega se je lotil pošteno, temeljito.

Srečnega se lahko šteje vsakdo, komur je bil pokojni Pavel Grošelj prijatelj. Takih prijateljev ni mnogo, da bi se mogel od njih navzeti toliko topline, ob njih občutiti takó iskreno zvestobo in pripravljenost, dokazati prijateljska čustva v dejanju. Zato pa so tudi vsi njegovi prijatelji zdaj tako strti, ko stojé ob prezgodaj izkopani jami, kamor so položili moža, ki si ga ne morem in ne morem predstavljati drugačnega, kot ponosno zravnane: kot rojenega zagovornika vseh slabotnih, kot neizprosne borca za resnico in pravico, ki ga je žgal večni ogenj nikdar mirujočega najčistejšega idealizma in neutrudno snujočega duha. Kakor utelešenje renesančnega človeka in pol, tak se je zdel še v zadnjih letih, ki mu niso zlomila mladostnega zanosa. Pavel Grošelj je bil v pravem pomenu besede nevsakdanji človek, tistih eden, ki so med stotisoči kot v izpodbudo in posnemanje drugim. Zato nam je njegov predčasni odhod kar neumljiv; videti je, da zadnji čas prav najboljši med dobrimi pobira slepa smrt. Kmalu kar ne bo več prijetno živeti na tem svetu, tako pusto in prazno postaja življenje.

Vendar se skoro zdi, da je odšel le o pravem času. Ni bil človek za našo dobo, za to, kar čaka nas preostale, pa še manj. Bil je sin drugih časov in razmer, iz katerih je prinesel med nas še odsvit plemenite moškosti, čistosti srca in jasnosti značaja, ki jih nismo več vajeni. Zato je tudi mnogokrat naletel na odpor in neumevanje. Zdaj, ko je njegov račun dokončno sklenjen, se je pokazala prebogata dediščina: dovolj bo, da se bomo ob žarečem spominu na to žlahtno srce mogli ogrevati vsi, ki nam bo ostala njegova svetla podoba vzgled dragocene in zavidanja in posnemanja vredne človečnosti.

HAVE, ANIMA CANDIDA!